

I. D. Yalom
Láska a její kat

Deset povídek, které odhalují touhy a motivace lidské duše a zároveň nechávají nahlédnout tajemství, frustrace, patos i humor objevující se v terapeutickém vztahu.

váz., 304 s., 339 Kč

J. Mackewn
Gestalt psychoterapie

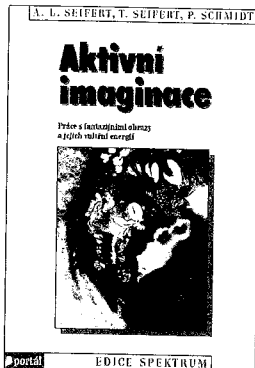
Přehled zásadních oblastí důležitých pro terapeutickou práci z pohledu tohoto psychoterapeutického směru.

brož., 264 s., 365 Kč

H. Dieckmann
Sny jako řeč duše

Klasik na poli hlubinné psychologie předkládá hlubinně-psychologický výklad snů, který je přístupný odborníkům i čtenářům usilujícím o vlastní sebepoznání.

brož., 240 s., 295 Kč

A. L. Seifert, T. Seifert, P. Schmidt
Aktivní imaginace

Jak aktivovat duševní síly a jak pomocí technik imaginace dospět k většímu porozumění vlastnímu životu.

brož., 216 s., 275 Kč

F. Riemann
Astrologie

Využití astrologické symboliky pro sebepoznání, její možnosti a hranice.

brož., 224 s., 297 Kč

P. Hawkins, R. Shohet
Supervize v pomáhajících profesích

Příručka supervize ukazuje, k čemu supervize slouží, co od ní může očekávat ten, kdo je supervidován, a jak se stát dobrým supervizorem. Kniha může zároveň sloužit jako příručka pro výcvikový kurs supervizorů.

brož., 216 s., 359 Kč

V. Tschuschke
Psychoonkologie

Psychoonkologie je nový interdisciplinární obor, který je z odborného pohledu průsečíkem onkologie, imunologie, endokrinologie, psychologie a sociologie. Zabývá se lidmi, kteří jsou postiženi rakovinou. Netýká se ovšem jen pacientů, ale také jejich rodinných příslušníků a zároveň lékařů a sester na onkologických klinikách.

váz., 224 s., 375 Kč

M. Hrdlička, V. Komárek (eds.)
Dětský autismus

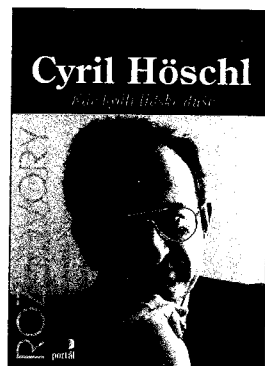
Nové zahraniční i domácí poznatky o dětském autismu a spektru příbuzných poruch, organizace návazné psychosociální péče o děti s těmito poruchami a o jejich rodiny.

brož., 208 s., 239 Kč

J. Janíček
Cyril Höschl

Kniha rozhovorů seznamuje nejen s životním příběhem C. Höschla, ale především s jeho pohledem na témata související se zdravím a nemocí lidské duše.

brož., 176 s., 209 Kč

časopis pro psychoterapii konfrontace

16. ročník /2005/, číslo 2 /60/

OBSAH

EDITORIAL

Zbyněk Vybíral: Tak je to v pořádku ... 123

AD, POLEMIKA

Michal Miovský: Vážený pane
Zlámaný 124Šárka Gjuríčová: „Musíme o věcech
hovořit, abychom neuvěřili tomu, co
vidíme“ 125Šárka Gjuríčová: Problematický
pojem vedoucí k polarizovanému
hodnocení 126Aleš Fürst: Psychoterapie jako prostor
velké nejistoty 127Jan Poněšický: Expertní a neexpertní
v psychoanalýze 128Petr Miklas: Také docela aktuální
téma - Odbornost v psychoterapii 129Ladislav Dvořák: Obejměte svého
recenzenta 130

ZRNění Zdeňka Riegra 132

KASUISTIKA

Andrea Nagyová: Keď nás prežitá
bolesti robia zaujímavými a jedinečnými 135

TÉMA

Jiří Růžička: Psychoterapeutická doku-
mentace a problém její přístupnosti 136

SUPERVIZE

Martin Prokeš: Povrzávání podivné
partičky v Lázních 141Zbyněk Vybíral: Jan skel a zně
(Drobně supervidované Janské Lázně) 142

KONFERENCE, KONGRESY

Ester Neumanová, Jan Roubal: Zpráva
z 8. evropské konference Gestalt
terapie (Praha, 9.-12. září 2004) 145Jiří Šupa: Jiříkovo vidění II („Komunitní
psychiatrie...“, Brno, 11.-13. 11. 2004) 147Stanislav Kratochvíl: Nejen o tom jak
zhypnotizovat posluchače (9. mezi-
národní kongres ericksonovských
přístupů k hypnóze a psychoterapii,
Phoenix, Arizona, 1.-5. prosince 2004) 150Jiří Šupa: IV. ročník česko-slovenské
konference Kvalitativní přístup (Olo-
mouc, X. 1. 2005) 153

NÁZOR.

Michal Balabán: Můj názor
na používání omezujících prostředků ... 159

RECENZE

Zuzana Hánová: To, co já vidím, je
realita (Hellinger, ten Hövel: Rodinné
konstelace...) 160Jiří Šupa: Třinácté komnaty dětské
duše aneb... (Oaklander: Třinácté
komnaty...) 163Zbyněk Vybíral: Povídka jako poví-
dání po vídání (Kocábová: Tříkrát
a dost) 166Daniela Doubková: Autor mne
vyzývá, abych se uklidnila (Voráč:
Kreativní time management) 167

PŘÍLOHA

Zora Bártová: Ples psychoterapeutů,
zvaný třetí 169Daniela Doubková: Výlet do keramic-
ké dílny 170

M.H.: Ohlas 171

EDITORIAL

Tak je to v pořádku

Tolik diskusních a konfrontačních pří-
spěvků se ještě nikdy nesešlo. Zdá se, že téma,
jež v loňském ročníku dostalo především po-
dobu otázek (Má být psychoterapeut exper-
tem? Čím expertem je, a čím by být nemusel?),
je živé. A to je dobře.

Potěšil mě Jan Poněšický svým dodatkem,
že se na expertnost a neexpertnost neptáme
nyní jen my v soudobé psychoterapii, ale že
o stejných tématech momentálně diskutují i psy-
choanalytici. Synchronicita. Tak je to v pořádku.

Miklas ve svém „ad“ vrací na stránky časo-
pisu téma laičtí. Slyším za ním téma identity.
Kdo jsem, když jsem (s vámi) nevystudoval psy-
chologii nebo medicínu? Kdo jsem, když jsem
se nestal ani klinickým psychologem, ani psy-
chiatrem? To nemohu být psychoterapeutem?
To jsou čtyři roky (pět let) vysoké školy tak dů-
ležitě, že pak už nemám šanci stát se jedním
z vás? A co když se oproti vystudovanému psy-
chologovi, který se terapií dlouho nezabýval,
sám vzdělávám a cvičím dlouhá léta a také
psychoterapii vykonávám - v týmu s kolegy
psychology a lékaři, pod jejich supervizí, ale
již dlouho také samostatně a tvořivě? To se
na mě celý život budou psychologové dívat
skrz prsty jen proto, že...?

Na stejné téma odvětila v *Psychologii dnes*
v čísle 3/2005 Olga Kunertová Blance Če-
pické, že psychoterapii dnes může nabízet
každý. Klientovi, píše Kunertová, je „úplně jed-
no, jakou kdo vystudoval školu“. A jiný názor:

Cyril Höschl v knižním rozhovoru s Jeronýmem
Janíčkem: „Nakonec si každý může vymyslet
svůj vlastní způsob zacházení s druhým a na-
zvat ho psychoterapií.“ (Kde bydlí lidské duše,
Praha, Portál 2004, s. 65.) Rádi zas na to téma
přineseme vaše názory.

Někteří z nás měli cestu k psychoterapii kři-
volakou, na začátku nedostali vstupenku (byly
vyprodány, rozdány jiným), tak šli oklikou. Ne-
měli by trpět špatným pocitem, že se vloudili
někam, kde nejsou vítáni. Ze všeho nejhorší by
bylo ostrakizovat někoho, kdo psychoterapii
dělá dobře. Ze všeho nejhorší by bylo zavá-
dět aristokratický původ a původ plebsu.

Na stránkách Konfrontací zůstává také ter-
mín „zavržený rodič“. Replika Šárky Gjuríčové
je mi velmi blízká. A tak mě zajímá, co na ni
odpoví člen redakční rady Vladislav Chvála
nebo Lída Trapková. Já si totiž, společně se
Šárkou Gjuríčovou, také myslím, že **metafory**,
které používáme k tomu, abychom porozuměli
sociálním světům, **používají také nás**, řídí naše
myšlení. Je to tak v pořádku? (A může to tak
nebýt?)

Zjišťuji (a Konfrontace tomu doufám napo-
máhají), že se diskutuje nejen mezi českými
psychoterapeuty a jednotlivými směry, ale že
se diskuse vedou např. i uvnitř systemicky mys-
lících rodinných terapeutů, v rámci polo-uzá-
vřené komunity supervizorů atd. Tak je to
v pořádku.

Ostatně: nepřecenil jsem diskusní „živost“
mezi směry, školami a přístupy? Diskutuje se
opravdu? Nebo si spíše zastánci „toho svého“
myslí „to své“? Chcete-li v psychoterapii disku-
tovat a cokoliv komentovat, ale také publiko-
vat delší texty (okolo šesti, osmi stran), máte tu
stále svůj časopis.

Zbyněk Vybíral, v Brně 30. března 2005

Uzávěrka 60. čísla byla 21. 3. 2005. Vychází čtvrtletně v nákladu 750 výtisků. Příspěvky přijímáme na disketách nebo jako
přiložené e-mailové soubory (nejlépe v rtf formátu nebo ve Wordu). Šéfredaktor doc. PhDr. Zbyněk Vybíral, PhD., redakce Mgr.
Jiří Šupa. Redakční rada: PhDr. Dana Dobiášová, MUDr. Vladislav Chvála, PhDr. Michal Miovský, PhD., PhDr. Zdeněk Rieger,
MUDr. David Skorunka, PhDr. Antonín Šimek. Objednávky přijímá redakce: Zbyněk Vybíral, Katedra psychologie
FSS MU, Gorkého 7, 602 00 Brno, tel. 549 497 970, e-mail vybiral@fss.muni.cz, www.studovna.cz/konfrontace. Předplat-
né ročníku 2005: 286 Kč, při zasílání na Slovensko a jinam do zahraničí 398 Kč (v ceně je zahrnuto poštovné). Obálka
Radoslav Pavlíček. Sazba a tisková příprava Miroslav Všečeka - Nakladatelství ATD Hradec Králové, tel. 602 167 245,
e-mail: atd.hk@seznam.cz. Vytiskly České Tiskárny, s.r.o., Ráby. ISSN 0862-8971

Úvodní kroměřížský kurz hypnózy pro lékaře a klinické psychology se koná od 26.
do 30. září 2005. Přihlášky: PhDr. Stanislav Kratochvíl, Psychiatrická léčebna,
767 40 Kroměříž.

AD, POLEMIKA

**Vážený pane Zlámaný,
Ad) J. Zlámaný: (Konfrontace 2004,
4, s. 231)**

pročetl jsem několikrát Vaši reakci a dumal nad tím, kde nastal problém. Nejdříve mě pobavilo, že jsem byl (či alespoň tak jsem si Vaši reakci interpretoval) označen za konzervu, která lpí na překonaných přístupech. Pobavila mě na tom skutečnost, že relativně velký objem mých mnoha pracovních konfliktů je způsobován právě tím, že stále své kolegy obtěžuji, že chci něco jinak nebo že něco prostě jinak dělám. Posléze mě tato pobavenost přešla, neboť jsem si uvědomil, že jsme se zřejmě hodně nepochopili. Pokusím se tedy krátce napsat v čem.

Prvním a asi největším nedorozuměním je to, že zřejmě (implicitně) kladete rovnítko mezi oborem, kde učíte, a psychologií. Napřed jsem si toho nevšiml, ale ve Vaší reakci to už zřetelné je. Ano, uvědomuji si, že na půdě VŠ jste tuším jediné pracoviště, kde lze psychoterapii studovat. Pokud někdo jde studovat psychoterapii, pak Vaše argumenty mají své opodstatnění, ačkoli mé pochybnosti o některých oblastech to nijak neoslabuje (zralost rozhodnutí vstoupit do něčeho takového atd.). Pak na jedinou ale srovnáváte tento obor se situací na „státních“ školách. Není s čím srovnávat – prostě srovnáváte nesrovnatelné. Psychologie není psychoterapie a psychoterapie je dnes samotný vědní obor, přestože má s psychologií mnoho společného. Nejdříve mi to prostě vůbec nedošlo, že jste de facto při obhajobě povinného výcviku při VŠ studiu zvolil velmi nepřesné (možná přímo scestné) srovnání. Studenti psychologie mají nesmírně široké vzdělání a jen malá část z nich jde dělat kliniku a dále se profilovat v psychoterapii. Myslím, že diskuse by tím pádem mohla jít směrem, zda

u nich nezačít s profilací dříve. To je ale spíše podnětem do diskuse zda prostě nezačít připravovat reformu studia psychologie, která je stejně nevyhnutelná a dříve či později na ni dojde (ať už má tato myšlenka v současnosti sebevíce odpůrců). To je ovšem zcela jiné téma přesahující možnosti článku a nemyslím, že otázka, zda povinný výcvik na škole či nikoli, zde patří mezi ty nejzásadnější. Pokud tedy obhajujete, že součástí studia psychoterapie musí být povinný sebezkušenostní výcvik v adekvátním rozsahu, musím s Vámi souhlasit. Pokud ovšem volíte pro srovnání či „na důkaz“ správnosti svého počínání situaci v oblasti studia psychologie, obávám se, že je to přinejmenším hodně nepřesné.

Druhý zdroj našeho nedorozumění zřejmě vyvěrá z prvního. Zvolil jste dle mého mínění ve svém původním článku několik ne úplně šťastných příkladů či přírovnání (např. ta terapeutická komunita pro závislé atd.). Ve Vaší reakci zaznamenávám poměrně zřetelný nárůst výskytu cizích slov a odvolávek na autority. Tam jsem si ovšem velmi nepřál, aby se diskuse ubírala. Moudra pomazaných hlav si můžeme každý číst dle libosti, přál jsem si však více poznat z Vašich zkušeností a mít možnost to porovnat se svým poznáním. Jsem zklamáný tím, že jsem se pokusil co nejvíce otevřeně pojmenovat to, co se stalo mně a na co jsem narazil, když jsem pojal stejný záměr na katedře psychologie v Olomouci. Napsal jsem Vám, co vše mě nakonec vedlo k závěru, že jsem se zmýlil a že existující systém má v kontextu studia psychologie svoji logiku. Mé zklamání pramení z toho, že jsem Vás zcela explicitně vyzval, abyste zveřejnil více z praktických zkušeností – psal jste navíc, že Vám mnoho kolegů říkalo, co vše riskujete a proč to není dobré. Téměř nic jsem se nedozvěděl právě o tom, jak tyto námitky v praxi neuspěly či v čem jsou Vaše zkušenosti jiné. Zajímalo mě a zajímá stále, jaká je praxe při řešení těch různých etických i technických potíží. Něco z té hromady námitek jsem popsal sám, mnohem více Vám toho jistě řekli jiní. Ve Vaší reakci ale odpovědi na své otázky nenacházím.

Yaloma i ty další, co citujete, mám jako autory rád, ale ještě radši mám to, co lze vyzkoušet, uvidět, zažít atd. Pokud najdete chuť napsat něco z těch praktických zkušeností a jimi podpořit svá tvrzení a naopak pomoci nahlodat ty výhrady a námitky, bud moc rád.

S pozdravem Michal Miovský

**„Musíme o věcech hovořit,
abychom neuvěřili tomu,
co vidíme“**

**Ad) V. Chvála: Je člověk, který ví, že
zmrzlý chodník klouže, expertem?
(Konfrontace 2004, 4, s. 235–238)**

Parafráze výroku Gianfranca Cecchini na mne napadla při čtení Chválovy odpovědi Vybíralovi.

Cecchin vtípně připomíná, že naše přesvědčení řídí to, co vidíme, respektive porozumění viděnému. A také naopak: to, co vidíme například v terapii, opět podporuje naše přesvědčení. Naše praxe nás tedy vůbec nemusí vést ke zpochybnění našich přesvědčení a předsudků, které je potřebné všem a rodinným terapeutům podle Cecchina zvlášť.

Když k Vladislavovi Chválovi a Lídě Trapkové matka přivede syna (s. 237), který nechce chodit do školy, ptají se jí, co v tom dělá tatínek. Já bych se v téhle situaci na tatínka ptala také, už bych ho při prvním setkání i čekala. Beru otázku na otce jako výraz svého předpokladu, že řešení problému dítěte se týká obou rodičů. Chvála si také myslí, že tatínek je důležitý. Tento názor argumentuje tak, že na něj chci reagovat.

Pro Chválu je otázka na účast otce výrazem přesvědčení, že rodina bez otce je jako „dělouha s jedním rohem“, která není normální, ani lékař se nediví, že je „méněcenná, že je zde riziko předčasného potratu či předčasného porodu. I rodina se častěji zakládá jako rodina

se dvěma rodiči, ale dítě může mít k dispozici jen jednoho rodiče, nejčastěji matku (dnes asi třetina žen volí tuto cestu dobrovolně). A nejen Chvála s Trapkovou vědí, že takové uspořádání je méněcenné, prostě proto, že produkuje řadu potíží. Ale jistě, i rodiny úplné mohou být semeniskem problémů“ (Konfrontace 2004, 4, s. 237).

Napadla mě otázka, jak bych se asi cítila, kdybych byla mladou matkou, která vychovává sama dítě a měla bych jít k terapeutům, kteří považují můj model rodičovství za méněcenný? V mnoha případech ženy skutečně samostatný život s dítětem volí – nechť se provdat za otce dítěte, nebo se chtějí rozvést, ačkoli manžel nesouhlasí (nejde ale o třetinu všech žen, jak uvádí Chvála). Často si přece samostatné rodičovství matka nerozhodla, leckdy ani nepřála. Setkala jsem se s ženou, které odešel manžel za jinou ženou; vztahuje se i na ni výrok, že je „tak dobrou matkou, jakého má vedle sebe otce společných dětí“, jak vyjadřuje Chvála? Ovšem, budu pomáhat i téhle ženě, která se cítí svým manželem zraněná a má na něj zlost, hledat podobu další rodičovské spolupráce, všichni ale víme, že jsou případy, kdy se s druhým rodičem nedomlouvá snadno a někdy se to nepodaří. Ať už se rodiče dítěte rozešli jakýmkoli způsobem, jako terapeuti jsme rodinám k dispozici v té situaci, v níž se na nás obracejí.

Chvála jako dobrý terapeut to jistě dělá. Nevěřím, že je přesvědčen, že jsou rodiny s nepřítomným otcem méněcenné, a tím miří, že se podle toho v terapii chová. Nejde spíš o ideologické tvrzení, o snahu deklarovat podporu rodin, kde žijí oba rodiče, a navíc rodin, které fungují na principu tradičního uspořádání rolí, protože „vidí“ že nejlépe fungují? Ve snaze argumentovat přednosti tradiční rodiny se autor dostává ke srovnávání: jedny lepší, druhé horší. Jakoby bylo možné takhle srovnávat, jakoby bylo účelné je tak třídit.

To neznamená, že nepodporuji úplné rodiny. Nebudu před rodiči, kteří uvažují o rozvodu, tajit, že to bývá pro děti těžká zkušenost. Pokud jsou rozvedení, k čemu by bylo dobré posuzovat, kdo může za to, že dítě nežije

s oběma rodiči? Pokud žena nebo muž vychovávají převážně sami dítě, zaslouží si uznání.

Nevím, jestli Chválovi tentokrát jeho oblíbená metafora dělohy dobře posloužila. Metafora patologické dělohy ve vztahu k rodině, kde dítě žije s jedním rodičem, podle mne nesedí. Podmínky dětí v rodinách ovlivňuje kromě přítomnosti obou biologických rodičů tolik různých okolností. V rodinách, kde dítě žije pak jen s matkou (zůstaňme teď pro jednoduchost při tom většinovém případě), přece leckdy rodiče na výchově dobře spolupracují, někdy má otec omezenou, ale uznanou roli, někdy se otec s dítětem skoro nevidí (nechce otec, matka, obě strany, dítě) a svou nepřítomností je pro dítě nejdůležitější osobou, ale někdy časem už moc důležitý není. Takovou rozmanitost známe všichni, kdo s rodinami pracujeme, stejně jako víme, že významnými lidmi pro dítě může být partner matky, prarodiče, kamarádi, roli hraje ekonomická situace... A známe i případy, kdy je samostatný rodič pro dítě jedinou šancí mimo ústavní zařízení. Barvitý je strom života, dichotomie jako rodiny úplné-neúplné, lepší-horší vedou ke zjednodušenému porozumění, které je zavádějící, jak už dichotomie bývají. Nejsem přesvědčena, že je rodina apriori horší kvůli tomu, že nemá tradiční strukturu. Mimochodem, podělím se ještě o jedno z mých přesvědčení: metafory, které používáme, nám nejen slouží, abychom porozuměli sociálním světům, ale používají také nás, řídí naše myšlení.

Chvála i Trapková říkají, že ctí rodinu jako organizmus. Mají zřejmě na mysli biologickou rodinu s tradičními (či z mého pohledu patriarchálními) vzorci vztahů, kde muži jsou Muži a ženy Ženy, každý a každá z nich ví, jaká je jejich role. V praxi viděli, že to je výhodné. Někteří z nás, včetně autorky textu, viděli zas mnohdy také něco jiného. Viděli, že úzce definované mužské a ženské role a lpění na nich bývá nevýhodné a to nejen pro jednotlivce, ale také pro rodinu. Co je pro kterou rodinu výhodné, kdo to ví?

Můžeme se shodnout na tom, že každý z nás terapeutů máme jiná přesvědčení či rov-

nou předsudky o světě a v důsledku toho vidíme svět jinak. Neměli bychom však věřit, že to, co vidíme, je vždy pravda.

V závěru textu se Chvála nostalgicky zmiňuje o Petru Bošovi a Janu Špitzovi, na kterých se dnes v obci rodinných terapeutů shodneme jako na otcích zakladatelích. Myslím, že to společné pro ně bylo stále hledání a tázání. Měla jsem štěstí, s Janem Špitzem jsem se učila a spolupracovala ve dvojici víc než deset let. Často se ptám, co by asi řekl či udělal v některé terapeutické situaci on. A dnes už udělám leckdy něco jiného.

Šárka Gjuríčová
30. 1. 2005

Problematický pojem vedoucí k polarizovanému hodnocení

Ad) Syndrom zavrženého rodiče - co s ním? (Konfrontace 2004: s. 109-110, 139-140)

Šárka Gjuríčová

„Tak jsem se dověděl, že Marek trpí syndromem zavrženého rodiče a že já jsem to způsobil,“ začal otec při druhém sezení. Otce jedenáctiletého Marka si včera předvolala sociální kurátorka a měla s ním přísný pohovor. Rodinu jsem znala z jediného terapeutického setkání, ke kterému dala podnět sociální péče, rodiče se prý nedokázali domluvit o ničem, o výchově dětí už vůbec ne. Pamatovala jsem si, že se kluk opravdu choval k mamince odmítavě. Oba rodiče nešetřili vzájemnou kritiku, Marek byl schovaný za časopisem a občas se přidal k tátovi proti mámě. Jakoby v rodině platilo nevyslovené pravidlo: mít dobrý vztah s jedním rodičem znamená odmítnutí druhého rodiče. Z prvního setkání jsem měla dojem, že po předchozím období, kdy děti byly zajedno s mámou a otce tvrdě odmítaly, se

nyň přiklonily k otci, matka to těžko nesla a tak šla vylíčit situaci také sociální kurátorce.

Matčín příběh, který jí vyprávěla, nezachoval současnou situaci doma zřejmě nijak zkrlesleně. Sociální kurátorka vyhodnotila stav věcí s použitím aktuálního pojmu, který vyšel v metodické příručce MPSV, správně. Chlapec skutečně byl vůči matce už delší dobu nekriticky odmítavý. S tak zaujatým postojem dítěte vůči rodiči se v terapeutické praxi setkáváme, je to závažná situace, vyžaduje terapeutickou práci s rodinou, tu ostatně sociální pracovnice iniciovala. Problém není v tom, že se na tyto situace poukazuje, ale jak se to děje.

Pojem syndrom zavrženého rodiče využívá jazyka individuální diagnózy - a to samo je problematické. Neumožňuje porozumět situaci dítěte v konfliktním vztahovém procesu, a naopak vede k polarizovanému hodnocení: někdo je nemocný, a potřebuje léčbu, někdo to zavinil vzhledem ke své problematické osobnosti, a někdo je neviný. Tato pseudo-diagnóza je příkladem neadekvátní medicalizace vztahového problému. Gardnerovo pojetí ovšem vývojovou vztahovou stránku problému zanedbává. Jde o spornou interpretaci závažného jevu, která by rozhodně neměla být přijata jako správná či dokonce modelová. A navíc je v češtině použito nepřesného překladu. Jaroslava Fabíková se správně domnívá, že součástí dnešního problému je také sporný či přímo nevhodný překlad Gardnerova anglického výrazu *parental alienation syndrome*. Tento překlad navozuje jednoduché, dobře srozumitelné - a také ovšem zavádějící porozumění a nesprávně kladené otázky.

Kdo způsobil, že dítě onemocnělo syndromem a zavrhlo rodiče?

Tuto otázku nevnímám jen v postupu sociální kurátorky, pojem „syndrom zavrženého rodiče“ takovou otázku implikuje a lze ji čekat od dalších odborníků. Ve Websterově slovníku však výklady ukazují spíš k významu *odcizení*, tento pojem pouze (prosím bez syndromu!) konstatuje vztahovou situaci rodiče a dítěte, aniž by ji dramatizoval a implikoval viníka.

Viník v podobných případech totiž nemívá jméno jednoho z rodičů, vinkem toho smutného stavu bývá dlouhá historie partnerské nespokojenosti a nevládnutých konfliktů. Stává se, že v neúnosně napjatém a polarizovaném prostředí rodiny dítě musí volit mezi dvěma odlišnými realitami. Volbou si pak zajišťuje jistotu aspoň jednoho vztahu, tím bývá častěji vztah s matkou, která bývá v našich poměrech bližším rodičem. Dítě se někdy ztotožní s jejím názorem. Ovšem jsou i případy, kdy je postoj dítěte vůči otci odmítavý, aniž by to byla matčina objednávka. Starší dítě nelze jen tak beze všeho manipulovat, jak to popisuje Gardner. Stává se, že po konfliktním rozvodu otec delší dobu o kontakt s dítětem neusiluje a když chce po několika letech uplatnit svá práva, dítě otce odmítá, protože je mu cizí.

Problém není genderově neutrální a právě genderová optika se mi osvědčuje při porozumění příběhu a hledání další cesty bez neúčinné polarizace a hledání viníka. Genderová analýza však není předmětem tohoto sdělení.

Trápí mne dnes otázka, co si počít s problematickým pojmem, který se jaksi prosadil až do metodické příručky MSPV.

Psychoterapie jako prostor velké nejistoty

Ad) Z. Vybíral: Začínat psychoterapii, nevědět nic & Neexpertní psychoterapie. Konfrontace 2004: 151-158

Vážený a milý Zbyňku Vybrale, až nyní jsem přečetl třetí číslo dnes již loňských Konfrontací a velmi mne zaujalo. Chci reagovat hlavně na Vaše dva články „Začínat psychoterapii, nevědět nic“ a „Neexpertní psychoterapie“. Téma expertnosti v psychoterapii považuji za důležitý problém péče o duševní resp. tělesné zdraví. S kolegou a kamarádem Petrem Moosem jsme se snažili vlastně

„propašovat“ princip neexpertnosti v psychoterapii do psychiatrických standardů. Ukázalo se to ale (celkem pochopitelně) nepřijatelným pro biomedicinskou obec psychiatrickou i (pro mne již ne tak pochopitelně) představené obce psychoterapeutické.

Naprostou souhlasím s nezbytností neexpertního přístupu ke klientům či pacientům (nebo, jak Vy dáváte přednost, prostě lidem). V tomto kontextu mne nejvíce napadá slovo *pokora* (Vy sám ji rovnítkem přiřazujete k profesionalitě) a skutečné zamýšlení nad otázkou, kterou si pokládáte spolu s Fromm-Reichmannovou, zda náhodou naši pacienti nemohou být v ledašcím lepším lidmi než my. Ale zároveň považuji za důležitý princip *nehodnocení*. Tedy když nechci „kamenovat“ pacienta, nechci ani, aby se „kamenoval“ sám, a nebudu „kamenovat“ ani sám sebe.

Principy neexpertní psychoterapie postulované autory „otevřeného dialogu“ by měly být podkladem každého psychoterapeutického snažení. Expertem na sebe je klient resp. jsme každý sám sobě. Ale pozici ne-vědění autorů Andersonové a Goolishiana, jak nám ji přibližujete, lze akceptovat pouze jako značnou hyperbolu. K Vámi rekapitulovaným premisám mne napadá několik poznámek:

Celé mi to přijde na rozdíl od „plesnivější“ a zvětralé psychoterapeutické klasiky“ ustřelené zase do druhého extrému. Kde je celost člověka? Kde je jeho tělo? Kde je nepopíratelná biologická determinace genomem? Abstraktum terapeutického dialogu by bez mluvidel, mozku a vůbec těla nebylo možné. Tedy **nejen komunikace, ale i tělo**.

Není možné zcela odložit svou zkušenost, tedy *vědění*, v „tady a teď“ hraje vždy velmi důležitou ne-li rozhodující úlohu *paměť*.

Co takhle vytvářet prostor pro klientův proces dokonce *netázáním se*? Není už sám fakt kladení otázek popřením principu ne-vědění?

Psychoterapie je též prostor velké nejistoty. Pro klienta i terapeuta. Jaké jistoty by mohli být pro psychoterapeutický proces bezpečné, neškodící, neexpertní? Takovou jistotu může pro terapeuta představovat zmiňované před-porozumění. Jak to vyjadřujete pak můžeme

„umožňovat lidem (klientům), aby naše předporozumění zpochybňovali“. Máme tedy na své předporozumění právo (bez něj přece nikdo z nás fakticky nemůže fungovat, ne?), jen musíme být vždy připraveni je vedení klientem opustit.

A úplně nakonec si nemohu odpustit otázku. Řadíte víru (a snad i naději?) k expertnímu přístupu. Tomu nerozumím. Bez víry v člověka, v život, v Boha pro mne není psychoterapie vůbec myslitelná, resp. si nedokážu představit, že by mohla fungovat. **Věříte předem** alespoň v kompetenci (expertnost) člověka, který přichází k Vám do terapie?

*S uctivým a přátelským pozdravem
Aleš Fürst, Liberec, únor 2005*

P. S.

Možná můj dopis vyznívá poněkud konfrontačně, ale mám z něj radost a tuším, že by ji mohl udělat i Vám.

Expertní a neexpertní v psychoanalýze

Milý Zbyňku,

vytýkájí Ti, že udáváš tón a tematiku - ale co se týče té expertní a neexpertní psychoterapie, to je opravdu aktuální téma - i v psychoanalytické obci.

Jednak se diskutuje o tom (Ogden, Buchholz), zda vůbec existuje toto dilema, či zda se spíše jedná o plynulý přechod či směs psychoterapeutické techniky a lidského spolučitění.

Za druhé (Mitschell, Benjamin) jde vždy o vytváření něčeho nového oběma účastníky interakce, o setkání, vzájemné obohacování.

Já sám pendluju mezi vctěním se do pacienta, zkusmým vctěním se do jeho partnera či spolupracovníka - a poté se nad tím spíše teoreticky zamýšlím s tím, co z toho vyplývá pro terapeutickou strategii a cíl - a pak (opět opakovaně) vystoupím z tohoto terapeutického postoje do prostého spolubytí, představím si celou životní situaci i historii pacienta atd. atd.

(Třeba i spontánně zareaguju a sleduju, co to udělá.)

V literatuře se množí popisování toho, co se skutečně děje mezi oběma stranami, co vše terapeut prožívá a jak na to pacient reaguje a naopak, a pak se např. s úžasem zjistí, že analytik se nechá pacientem více manipulovat - či sám více manipuluje než kognitivně behaviorální terapeut.

K nedirektivní psychoterapii snad patří i má zkušenost a zásada, že vše, co terapeut - zvláště emočně - prožívá, si nemá nechávat pro sebe, a to nejen z důvodů vlastní „psychické hygieny“, nýbrž proto, že je něco, většinou důležitého, opominuto - a terapeut je přece jen vždy pro pacienta i příklad či orientační bod. A opět je třeba to vrátit „expertně“, tj. reagovat tak, aby to netraumatizovalo, nýbrž pomohlo.

Expertnost je samozřejmě škodlivá, když a) petrifikuje role: tu expert, jenž vše ví a nechá se znejistit, ovlivnit, zviklat, emočně rozhodit - a tam pacient-žák, který ke svému terapeutovi vzhlíží; b) jestliže nedovoluje expertnost lidské, bezprostřední setkávání.

Již klasik psychoanalytické techniky Greenson píše, že vedle vzájemného pracovního je třeba se otevřít i bazálnímu, pozitivně lidskému vztahu.

Jan Poněšický (Berggieshübel, 26. 1. 2005)

Také docela aktuální téma - odbornost v psychoterapii

Ad) Z. Vybíral: Pro experty v nás (Editorial). Konfrontace 2004: 187-188.

V minulých Konfrontacích mě opět oslovilo mnoho slov. Zvláště ta o poučením laikovi jakoby patřila přímo mně! Děkuji Vám za ně pane Zbyňku Vybírale!

Nuže jakým je mi tématem má odbornost? Vystudoval jsem kdysi technickou chemii a nedávno Pražskou psychoterapeutickou fakultu.

Není mi příjemné moje zmiňované poučením laictví. Příjemněji vyhlíží nadějná naděje na odbornost. Dávno jsem zvnitřnil tyhle sociální značky laika a odborníka se všemi těmi jejich významy, co s sebou nesou.

Strohý rozum mi tiše šeptá: „Raděj posvit z nezvyklého úhlu a stínohrami probud šerosvitně mihotavé představy, city, myšlenky, fantazie, znepokojení, než abys přenášel zkušenost - jakoupak ty vlastně máš?“

Ne, není mi tak snadné vystoupit ze schémat, co zasahují takhle osobně. Přestože se snažím dolovat jen z hloubi rozumnosti, strom se rozrůstá od znalostí, praktických dovedností, sociální přijatelnosti, uznání, pomoci, k penězům, moci? Vždyť možná spíš moje dětská touha, přání někam patřit, přidružit se, utéct ze samoty a, ovšem, jedno čerstvé nečekané vřelé rozumění, ale nejspíš asi všechno výše zmíněné dohromady ve mně bezmocně a beznadějně neodborně křičí:

Hola odborníci na psychiku, vezměte mě k sobě do party,

ačkoli jsem zpupně odmít běžný vstupný zaplatit

a teďka vám místo prověřených zkušeností třeba s caparty

nabízím svůj v digestořích dlouze pěstovaný šerosvit!

Některá z těch úvodně Konfrontačních slov k odbornosti mi však obzvlášť nejdu z hlavy. „Odborníkem sám pro sebe“, „uznání komunitou odborníků“, „niterný certifikát“, „jak odborníkem, tak člověkem“. A vábí ke mně slova další: ukotvení v nejistotě dění... důvěra ve tvoji jinakost... chytit ono spěchající...

Petr Miklas

Kontakt na autora je: pim@quick.cz

Obejměte svého recenzenta

Ad) Jiří Šupa: Co když nestačí obejmout... Konfrontace 2004: 221-223.

V Konfrontacích 4/04 se objevila recenze pana Šupy na mou knihu Obejměte své vnitřní dítě. Mohlo by mi to lichotit, protože Konfrontace se obvykle populárně psychologickým knížkám nevěnují, ale přiznám se, že mě zanechala spíše na rozpacích. Příliš mnoho jsem se z ní o své knize dozvěděl. Od recenze bych přitom čekal, že čtenářům nejen sdělí, o čem kniha je (první odstavec recenze), ale i to, nakolik se autorovi podařilo dané téma uchopit a podat dostatečně či naopak příliš populárně. Bylo by hezké, kdyby hodnocení bylo podloženo konkrétními a rozumnými fakty. (Mohl by také knihu zařadit do širšího kontextu a ukázat, v čem je zajímavá a v čem se naopak její autor možná mylí.)

K tomu bohužel nedošlo. Čtenář recenze se místo toho dozví, že „pojem vnitřní dítě si autor vypůjčuje z transakční analýzy“, což je hodně nepřesná zkratka. Moje kniha ve skutečnosti vychází z terapeutického přístupu, pracujícího s vnitřním dítětem, které můžeme chápat jako určitou metaforu pro naše nejhlubší a nejintenzivnější pocity. Jedná se o samostatný terapeutický směr, jenž založil John Bradshaw, který při své práci vychází nejen z transakční analýzy, ale i z Alice Millerové, Erika Eriksona a řady dalších terapeutů (viz jeho knihu Návrat domů). Samotný pojem „vnitřní dítě“ má své kořeny spíše u Alice Millerové než u Berna. Práci s vnitřním dítětem však začal využívat a zpopularizoval právě Bradshaw, proto je podle mne správné nazývat jej zakladatelem tohoto směru.

Bradshaw se hodně zaměřuje na minulost a její čištění, já, vzděláním gestalt terapeut, se hodně zajímám o to, v jaké podobě se naše vnitřní dítě projevuje v přítomnosti - a pomocí řady experimentů umožňuji čtenáři, resp. návštěvníkům našich kursů, aby se s těmito svými pocity setkali a pracovali s nimi. Neprohlašuji

tento přístup za všelék a nenutím jej každému. Práci s vnitřním dítětem nabízím klientům, v jejichž chování vnímám jako inkongruentní určitý dětský projev - tón hlasu, prožívání, způsob vidění světa, reakci na mé chování. Sdělím klientovi své pozorování a pokud jej to zaujme, můžeme spolu na tomto tématu pracovat. (Osobně práci s vnitřním dítětem považuji za cenný nástroj, protože řada terapeutů si s „vytrvalými dětskými projevy“ svých klientů příliš nevím rady.)

Má kniha přináší řadu nových prvků a určitý posun v daném přístupu a snaží se do něj integrovat řadu dalších prvků (hodně z nich skutečně pochází z TA), současně je určena pro širší veřejnost, kterou by měla zaujmout, oslovit, ale přitom nepoškodit. Nakolik se mi to podařilo, jsem se bohužel od recenzenta dozvěděl. Její autor se totiž po prvním odstavci důsledně věnuje okrajovým věcem - přičemž některé hodnotí pozitivně (střídání rodů, jazyk), jiné negativně (síly ega na procenta, „mixážní pult“ apod.). Hodně přitom reaguje na skutečně okrajové věci - např. na mou stručnou charakteristiku Osha (bláznivý filosof a trochu nemravný světec). Má kniha se přitom Oshem a jeho přístupem nezabývá, ani z něj nevychází - pouze dvakrát krátce cituji jeho citově intenzivní lyrické texty.

Už když jsem tyto citáty vybíral, mi bylo jasné, že mohu „píchnout do vosího hnízda“. Že by se o Oshovi v „dobré“ terapeutické společnosti „nesmělo mluvit“? A pokud ano, výhradně s opovržením? Některé jeho knížky se mi opravdu líbí, zejména ta, která u nás vyšla první a z které cituji (Život, láska, smích), díky silným básnickým obrazům. Není ani pravda, že Osho žil „delší část svého života v Americe“. V moudré knize Davida V. Barretta: *Sekty, kultury, alternativní náboženství* by se pan Šupa dočetl, že Osho v Americe (na rozdíl od jiných indických guruů) žil pouhé 4 roky (1981-85). V této knize by o něm také možná našel vyvícenější informace než ve článku v Reflexu. Trochu mě také překvapilo, že mou knihu autor přirovnává k „Základní učebnici štěstí“ od B. Truhlářové. Tím se nechci dotknout paní Truhlářové, jen si myslím, že naše knížky patří „na jiné poličky“.

Více mi vadí obvinění, že nepřesně cituji autory - zejména Berneho. Pan Šupa mi vytýká následující tvrzení: „...poselství rodičů jsou v nás nahraná jako na magnetofonovém pásku a nelze je změnit“. Je možné, že on od svého transakčního analytika slyšel (jak uvádí), že změna je možná, ale kdyby se trochu začel do klasiků TA, zjistil by, že v Berneho době byli transakční analytici díky Penroseho experimentům skutečně přesvědčeni o nesmazatelnosti rodičovských záznamů. Například: „Rodič představuje obrovskou sbírku v mozku zaznamenaných nezpochybnitelných a vložených vnějších událostí (...) Data u Rodiči byla snímána a vnímána „přímo“ - bez úprav. (...) V Rodiči jsou nahraný všechny domněnky, pravidla a zákazy, které dítě slyšelo od rodičů a vidělo v jejich životě. (Harris, Já jsem OK, ty jsi OK, Pragma, 97) a dokonce: „Nemůžeme smazat záznam, ale můžeme se rozhodnout, že ho (pomocí Dospělého) vypneme.“

Jsem přesvědčený o tom, že současná TA má k těmto faktům jiný přístup, ale směr, který vznikl v 60. letech, byl kromě Penroseových experimentů okouzlen i novodobou technikou, kterou představovaly právě počítače a moderní přehrávací hifi přístroje. A tomu odpovídaly i základní modely a tvrzení TA.

Recenzentovi dále vadí, že Berneho Dospělého představuju jako pana Počítače, který „racionálně vyhodnocuje situaci kolem sebe a logicky volí tu nejlepší variantu. City se ho netýkají, ty zůstávají Dítěti.“ To je moment, kdy stojíš za to se pustit do skutečně „konfrontace“. Jak je vlastně Bernem a jeho současníky definován a chápán ego stav Dospělý? Současná TA možná provedla určitý posun, ale vyjdeme-li ze slov Berna a jeho současníků: „Dospělý ego stav zpracovává potřebné informace a odhaduje možnosti, které člověk potřebuje k tomu, aby člověk mohl účinně jednat s okolním světem.“ (Jak si lidé hrají, Dialog, 1992, s. 26) „Dospělý představuje počítač, který dochází k rozhodnutí po zpracování in-

formací ze 3 zdrojů: Rodiče, Dítěte a dat, které Dospělý sebral a nadále sbírá.“ (opět Harris)

Že je Dospělý v TA chápán i dnes oslaivenými terapeuty jako počítač, svědčí i kritická slova Knoblochových (Integrovaná psychoterapie, 1. vyd. 1993, str. 100): „Jsme žádání, abychom (v TA) přijali taková zjednodušení, že například ‚Dospělý‘ funguje jako počítač..., nebo že každá hra, tedy i sexuální hra dospělého, je aktivitou ‚Dítěte‘.“

Každý model může (a možná i díky radikálnímu zjednodušení zákonitě musí) obsahovat určitou systémovou chybu, která je pozdějšími terapeuty tohoto směru nějakým způsobem propracována. Není to v transakční analýze právě pojetí Dospělého? „Počítá“ Dospělý i s pocity dítěte a druhých nebo je přijímá a zrale prožívá? To je rozdíl!

Řada nepřesností v recenzi pokračuje (prakticky celý poslední sloupec recenze), ale tady asi není prostor na všechny zareagovat - to bych se asi choval jako „dítě na písečku, které se přetahuje s druhým dítětem o kyblíček“ (stejně už jsme si „nasypali pár hrstí písku do očí navzájem“). Spíše mi přijde důležité na závěr říci, že má kniha vychází z „terapeutického optimismu“ humanistické psychologie a psychoterapie 60. a 70. let (Rogers, Maslow, Perls, Satirová a další), pro kterou je typická víra v člověka a naděje v jeho budoucnost. Z tohoto hlediska je zajímavé si uvědomit, že Berne ve své populární knize Jak si lidé hrají věnoval popisu patologie přes 180 stran, zatímco popisu zdravého rozvoje asi 7. V kapitole 18 A co dál v jednom odstavci shrnuje možnosti zdravého rozvoje do tří pojmů: *schopnost poznání, spontánnost a důvěrné vztahy*. Dobře viděl jejich důležitost, ale vůbec nepsal o tom, jak jich dosáhnout! Svoji knihu pokládám za pokus odpovědět z hlediska „terapeutického optimismu“ právě na tyto tři otázky.

Ladislav Dvořák

ZRNĚNÍ (Zdeňka Riegra)

Zrnění číslo 37 • Zrnění číslo 37 • Zrnění číslo 37

Super supervizi

je *autovize* - což je vize nejen v autě, ale také třeba v autobuse anebo v tramvaji a v metru či v letadle anebo při procházkách, případně i jinde. *Autovize* znamená, že si promýšlíme, co jsme jak dělali a udělali při konzultaci, jejíž echo v nás doznívá déle, než by mělo - tedy i po pracovní době. Jednou z forem *autovize* je *Balint v hlavě*. Ano, ten Balint, s nímž jsme se mnoho let setkávali díky Jaroslavovi Skálovi a kterého (toho balintujícího a někdy balintoidního Balinta) můžeme, chceme-li, potkávat i dnes - jednak na odborné půdě, na níž se setkávají zájemci o supervizi prostřednictvím „balintovské skupiny“ a jednak, jak již bylo řečeno, cestou do a z práce: tak, že si v představách promítáme příběh z konzultace, která v nás přetrvává, a že si do těchto svých představ „přizveme“ kolegy, s nimiž bychom rádi vytvořili „balintovskou skupinu“. Členem *Balinta v hlavě* pak může být kdekdo,

J. A. Komenským nepočínaje a třeba V. Satirovou nekonče. S představovanými kolegy pak spolupracujeme - vyprávíme jim svůj příběh, klademe za ně jejich otázky a odpovídáme na jejich otázky, společně s nimi fantazírujeme a navrhuje a komentujeme to, co nás při vzpomínkách na živě se připomínající konzultaci napadá. Vážení představovaní kolegové jsou přitom otevření a tvořiví tak, jak jim to umožníme - někdy dokonce až běda. Tu a tam nás dokáží i pěkně osklivě a nádherně hnusně zaskočit.

Mně například jednou J. A. Komenský v algoritmu „co bych dělal já“ připomněl, že psychoterapie je také výchova a rada. V ten den byl členem týmu shodou okolností také vážený S. Freud - a začal významně příkyvovat (ve svých fantaziích pak objevil elektrizujícího Oidipáka). Mladá kolegyně, kterou jsem si ke svému fantazírování přizval proto, že mě

ten den zaujala, byla překvapena: „Radit při psychoterapii? To je nesprávné!!!“, tvrdila jednoznačně. Na moje prosby „Jak tedy neradit?“ - však neporadila. A Teddy, můj plyšový kolega, se v algoritmu tázání zeptal: „Když to pustí - odpustí??“ A fantazíroval, že Oidipova elektrizovaná šošolka, vykukující ze sociální prostaty - pardon: podstaty, měla zvýraznit ztopořelý verš básně o Ikarovi, připoutaném chmýřím svých křídel k děloze ostrova... *Balint v hlavě* se zabýval příběhem matky a jejího 13letého syna, který díky „preventivní akci o sexuálnímu zneužívání“ objevil, že to, že máma od nepaměti používá jeho „bimbáska“ (tak tomu říkala) jako „lízátko“, není asi běžné. Ale to teď není zajímavé. Zajímavé je, že jsem díky tomuto *Balintovi v hlavě* dospěl - s podporou představované skupiny kolegů! - k odpouštění sobě za to, že jsem nesplnil tzv. oznamovací povinnost. A že jsem pak díky „*Balintovi v hlavě*“ věděl, jak oznámit matce, že... ale to je už ten jiný příběh a teď tady to není zajímavé... Takže: *Kolegové, díky!*

Zrnění číslo 38 • Zrnění číslo 38 • Zrnění číslo 38

Mnoho zrníček ke chroupání

nabídlý dvě knížky a jedno CD, které vyšly v posledním období. Jednou z knížek je sborník „Symposium rodinné terapie, Hejnice 2004: *Čas pro rodinu*“, který vydal Institut pro rodinnou terapii a psychosomatickou medicínu v Liberci. Text je inspirujícím mementem ke hledání *sectio aurea*, zlatého řezu ve vrstvicím se časoprostoru organizmu rodiny - v jeho *foru internum* (světě vnitřním) a *foru externum* (světě vnějším) a - jak jinak - také ve *foru internum externum* a *externum internum*. Mezioborový pohled na toto téma, které sborník nabízí, láká k dalšímu setkávání v čase fyzikálním a v čase psychickém a v čase věčném - a to v jeho fundamentální komplexitě (a naopak) a stejně tak v jeho rytmizaci, proměnách a stabilitě. Hlad po poznání těchto přirozených součástí naší existence je pak oním nejlepším kuchařem hledání k nacházení. *Uvidíte!*

Druhá knížka shrnuje pohledy na problematiku životních krizí a deviací dětí a mládeže

a na úlohu pomáhajících profesí v této problematice. Vychází v nakladatelství Themis pod názvem „*Děti a mládež v obtížných životních situacích*“ a je od autorů Richarda Jedličky, Petra Klímy, Jiřího Němce a Jiřího Pilaře. „Knihou prolínají“, jak říká jeden z jejich autorů, „problémy dětí a dospívajících, kteří jsou ve společnosti často vykořeleni a zmateni, octnou-li se v nesnázích či v obtížnějších situacích. Bývají dezorientováni vinou svého zdravotního postižení, specifických poruch či hendikepem, pramenícím z prostředí, v němž vyrůstají“. Kniha přímo vyzývá k porovnání s dalšími pracemi, zabývajícími se krizí - a to i proto, aby se krizová intervence nestala jen a jen „dobovým tématem“...

A ono CD? *KONTEXT, bulletin sekce pro rodinnou terapii* - všechna čísla! Od oněch cyklostylovaných „rozmoženin“ (pojmem Petra Boše) až po tištěný časopis. Petr Boš, tvůrce Kontextu, vzpomínal, jak na slavném světovém kongresu rodinné terapie v r. 1987 v Praze jeden drzý Čech při závěrečném plenárním hodnocení řekl, že se toho příliš nového nedozvěděl, ačto v Kontextu četl „většinu toho, co jsem uslyšel tady na tomhle kongresu“ (Kontext 1988/1). Ten drzý Čech si myslí, že je Kontext skvělým zdrojem poznání i dnes. CD je věnováno památce MUDr. Petra Boše a vydává je SOFT. Kontakt? Najděte si jej v 1. letošním čísle Internetového zpravodaje rodinných terapeutů *SOFTFORUM* - <http://www.soft-os.org>. Zpravodaj nabízí nejen kontakty, ale i mnoho zajímavých textů. Dokonce i od onoho drzého Čecha, který po opakovaných výzvách slíbil, že bude publikovat svůj referát ze Dne rodinné terapie, věnovaného tématu „Spory o děti v širších kontextech“.

Zrnění číslo 37 • Zrnění číslo 37 • Zrnění číslo 37

A ještě bonbónek od jubilanta

Ano - je jím knížka Iva Plaňavy „*Průvodce mezilidskou komunikací. Přístupy - dovednosti - poruchy*“. Krátce po životním jubileu autora ji v tomto roce vydalo nakladatelství GRADA. Půvabná práce, propojující teoretické poznání s praktickými náměty pro čtenáře. Nedefi-

nitivně definuje svět cest a cesty světa lidské komunikace. Je zdrojem inspirací pro odborníky a studenty, ale i zaujaté laiky. A také je to skvělá příručka pro vybrané vzdělávací akce (například v oblasti manažerských dovedností), pro akce preventivně-terapeutické (třeba pro kluby rodičů či salóny učitelů) a pro specifické skupiny, věnované sociálně-psychologickým tématům (jakou jsou třeba tzv. skupiny se sociokomunikační a psychodynamickou komponentou). Co dodat? To se DOKOPR (a nejen v manželství). Cože se? Počkejte si na ZV (což nejsou iniciály jednoho z citovaných autorů - Zbyňka Vybírala). Že někteří z vás nerozumí? Přečtěte si. A budete-li komunikačně-psychologickým typem Anděla, ZV se projeví již proto, že jí bude u vás dobře...

Zrnění číslo 40 • Zrnění číslo 40 • Zrnění číslo 40

Konečně Purkyňka s básní!

23. listopadu 2004 proběhl zatím poslední Den rodinné terapie - a to na téma: „Vliv dobových témat na současnou rodinu a jejich odraz v terapeutické praxi“. V Lékařském domě bylo plno a přednášky byly skvělé! I vyplývající otázky a nápady. Příklad z výpisků: „...máme rodinnou terapii přizpůsobit stylu TV Nova?...“, „... (...)...“ (v závorce šťavnatý citát z přednášky o vulgaritě v rodině), „...provádala panenství za majetek...“, „...teorie významu...“, „...dobové grimasy...“, „...zviditelňování násilí je tak trochu násilné...“, „...stačí psychoterapie na násilí?...“, „...umíme o násilí mluvit bez násilí?...“, „...zralý život probíhá v interakcích se světem...“, „...odchod do ústavu je krizová situace a chce krizovou intervenci...“, „...při narození dítěte s postižením dochází k podrazu vlastního života svým vlastním životem...“, „...jsou stále liberálnější postoje k partnerství a stále konzervativnější postoje k rodičovství...“, „...mohu být jen tak dobrou matkou, jak dobrý je otec mých dětí. Mohu být jen tak dobrým otcem, jak dobrá je matka mých dětí...“ Kdo jsou autoři těchto výpisků? Ti, kteří na Dni vystoupili se svými podnětnými referáty: J. Kubička, L. Doležalová, I. Rainerová, Z. Vybíral, H. Chládková, P. Miklas, H. Machová, M. Dusilová

a L. Trapková s V. Chválou. A: Petr Miklas vydal „u příležitosti Dne rodinné terapie v listopadu 2004“ v počtu 30 číslovaných výtisků útlu sbírku básní „Báseň o násilí“. Je v ní i ohlas a ozvuk příběhu, který zazněl na zmíněné Purkyňce. Heč! Je to s největší pravděpodobností první Purkyňka se sbírkou básní. Což může vyvolat údiv – ale neudivuje, protože sbírka vyšla v rámci setkání rodinných terapeutů – a rodinní terapeuti, zdá se, stále jsou tím, čím byli: jakousi avantgardou obyčejné psychoterapie... (vsadil bych se, že v tuto chvíli by se souhlasně usmíval či že se usmívá zakladatel české rodinné terapie Petr Boš...). Tečka!?

Mimochodem: další Den rodinné terapie je věnován adolescenci. A proběhne 19. dubna 2005.

A na závěr: máte-li zájem o onu útlu sbírku Petra Miklase, je možno si ji objednat za 70,- Kč (i s poštovným) na e-mailové adrese: pim@quick.cz.

Zrnění číslo 41 • Zrnění číslo 41 • Zrnění číslo 41

A další zpráva z jejich cesty

Ester Pinda (již – z ohleduplnosti – úplně odvrhla příponu „ovááá“, ač není ani homo

ani *trans* ani *mentálně*, ale o tom prý až přespříště), takže: Ester Pinda a Arnošt Lulan pokračují na své cestě za tvrdým *i*. Jejich průvodcem je stále Andáb, i když jeho role se teď a tady zdá být spíše kašpárkovskou, než fatální: ani klaun ani rek (ale o tom prý také až přespříště – a nejen proto, že *fatální kašpar* anebo *rek klaun* mohou být zdrojem tzv. *Umění*). Jak již bylo řečeno minule: Lulan vesluje a Pinda kormidluje – dohodli se tak. Díky „Průvodci mezilidskou komunikací“ dospěli k DOKOPR. Jejich plavba je dlážděna hrozný hrozně krásného poznávání, jehož *sectio aurea* ladí se znehynělým pulsem času, obrušovaného sladkými výmoly nacházení nenalezitelného. Arnošt vesluje jako divý. Ester kormidluje jako divá. Dívají se přitom na sebe a prolínají úsměv úst se zrcadlí se linií obočí. Takhle podle kohosi začíná mezi lidmi vnikat vznikání lidského vztahu. Ostatně díky *Balintovi v hlavě* víme, že v takovémto případě se nejedná o vztah ani psychotherapeutický ani psychotraumatický – ale o vztah, přiměřeně se vztahující ke svému vztahu. Nu, uvidíme. Zatím je za tím vším tečka, vyjádřená vykřičníkem s otazníkem: *?! (Ale: ale o otačnicku zas někdy přespříště...)*

KASUISTIKA

Keď nás prežitá bolesť robia zaujímavými a jedinečnými

Andrea Nagyová

Klientka 42 ročná, čiastočne invalidná, prišla s problémom vlastnej sebaaprezentácie. Aktuálne je nezamestnaná a má veľký strach zo vstupného pohovoru. V situáciách, keď sa má prezentovať, sa cíti nesvoja, trasie sa jej hlas aj ruky, nenachádza slov. Z tohoto dôvodu odmietla aj účasť na streťávke zo strednej školy, na ktorú sa inak veľmi tešila. Jej časťtými pocitmi k sebe samej sú hnev až nenávisť a ľútosť.

Na stretnutiach sme pátrali po prvotnej príčine tohto stavu.

Klientka nosila od siedmich rokov korzet, ktorý bol príčinou mnohých obmádení. Hrozne ho nenávidela a hanbila sa zaň. Napriek týmto pocitom ho poslušne nosila a verila v nápravu svojej chrbtice. Pre pobyty v liečebni bývala často dlhodobo odlúčená od rodiny, čo tiež veľmi ťažko znášala. Dokázala celý deň čakať na chodbe matku a veľmi plakala, keď sa lúčili. V období puberty mala skúsenosti aj s posmešným vyjadrovaním sa na korzet, čo ju veľmi ranilo a v takých situáciách nedokázala nič robiť, ani povedať. Túžila len, aby ju nik nevidel, nevnímal. Svoj handicap sa snažila maskovať. Nosila roláky, dlhé rukávy. Rodičia ju tiež ľutovali a podporovali v „jej vlastnej ľútosťi“. Matka jej rôzne upravovala oblečenie, len aby nenávidený korzet nebolo viditeľ. Závídela dievčatám na kúpaliskách, na tanečnej.

Sama sa podobným aktivitám vyhýbala a zároveň po nich túžila. V súčasnosti sa hnevá na to, že sa nesprávala ináč, že dovolila, aby jej ubližovali, že si to všetko tak brala, obviňuje sa, že tomu nezabránila.

Práve pre spomínané pocity v súčasnosti bolo nevyhnutné vrátiť sa do obdobia, kedy vznikali – do detstva. Pri relaxačných cvičeniach sme sa postupne vracali v predstave do obdobia detstva. Klientka si predstavila malé dievčatko, ktoré je osamelé a potrebuje pomoc. Uvedomila si, že toto dieťa nedisponuje takými „zbraňami“ ako dospelý. Potrebuje pomoc a pochopenie, láskavú a sprevádzajúcu bytosť, čo ho ochráni. V tomto momente prežívania klientka vyslala svojej zranenej časti z minulosti ocenenie a poďakovanie za to, že vôbec celú situáciu zvládla a dokázala napriek veľkej záťaži čeliť vplyvu z okolia. Nastal významný pocit odpustenia si. Týmto vhladom sa transformoval i predchádzajúci pocit hnevu na pochopenie a lásku.

Klienka v súčasnosti sama aktívne vyhľadala skupinovú aktivitu realizovanú na úrade práce, kde sa pracuje v skupinách s počtom 16-18 účastníkov s cieľom lepšej sebaaprezentácie u zamestnávateľa.

V menších podskupinách spontánne prebrala rolu hovorca. Pocity z týchto momentov mala veľmi pozitívne. Trému vnímala len minimálne a dokázala o nej aj pred skupinou hovoriť. Zároveň dostávala veľmi pozitívnu spätnú väzbu zo strany účastníkov, čo bol pre ňu nový, nepoznaný zážitok.

Opísané okamžiky v procese poradenstva s klientom v sebe nesú úžasnú silu a posolstvo. Sú významné ako pre klienta samotného, tak i pre psychológa. Som vďačná za pocity a zážitky, ktoré pri tomto procese vznikajú. Účasťník sa ich je mi čťou.

Mgr. Andrea Nagyová pracuje na Úrade práce v Nových Zámkoch jako psychológ - poradca. Vede „kluby práce“ formou sociálne psychologických výcviků poskytuje i individuální poradenství. Využívá zejména relaxačních technik a na klienta zaměřený přístup.

Sekce rodinné terapie ČPS JEP ve spolupráci se SOFT pořádá v Lékařském domě, Sokolská 31, Praha 2 dne 19. 4. 2005 od 9 do 16 hodin další Den rodinných terapeutů

Téma dne: Adolescence

Koordinuje: Šárka Gjuríčová

Dopolední program:

úvodní slovo Šárky Gjuríčové

Petr Macek: Co nám sdělují dospívající: z výsledků empirických výzkumů

David Šmahel: Internet v rukou adolescentů: přínos nebo hrozba?

Hana Vyháňková: Energie terapeuta aneb příprava na setkání s rodinou

Alena Křepelová: Adolescenti očima rodičů

Odpolední panel

Zkušenost významné změny v terapii rodin s adolescentem za účasti významných rodinných terapeutů:

Srdečně zveme! MUDr. Lea Brodová, předsedkyně sekce RT ČSP, PhDr. Olga Hinková, tajemnice

TÉMA

Psychoterapeutická dokumentace a problém její přístupnosti

Jiří Růžička

Psychoterapeutická dokumentace patří k výkonu psychoterapie. Ve zdravotnictví je psychoterapeut povinen dokumentaci vést dle zdravotnických zákonů a předpisů. V jiných resortech existují předpisy, které sice přímo psychoterapii nezmiňují, ale dokumentaci o psychoterapii zahrnují. Není dosud žádný předpis, ani doporučení „lege artis“, které by psychoterapeutům přikazovalo jak ji mají vést. S nově vznikajícími zákony, které implementují a dále rozvádějí občanská práva a záruky jejich ochrany, se psychoterapie dostává do zvláštní situace. Na jedné straně je třeba dodržovat všechny právní normy, na straně druhé však psychoterapeuti musí chránit své pacienty / klienty, ale také sami sebe i vlastní obor. Předkládám proto psychoterapeutické veřejnosti text, který s vtělenými připomínkami a spoluprací kolegů a kolegyní může napomoci informovat o této závažné věci. Je důležité zákonné normy dodržovat, ale stejně důležité je mít argumenty, které poukazují na jejich limity a sporné či dokonce nežádoucí důsledky. A v neposlední řadě je důležité také hledat a objevovat možná řešení.

Psychoterapie je, spolu s několika dalšími pomáhajícími profesemi obor, který se pohybuje v těch nejtímnějších oblastech života člověka, jejichž zpřístupnění je přinejmenším problematické.

K psychoterapii patří také psychodiagnostika. Řádná terapie předpokládá stanovení řádné diagnózy. Nemusí být nutně klinická, psychoterapie poradenská má své diagnózy,

párová terapie rovněž, psychoterapie věžňů pracuje s lidmi, kteří mají vlastní „diagnózu“ a s nimi prováděná psychoterapie má specifické cíle, postupy a pravidla provádění. A to se týká všech typů i oblastí, kde se psychoterapie provádí.

V textu ponechávám diagnostiku, jako součást psychoterapeutické dokumentace zaměřenou spíše klinicky s vědomím, že menší úpravy budou dostačující k tomu, aby text byl použitelný i v oblastech, které zde nejsou přímo uvedeny, ale kde je diagnostická dokumentace jako součást psychoterapeutické či dokumentace ostatní obvyklá.

Poznámka: Pro klinickou oblast z povahy věci používám označení pacient a nikoliv klient, pro ostatní subjekty psychoterapie klient. Důvod spočívá nejen v tom, že ve zdravotnické legislativě, ale především v podstatě medicíny nepovažujeme pacienta za zákazníka, ale za ne-mocného člověka, který díky své nemohoucnosti není principiálně s to mít stejné výchozí podmínky jaké má zákazník. (Podobně lidem chodícím ke zpovědi nebo těm, ke kterým jde kněz s posledním pomazáním, ani žákům ve škole také neříkáme, a dobře víme proč, klienti). Teprve v průběhu zdravotní péče se původní vztah nemocného a lékaře či jiného zdravotníka, který léčí a pečuje, úspěšnou léčbou stává symetrický. Potom je možné uvažovat o změně postavení, a tudíž i přejmenování obou stran. Ve stejnou dobu ovšem potřebnost léčby končí a obě strany se rozcházejí. Bezduše přejaté, módní, ideologicky lákavé a demokraticky se tvářící označení „klient“ se znovu a znovu v klinické praxi ukazuje jako poněkud naivní, povrchní a zavádějící floskule. To ovšem neznamená, že neuctivý, mocensky zpupný, stavovsky povýšenecký a tupě zpředmětňující postoj k pacientům není třeba ze zdravotnictví důsledně a vytrvale odstraňovat!

Dokumentace diagnostikujícího psychologa, psychiatra či jiného odborníka určená pro psychoterapii obsahuje informace, které zasluhují zvláštního zřetele a jsou důvodem k tomu, aby jejich přístupnost pro pa-

cienta / klienta a jeho příbuzné byla ošetřena zvláštním režimem.

Psychologická diagnostika (klinická, pedagogická, rodinná, párová, sociální atd.) se opírá o dva okruhy metod.

I. Anamnéza

1. Anamnestické šetření. Obsahuje důvěrné informace o třetích osobách ze současného ale i minulého života pacienta. Mezi ně patří zejména informace o psychosexuálním vývoji, informace o životě rodičů, rodinných příslušníků a příbuzných, o životním stylu, a to nejen pacienta, ale také třetích osob, které se týkají jejich intimních oblastí, nedostatků, patologie a sociálních či jiných, z klinického hlediska významných malformací a abnormalit. U dětí a mládeže obsahuje informace o učitelích, spolužácích a dalších osobách.

2. Důvěrné informace z dalšího životního prostředí pacienta, klienta či jiné osoby, jako je práce a vztahy v zaměstnání, sousedské vztahy, vztahy k dalším osobám, se kterými je pacient v důvěrném styku.

3. Informace z utajených oblastí pacientova interpersonálního života, intimních oblastí vnitřního světa a prožívání, informace o skloněch, tendencích, motivaci a vlastnostech, které se týkají třetích osob a informací o jejich privátních věcech a osobních tajemstvích. Podobně důvěrné jsou informace, které by ohrozily zdraví, život osoby v psychoterapeutické péči, či osoby třetí, jedná-li se o jedince spadající do oblasti penitence stejně tak, jako vojáky, policisty atp.

4. Psychologické vyšetření obsahuje řadu pracovních hypotéz, které se týkají osobnostního i diagnostického obrazu vyšetřované osoby, etiopatogeneze, hypotézy o souvislostech životních událostí a příznaků, psychosociálních vztazích a dalších souvislostech, které mají ryze pracovní ráz a nejsou určeny ke zveřejnění.

5. Psychologické vyšetření obsahuje pracovní hypotézy o vyšetřované osobě, jeho povaze a charakteru, které jsou nezbytné pro další práci s ním nebo pro ostatní odborníky, ale nemohou být poskytnuty pacientovi/klientovi

z důvodů jeho ochrany. Tyto informace není možné poskytnout této osobě, protože by měly:

- iatrogenizující efekt
- bylo by je možné snadno zneužít jinými osobami proti pacientovi
- a jinými osobám
- nebo vyšetřujícímu psychologovi.

Diagnostická dokumentace neobsahuje pouze objektivní zjištění, ale její součástí jsou i záznamy o prožitcích a pocitech psychologa, jeho reakcích na chování pacienta nebo obsah a styl jeho projevu. Psycholog také zaznamenává do dokumentace svoje hypotézy o povaze vztahu mezi osobou a psychodiagnostikem a rovněž i hypotézy o vzniku a příčině jeho psychických potíží, které obsahují intimní informace o vztahových, emočních i motivačních souvislostech třetích osob, informace o jejich povaze, charakteru a chování, pokud jsou relevantní k pacientovým potížím. Tyto pracovní hypotézy sděluje pacientovi / klientovi pouze v tom případě, pokud se potvrdí jejich diagnostická užitečnost a situační vhodnost. I když nejsou použity, přesto jsou nezbytnou součástí dokumentace.

6. Další materiály ziskané o vyšetřované osobě, jako jsou např.: deníky, výtvarné materiály, záznamy o snech, videozáznamy. Ani tyto materiály nejsou určeny ke zpřístupnění.

II. Testy, dotazníky a škály

Proto, aby sloužily:

a) Tyto metody jsou konstruovány tak, aby jejich průhlednost byla pro diagnostikovaného zastřena, neboť tím by metoda nebylo již možno opakovat ani u téhož ani u jiných pacientů.

b) Testové a dotazníkové metody jsou chráněny mezinárodními úmluvami, takže je nesmí používat nikdo jiný nežli psycholog. Zpřístupněním by tato ochranná práva byla porušena.

c) Testové výsledky u některých testů podávají důvěrné informace o třetích osobách. Zveřejněním osobních údajů a důvěrných informací by byly ohroženy ony, psycholog i sám pacient.

Projektivní diagnostické metody:

a) Jsou založeny na získávání důvěrných informací o motivaci, osobnostních rysech a tendencích, které nemusí být objektem testování, ale ve výsledcích testů se vždy objeví. Tyto informace nejsou vyžádány ani určeny pacientovi/klientovi ani komukoliv druhému. Jsou však evidovány v dokumentaci. Takto důvěrná zjištění uvedená v dokumentaci slouží pouze potřebám diagnostiky a indikované terapie.

b) Testové výsledky lze dále analyzovat a vykládat, a to nad rámec potřebné a nezbytné informovanosti v rámci příslušné péče. Tyto materiály proto mohou být zneužity pacientem/klientem nebo třetí osobou. I dalšími následnými analýzami testových materiálů lze zjistit informace o vyšetřované osobě i o dalších lidech, které nebyly požadovány, nejsou součástí diagnózy, ale psychologickými diagnostickými metodami byly získány. Možnost zneužití nebo poškození dotyčného, třetích osob i diagnostikujícího psychologa je zřejmá.

c) U projektivních metod je výklad variabilní. Tato „subjektivní“ komponenta je součástí klinické úvahy a je určena jako materiál k budoucímu zpracování a testování. Je však zneuzitelná proti psychologovi, který ji používá.

d) Odborné informace a hypotézy lze mimo rámec pracoviště snadno proměnit v problémy jiného rázu a takto je zneužít. Zpřístupněním těchto materiálů se rámec jejich získání i použití vždy zásadně mění.

Vedle důvodů odborných existují také důvody **oborově etické**. Zpřístupněním diagnostické dokumentace by došlo k řadě ohrožení pacienta i jeho okolí. Proto ji psycholog nemůže bez příslušných ochranných opatření poskytnout ke zpřístupnění. Vystavil by se tak **obvinění z neetického jednání**.

III. Terapie

Pacienti/klienti nemohou mít plný přístup k psychologické dokumentaci a nemohou si z ní pořizovat kopie, protože:

1. Dokumentace v psychoterapii neobsahuje pouze objektivní zjištění, ale její součástí jsou i záznamy o prožitcích a pocitech psychoterapeuta jako reakcí na chování osoby v péči

nebo obsah a styl jeho projevu. Psychoterapeut také zaznamenává do dokumentace svoji hypotézy o povaze psychologické vztahu mezi pacientem/klientem a psychoterapeutem a rovněž i hypotézy o vzniku a příčině jeho psychologických potíží, které obsahují intimní informace o vztahových, emočních i motivačních souvislostech jejich jednání. Tyto hypotézy sděluje pouze v tom případě, pokud se v dalším průběhu terapie potvrdí jejich psychologická užitečnost a situační vhodnost. I když nejsou použity, přesto jsou nezbytnou součástí psychologické dokumentace proto, aby sloužily jako:

- a) vodítka pro další psychoterapii,
- b) hypotézy, které je třeba průběžně reformulovat,
- c) jedno ze základních vodítek pro jiného psychoterapeuta v případě předávání osoby do jeho péče.

2. Součástí dokumentace skupinové a komunitní léčby jsou záznamy a důvěrné informace o příbuzných a dalších lidech z pacientova/klientova života stejně tak, jako o spolupacientech/spoluklientech a jejich příbuzných i blízkých osobách. Jedná se zejména o informace o jejich soukromém životě, práci a další důvěrné informace, které by zveřejněním ohrozily je i další osoby. Jsou-li tyto informace kopírováním nebo opisem vyneseny ven z příslušné dokumentace, lze je použít jinak než pro původní účely, pro které jsou výhradně určeny.

3. Nahlížení do dokumentace může tedy vést k iatrogennímu efektu nejen pro danou osobu, ale také pro další osoby v psychoterapii nebo jiné lidi, o kterých záznamy vypovídají.

4. Každý pacient/klient vstupuje do skupinové psychoterapie s dohodou mezi ním a psychoterapeutem obsahující záruku, že žádné informace z léčby se nedostanou do ruky jiné osobě. Pokud by tato dohoda nebyla garantována, psychoterapii by nebylo možné poskytovat. Vynesením z dokumentace mimo příslušné zařízení takové garance nelze jakkoliv zaručit.

5. V rodinné terapii rodinný terapeut a nebo tým používají tzv. cirkulární otázky a vytvářejí řadu reálných i jen pracovních hypotéz, které představují soubor reálných i nerealných možností. Jsou nezbytnou součástí dokumentace, protože tvoří nezbytnou komunikaci mezi odborníky.

6. V rodinné terapii se pracuje s neutralitou jako jedním z hlavních nástrojů rodinného terapeuta: tento terapeutický princip vyžaduje stranění všem, tedy i případně nepřítomným a pacientem/klientem negativně označeným vztahným osobám, které tímto dostávají jiné místo v psychologickém systému, než si pacient/klient představuje nebo přeje. Hypotézy a postoje rodinného terapeuta se stávají i zde součástí dokumentace. Bez detailních znalostí teorie a praxe rodinné terapie musí nutně dojít k nepochopení a desinterpretaci, a tudíž i k vysoké pravděpodobnosti následné iatrogenizace a k dalším negativním dopadům.

7. Efektivita psychoterapie vyžaduje aktivní spolupráci rodinných příslušníků a dalších zainteresovaných osob. I tyto osoby musí být chráněny informační ochranou. Pokud by nebyla zaručena naprostá diskretnost, tato spolupráce by nebyla možná.

8. V průběhu psychoterapie se používají psychologické testy, dotazníky a škály. Tyto metody jsou nezřídka konstruovány tak, aby jejich průhlednost byla pro diagnostikovaného zastřena, neboť tím by metodou nebylo již možno opakovat ani u téhož, ani u jiných pacientů/klientů. Pořizování kopií z těchto nástrojů by vedlo k znehodnocení těchto metod. Projektivní diagnostické metody jsou založeny na získávání důvěrných informací o motivaci, osobnostních rysech a tendencích, které nemusí být objektem testování, ale ve výsledcích testů se vždy objeví. Tyto informace nejsou pacientem/klientem vyžádány a nejsou určeny jemu, ani komukoliv druhému, kromě odborníků. V dokumentaci však je jejich evidence součástí obrazu potíží a její explanace.

9. Uveřejňování testových manuálů, zpracování dat i výkladové a vyhodnocovací postupy je nutné chránit před zveřejněním, neboť jsou vázány zvláštními ujednáními mezi autory psychologických metod a jejich uživateli, které zveřejnění vylučují.

Z výše uvedených důvodů vyplývá také **bezpečí, že zveřejněním psychologické dokumentace by se psychologové dopustili neetického jednání. Z toho důvodu je také přímá dostupnost psychologické dokumentace nepřijatelná.**

IV: Zpřístupnění dokumentace příbuzným pacienta/klienta po jeho úmrtí.

Ani psychologická, ani psychologická dokumentace nemohou být zpřístupněny ani po smrti pacienta/klienta žádným třetím osobám včetně členů rodiny, neboť:

1. Oba typy dokumentace vždy obsahují důvěrné informace o třetích osobách pacientova života. Důvěrné jsou zejména údaje z pacientova/klientova psychosexuálního vývoje, informace o životě rodičů a příbuzných a dalších rodinných příslušníků a pacientova/klientova vztahu k nim, údaje o životním stylu rodiny včetně jejich nedostatků, patologie a deformací. Patří sem i další údaje, jejichž zveřejnění by mohlo poškodit je i jejich zájmy.

2. Psychologické a psychologické informace ze své podstaty vždy přesahují rámec klinického či jiného psychologického vyšetření a léčby. Jejich zpřístupnění je proto nežádoucí a zavádějící. Mohou poškodit nejen pacientovo/klientovo dobré jméno, ale i pozůstalé a další uvedené osoby.

3. Dále obsahuje informace z utajených oblastí pacientova/klientova interpersonálního života, intimních oblastí vnitřního světa a prožívání, informace o sklonech, tendencích, motivaci, vlastnostech a fantaziích, které se rovněž týkají třetích osob. Zvlášť chráněné musí být informace o milostných, extramatrimoniálních, homosexuálních či jiných choulostivých

motivech, sklonech, zkušenostech, vztazích či tendencích pacienta/klienta nebo jiných osob, o kterých je v dokumentaci veden záznam.

4. Ve skupinové psychoterapii jsou další členové skupiny rovněž součástí léčby a dokumentace o nich je součástí dokumentace pacienta/klienta. Zápisy rovněž obsahují informace o vztazích pacienta/klienta k personálem. V individuální psychoterapii je součástí vztahu psychoterapeuta sám, o němž a ke kterému jsou vedeny výroky, které jsou z důvodů práce se vztahem rovněž nutnou součástí dokumentace. Není žádoucí, aby kterákoliv z těchto informací byla po smrti pacienta/klienta k dispozici dalším osobám.

Poznámka: Zvláště důležitá je ochrana dětí a nezletilých. Zpřístupnění jejich dokumentace rodičům a opatrovníkům je obzvláště nežádoucí, protože nejčastějším důvodem jejich návštěvy psychologa a psychoterapeuta jsou problémy v rodině dítěte a dospívajícího člověka. Zpřístupněním jejich dokumentace by se nejen ohrozila péče, ale s vysokou pravděpodobností zhoršila jejich rodinná a vztahová situace.

Závěrem: Ani diagnostická, ani psychoterapeutická dokumentace nemůže být zpřístupněna k nahlížení a opisu z uvedených důvodů. Pacient/klient může dostat pouze takové materiály, které neobsahují žádnou ze zmíněných informací shora popsaných. K tomuto účelu slouží úplné zprávy o průběhu psychoterapie i o jejích výsledcích. Taková dokumentace obsahující diagnostické či jiné relevantní závěry, rámcové hypotézy, psychoterapeutický plán a dílčí i závěrečné údaje o výsledku psychoterapie.

Upozornění I. Upozorňujeme, že dle našich zjištění jsou v okolních zemích EU záznamy psychologů a psychoterapeutů, kteří provádějí diagnostickou a psychoterapeutickou činnost vyjmuty z povinnosti úplného zpřístupnění pacientům/klientům a jejich pozůstalým v případě jejich úmrtí v rozsahu i v duchu námi konstatovaných a požadovaných výjimek.

Upozornění II. Tento text není zákonnou normou, ale souborem argumentů zdůvodňujících omezenou přístupnost psychoterapeutické a jí relevantní psychodiagnostické dokumentace!

Tímto se ovšem dotýkáme závažného problému, a tím je adekvátní vedení psychoterapeutické dokumentace obecně i speciálně pro směry, školy, psychoterapeutické obory a oblasti jejího použití.

Takovou normu, ani její doporučení, jak již bylo řečeno, nemáme. Přesto však se ukazují alespoň v základních rysech, které by měla obsahovat. Zdá se, že shora uvedeným postojem určitá vodítka oborové dokumentační normy předjíráme. Není nutné ji zbytečně a nefunkčně předimenzovat, ale sledujeme, že jí chybí alespoň bazální konsensuální vymezení.

Rovněž je zřejmé, že chceme-li hájit záznam o určité činnosti, tento musí být alespoň minimálně definován.

Závěrem lze alespoň naznačit, co taková norma obsahovat má. Měla by obsahovat alespoň ty skutečnosti, o kterých říkáme, že nesmí být přístupné. Bude pak záviset na jednotlivých oblastech, kde psychoterapii používáme, jak a v jakém rozsahu a podobě taková norma bude vypracována.

Ještě jedna poznámka na konec. Z textu, který poukazuje na důvody proč má být přístup k psychoterapeutické dokumentaci omezen, zároveň vyplývá, že existují rozmanité druhy psychoterapie, a to přinejmenším s ohledem na oblast jejího použití. Je skutečně načase, abychom tato specifika popsali a zveřejnili. Posuneme tak naši psychoterapii ze stádia „proteinové polévky“ do stádia „výskytu druhů“.

Děkuji kolegům MUDr. O. Pěčovi, MUDr. Vl. Chválovi, PhDr. K. Kobicovi, MUDr. M. Krylovi, a PhDr. V. Masákové, PhDr. H. Drábkové a PhDr. et MUDr. J. Poněšickému za pomoc, připomínky a náměty v době, kdy mohli být u stroječku nebo třeba na lyžích.

PhDr. Jiří Rážíčka, Ph.D.

SUPERVIZE

Povrzávání podivné partičky v Lázních

Martin Prokeš

Konference, o které píšou, skutečně proběhla. Bylo to v Jánských Lázních a píšou o ní až teď, protože jsem sbíral síly a odvahu. Jména záměrně neuvádím - jde čistě o mé osobní pocity, někdo to jistě viděl jinak. Vlastně by se slušelo říci, že to byly dvě různé konference v jednom. Ale popořádku.

Ani si nedokážete představit, jak jsem se na tuhle akci těšil. Sám totiž poskytuji velmi podobný servis, jako je supervize v jedné organizaci nabízející sociální služby. Sám pracuji pod supervizí a nesmírně jsem se těšil, co nového se dozvím, co nového uvidím. Navíc ti přednášející! Na pozvánce se skvěla jména přímo hvězdá. Terapeuti a supervizoři, dokonce přijede i zahraniční lektorka, která u nás otevřela první supervizní výcvik, no jedním slovem labužo.

Čím blíže byl masiv Černé hory, tím napjatější a natěšenější jsem byl. Noha více a více tiskla plyn, už už tam být a trochu se ohřát v odlesku slávy těch chytrých. Všude leží sníh, pomalu se stmívá, scéna přímo bukolická. Zaparkujeme a vydáme se k místu konání.

Hm, je to v tělocvičně, kde se příliš netopí, jediný přísun kofeinu je dole v hale z automatu, ale dobrá, pro znalosti člověk leccos vytrpí.

Na počátek úvod pořadajícího - milý a vstřícný jako vždy. To jsme čekali. První přednáška, nebo lépe říci panel, patří, z velké části, právě zahraniční lektorce. Je výborná. Dostali jsme materiály, diskuse byla odborná, lektorka milá. Hurá. To je přesně to, co jsem čekal. Teď už to pojede...

A taky že jo. Druhý panel je o poznání studentů. Jména známá i méně známá, do pří-

spěvků jako by se vkrádal spodní tón. Supervize, jak se dozvídám, není věc znalostí a zkušeností, ale věku! Výcvik, který musíte mít (pod čarou - náš) prostě není bíbečkům, jako jsem já, vůbec přístupný. Můj úsměv mrzne. Etika? No to hlavně znamená, že musíte být pod kontrolou. Moc v supervizi? Téma pro vyvolené. Kdopak se nám to tady sjel, na té naší konferenci? Ha, dokonce i ti, kteří u nás, nebo s námi nepodstoupili výcvik; a proboha, tamhle dokonce někdo komu ještě nebylo sedmdesát! Copak tu děláte, chudáčkové? Pro vás tu přece není místo - úsměv, tedy ten terapeutický.

Druhý den ráno zaspávám, moje sebeúcta je pryč, snažím se ji nahradit snídaní. Nepomáhá to. Přicházím na poslední příspěvek prvního panelu - v příspěvku je toho spousta, co znám, mnoho toho bych klidně podepsal. Snad to včera byl takový úlet. Nebyl. Přichází diskuse a je to tady zas, ach jo.

Problém etiky v supervizi. Jak chcete eticky regulovat něco, co nemá ostré oborové hranice? Tedy u nás nemá. Supervize je poskytována bez pravidel, bez dozoru, bez regulace. V míře, která je tak hluboká, že jsou rozmířeny podstatné znaky služby. Ergo - jak hledat etiku v něčem tak bezhraničním? Snadno! Stačí prohlásit, že taková hranice existuje a já ji znám. Pak už je jen logické, že ostatní musí poslouchat. Pochopitelně, že to není příliš demokratické, ale co se dá dělat, když tomu někdo jiný než já nerozumí, že? Žádná debata, místo argumentů povýšenost a arogance. Mezi tím se čas od času vynoří příspěvek, který jde k podstatě a mluví o tom, co je supervize, a ne jak ji regulovat. Sečteno a podtrženo - na konferenci zazněla spousta lidských i profesionálních postřehů, které jsou pro mne osobně nesmírně cenné, ale v zásadě, tedy z větší části, to byl boj o koryta. Prakticky všichni, kdo mluvili o standardech služby, měli na mysli restriktici.

Rozumějте, já nejsem proti. I mne rozčiluje, že psychoterapii poskytují šarlatáni. Jsem rád, že existují pravidla a regulace sociálních služeb, ale nemám žaludek na to dívat se, jak pod rouškou etických pravidel šíje jakási po-

divná partička habadůru, ze které na hony čpí strach z konkurence a snaha ochránit svůj monopol a vytřískat z něj co lze. Jak říkával Nero: Wolfe - fuj.

No, ale abych nekončil v konfrontačním duchu. Všichni, kdo přijeli na konferenci přednášet o supervizi, byli vynikající. Dokonce i někteří z těch, kteří přijeli na rozdělení koryt, byli skvělí - tedy dokud se nezačalo diskutovat.

Tento článek ve skutečnosti reaguje na tento příspěvek - který je dle mého dobrým příkladem toho, jak by to nemělo být. Já si totiž myslím, v duchu metafory autorky, že jsme se tam nikdo vůbec nesladil, bylo to přišerné porvávání, z nějž čirou náhodou vypadlo několik dobrých akordů.

Autor pracuje jako supervizor terénních programů organizace Člověk v tísni.

Jan skel a zně (Drobně supervidované Janské Lázně)

26.-28. listopadu 2004, budovy Obchodní akademie v J. L.

V tomto čísle dávám prostor dvěma glosám za supervizními Janskými Láznemi. Věnujeme supervizi velký prostor - vždyť supervize zabrala celé jedno (předchozí) číslo Konfrontací - číslo 1/2005 vyšlo mimořádně jako Sborník z J. L. Ale ono to není od věci a vůbec ne „od psychoterapie“. V supervizní komunitě se totiž děje (paralelně) něco podobného tomu, co se děje v širší a větší komunitě psychoterapeutů. Jsou zde znatelné odborné i lidské konfrontace. Když jsem souběžně s pravou sborníku obdržel kritickou glosu Martina Prokeše, bylo mi jasné, že do Sborníku ji řadit nebudu; že se za J. L. ještě jednou krátce ohlédneme. Měl jsem už z velké části sepsáno své ohlédnutí. Skoro na něm nemám co měnit. Teď jsem jen rád, že i tyto dvě glosy

vytvářejí konfrontaci. Jednak se Sborníkem (číslo 1/2005), jednak mezi sebou. Čím dál víc považují konfrontace za to nejdůležitější, čemu chci napomáhat. Takže jsem vlastně rád, že supervizori žijí. (A kvasí.)

V loňském roce se sešla psychoterapeutická česká a moravská elita na jednom místě jen jednou. Na supervizním sympóziu pod krkonošskou Černou horou. Setkání organizoval ČIS (Český institut pro supervizi). Setkání předcházely sny Tondy Šimka (a sny se skutečností, jak známo, nestávají snadno), pionýra české supervize. Za okny tělocvičny, která se změnila v jednotný jednací sál a místo společného pobytu, střídavě sněžilo, přšelo s deštěm (nehávám, jak jsem napsal už tam), válela se mlha. Někteří přijeli až později. Někteří odjeli dřív. Ale dost dlouho na jednom místě spolu přemýšleli Skála, Šimek, Paloušová, Koblic, Havrdová, Hewson, Hajný, Šikl, Kocourek, Sojka, Albrich, Vodňanská, Fišerová, Kožnar, Chvála, Trapková, Vyháňková, Kinkor, Matuška, Beaufortová, Bejstová, Frouzová, Bachmiňski, Veltrubská, Doležal, Čermáková a další. A další. (Alespoň některé z těch, kteří se často ozývali v diskusích, jsem vyjmenoval, ale do diskusí se zapojilo mnohem víc kolegů. Do celá se diskutovalo. Což vidím jako plus.)

Stoupal jsem po namrzlé silničce v Janských Lázních v mrazivém pátečním polední společně s Jaroslavem Skálou (88) a jeho čilou družkou Arnoštou Mařovou do kopce k areálu budov obchodní akademie se spoustou skel. Přizpůsobil jsem krok Jaroslavovi. Jaroslav stoupal bez hole, pomalu, opatrně. Mařka ho upozorňovala na kluzká místa svažitě cesty. Naštěstí byl asfalt chodníku i silnice posypán kamínky, podrážky se zachycovaly, šlo to... Ale bylo třeba nejvyšší opatrnosti. A k tomu jsme mluvili. Já s Jaroslavem velmi nahlas, aby slyšel vše. K Mařce jsem mohl hlas tlumit.

Ve vlaku z Brna jsem toho dopoledne četl ve sborníku Soft fóra (editora a vydavatele Vládi Chvály) eseje Radvana Bahbouha. V jednom nadhodil podobnost mezi rytmem životního času a krajiny. Iniciační příchod na su-

pervizní sympóziu po boku Jaroslava by se dal vyložit několika způsoby. Abych si mohl užívat setkání s nestorem české psychoterapie a supervize, musel jsem se téměř zastavit. On už kráčí velmi, velmi pomalu. Ale jde pořád.

Zastavení bylo na sympóziu zmíněno několikrát. Supervize jako **zastavení**.

Stejně tak silný byl zážitek ze sobotního předpůlnočního času, kdy si k nám ke stolu přisedla Jitka Vodňanská a rozpovídala se o svých pobytech v Barmě, o svém nalezení buddhistické cesty. Když jsem se ptal Jitky na návrat zpět do Čech (z barmského kláštera z prostředí mlčení, moskytů, vstávání ve 3 hodiny ráno, z prostředí s vietnamskými mniškami), mluvila o řadě náhod (?) - nehod (?) - nenáhod (?). Když se člověk zastaví - a pak se znovu vydá na cestu, taky to nemusí jít...

Významná supervizorka. Mluvila o své vlastní psychotické zkušenosti. O své proměně. Vážím si toho.

Několik útržků z bloku:

Máme si představovat univerzálního supervizora? Může vůbec jeden odborník obsáhnout a dělat si ambice na to - být kompetentním supervizorem v jakémkoliv resortu a pro jakoukoliv školu? (Není to nová past svůdné omnipotence a nabízených honorářů?)

Musí být supervizorem člověk nutně s maximálním možným vzděláním? Může to být jinak? Jaká jsou kritéria pro výběr supervizorů? A jsou vzdělání a výcviky a výcviky vždy zárukou toho, že na jejich konci (či v jejich průběhu) před terapeutu stojí zralý supervizor, supervizorka? Nemůže něčí práci supervidovat student a zatím „jen“ frekventant výcviku v psychoterapii??

První referát přednesla Julie Hewson (simultánně tlumočila Veronika Čermáková). Julie improvizovala; referát měla ostatně pro všechny namožen, stoh listů papíru elegantně koloval v krabici sálem, každý si vzal... Můžete si přečíst v čísle 1/2005. Napadlo mě (jako vždy, když vidím snahu o profesionalitu lektora): Měl by supervizor umět zacházet s časem? Dodržet stanovenou délku příspěvku? A taky čas

naplnit tím, co bylo anoncováno? Neodbíhat, nezdržovat se u podružností? - Jak zacházet s časem, když je potřeba čas na překlad? - Patří (mělo by patřit) i toto k umění supervizora?

Jiří Kocourek mluvil spatra a, dá-li se věřit jeho slovům (a proč ne?), po slyšeném pozměnil své vystoupení tak, aby komentoval Hewson. Konfrontační konference začala. A v podobném duchu trvala. Vidím to jako další plus. Jiří Kocourek postrádal v referátu J. H. akcent na supervizorovu pomoc pacientovi. V analytické supervizi supervizor napomáhá kandidátovi poznat sám sebe jako nástroj pomoci pacientovi.

Ještě k tématu moci v supervizi: Supervizori stojí na vrcholku pyramidy. Měli by být profesně zkušení, měli by být osobnostně stabilní, měli by být radou moudrých, ať si to připouští, nebo nikoliv. Také proto aspirují na post supervizora. Supervizor má velký prostor pro manipulování se supervidovaným (Kocourek). Podle Jiřího Kocourka se nůžky mezi PA a integrovanou psychoterapií dále rozevírají.

Co je supervize, co splňuje? Je to (může to být):

Kontrola. Léčení přenosu. Zkoumání vztahu, jaký má terapeut s člověkem v terapii. Objasnění. Doporučování. Práce s osobností supervidovaného.

Je supervize také láska, moudrost a soucit, jak řekla Hewson?

Závěrečný den vystoupila Magda Frouzová. S narázkou na Scény z manželského života předvedla (zčásti doslovně) Scény ze supervizorského života. Mimo jiné pozvala Jana Šikla, aby jí dal hlavu do klína, vískala ho po vlasech a předváděla nad Šiklovou hlavou *látání vývojových děr* terapeuta. Závěrečná scéna předvedla Magdu v zahraniční firmě v modrém kostýmku, hlavou jí běží *paralelní proces*, ale nefekne šéfům firmy o něm, nechá se ponižovat, protože má moc ráda jejich peníze...

Odrůda asociality a drzosti nám umožňuje u tohoto zůstat, říká Magda Frouzová. „Supervizor je osamělý a trochu musí být bojovník.“

V bloku mi zůstává poznámka, inspirovaná Bohumilou Bašteckou: neměli / měli (?) bychom mluvit i o lepší a horší supervizi? A která je která? To „lepší“ a „horší“ není výsledkem jaksi obvykle zažívaného prožitku, že *to* je dobré, *to* lepší - a to už zas tak dobré není? Lze „horší“ přisoudit takové supervizi, kterou nabízejí psychoterapeuti i v organizacích, vyhýbají se kontrole, nabízejí jen podporu, jen *to terapeutické*? (Trochu a priori obraz terapeuta - supervizora jako vlka stojícího před kůzlátky: přečtěte si v čísle 1/2005.)

Jedno zjištění mě překvapilo. Tito lidé (mnozí z nich má kolegové, známí, někteří z nich i má přátelé; vždyť mnohé znám dobře celé jedno desetiletí; i jedno a půl...) by měli stát na pomyslném vrcholu zralosti. (Mám špatné představy?) Měli by mít nadhled, být moudří. (Scest-

ná očekávání?) Mít přehled - mimo jiné o individuální a skupinové dynamice. (Nebo nemusí?) Měli by v sobě mít smířlivost, osobnostní sílu, trpělivost, klid, kompetenci řešit s rozvahou mezilidské konflikty. (Přiu hodně „měli by“, vím.) Oni se (někteří) mezi sebou hádají. A vadí. Nevytvářejí jedinou komunitu supervizorů v Čechách, ale z nejrůznějších důvodů jsou momentálně roztrženi. A někteří našťvaní na druhé. Dokážou být zranění i zlí.

Asi žádná zralost a vytrvalost na vrcholu neexistuje. Ta domnělá vytrvalost by stejně byla jen maska, vychytralost, iluze a pseudo-profesionální manýra - možná by škodila víc než autentická rozvadenost a našťvanost. Ale stejně. Ten areál plný skel se roztržil. V Čechách nežije jednotná supervizní komunita. Janské Lázně se mi před očima rozpadly. Jan skel a zně.

KONFERENCE, KONGRESY

Zpráva z 8. evropské konference Gestalt terapie v Praze

Ester Neumanová, Jan Roubal

9.-12. září minulého roku se v Praze v hotelu Pyramida pod záštitou Evropské asociace pro Gestalt terapii konala 8. evropská konference Gestalt terapie. Přípravou a organizací konference byl již v roce 2001 pověřen Institut pro Gestalt terapii v Praze.

Zastřešující téma konference „Tradition and Renewal“ (Tradice a obnova) bylo dostatečně obsáhlé a pojalo velké množství témat, kterým se moderní Gestalt terapie věnuje. Příspěvky se zabývaly Gestalt přístupem aplikovaným v klinické práci, rodinné a párové terapii, organizacích (tj. pracovním kontextu) a ve vzdělávání.

Hotel Pyramida byl během čtyř konferenčních dnů přímo napěchován pěti sty Gestalt terapeuty z 19 evropských států, Izraele a USA. Symbolicky zde tak proběhlo skutečné sjednocení Evropy pod vlajkou Gestalt terapie. Do Prahy totiž (na rozdíl od minulé konference ve Stockholmu) přijelo i mnoho zástupců Gestalt komunity z bývalé Východní Evropy a v konferenčních kuloárech proběhlo velké množství neformálních setkání mezi „Východem a Západem“. Zastoupení České skupiny bylo více než hojné, a to zejména pro značný zájem studentů Institutu pro Gestalt terapii, kteří podpořili konferenci prací na její organizaci.

Dopoledne byla vždy na programu přednáška „klíčového řečníka“, po které následovala rozsáhlá diskuse. První den vystoupila rakouská terapeutka Kathleen Höll, která hovořila o socio-politickém rozměru Gestalt terapie a potřebě kombinovat její politický a klinický rozměr. Následující den přednášel Karel

Balcar o tom, že při terapii můžeme zároveň vytvářet „nové introjekty“, nutit klienty do „pseudo-spontaneity“. Vrcholem byla závěrečná řeč Malcolm Parletta, britského terapeuta a editora časopisu The British Gestalt Journal, který apeloval na Gestalt terapeuty, aby využili své znalosti také ve prospěch dění v současném světě. Jeho příspěvek se následně promítl i do bouřlivé a místy konfrontační debaty o zvažovaném konání další konference v Jeruzalémě. Imponující byl zážitek sounáležitosti při vzrušené a otevřené debatě v místnosti se stovkami lidí z desítek různých zemí a kultur. Lidé, kteří uměli nejen výstižně vyjádřit své stanovisko, ale hlavně dokázali naslouchat druhým.

Během tří odpoledních programů proběhlo paralelně na 12 místech 75 workshopů a přednášek. Čeští účastníci přispěli čtyřmi prezentacemi Ladislava Dvořáka, Martina Járý, Jana Roubala, Ester Neumanové a Jana Knopa.

V rámci konference byly zorganizovány rovněž tři panelové diskuse: „Sociální, politické a ekologické dimenze Gestalt teorie a teorie pole“, „Případová studie nazíraná z úhlu různých Gestaltů“ (Daan van Baalen, Margherita Spagnuolo Lobb) a „Když to s námi má klient těžké“ (Ken Evans, Joanne Taylor). Živá diskuse nad případy ukázala, že klinická praxe s klienty je stále v popředí zájmu Gestalt terapeutů. Účastníci také ocenili „prezentace naživo“ - tedy ukázky práce s klientem či párem aktuálně teď a tady.

Dále pro ilustraci stručně z několika zajímavých přednášek:

V komorním kroužku posluchačů přednášel nestor francouzské Gestalt terapie Serge Ginger. Každému podal ruku, nabídl čerstvé překlady svých knih i s osobním věnováním a rozhořčil se o Sandoru Ferenczim, kterého Freud považoval za svého jediného možného následovníka. Ginger ho považuje za génia (s hraničními rysy - jak už to u takových bývá), který 25 let před Perlem položil základy Gestalt terapie, a provokativně ho nazývá „prarodičem Gestaltu“. Proč? „Porozumění nestačí, potřebujeme živý prožitek procesu... traumatické zkušenosti musíme cítit, prožít a ne jenom

Centrum NotaBene

pořádá akce:

VÝCVIK V DRAMATERAPII

experienciální práce a průprava
v základních přístupech a metodách

zahájení 30. září 2005

SEMINÁŘ ROGERSOVSKÉ TERAPIE

13.-15. 5. 2005

Další informace a přihlášky:

www.volny.cz/notabene e-mail: notabene@volny.cz

Mgr. Mgr. B. Kolínová - NB, Oldřichova 26, 128 00 Praha 2
tel: 224 937 855 / mobil: 777 039 414

vysvětlovat," říká Ferenczi, který podle Gingera stojí u zrodu dnešních Gestalt konceptů introjekce, terapeutického potenciálu osobní angažovanosti terapeuta, důležitosti procesu tady a teď během každého terapeutického sezení, úlohy emocí a těla apod. Ferenci i Perls zakládali svůj přístup na vrcholné humanistické filosofii, tolik vzdálené chladnému a vědeckému Freudovu přístupu. Obtížné pacienty Freud posílal Ferenczimu se vzkazem: „Je velmi pravděpodobné, že s analýzou těchto pacientů uspějete lépe, než já. Což mi nevadí, protože už mám až po krk analýzy jako terapie.“ Ginger na závěr rozhodl spršku drbů z počátků psychotherapie, dnešní terapeuti si ve srovnání s tím mohli připadat tak terapeuticky cudní a etičtí... (Článek Serge Gingera „Sandor Ferenczi - a grandfather of Gestalt therapy“ bude zveřejněn na stránkách Institutu pro Gestalt terapii www.gestalt.cz. Serge Ginger také přislíbil uspořádat v dohledné době přednášku v Praze.)

Workshop amerického Gestalt terapeuta a lektora Boba Reznicka byl zaměřen na tolik potřebný neustálý pohyb mezi psychotherapeutickou teorií a praxí (a zpět). Reznick mluvil nejdříve o teoretických základech své práce - například o práci s přenosem či o osobnosti. V Gestalt terapii se podle něj nesnažíme přenosu zbavovat, nýbrž zvědomujeme jej a odlišujeme přenosový materiál od aktuálního. To je možné jen v prostoru, do kterého mají přístup jak klient tak i terapeut - tedy v dialogu teď a tady. V prostoru, kde se fenomenologie klienta a terapeuta překrývají, na rozdíl od minulosti, kam má přístup jen klient. Osobnost Reznicka výstižně popisuje jako navyklé způsoby, jakými člověk fenomenologicky organizuje pole a dodává mu smysl. Reznick poté předvedl praktickou ukázkou práce s jedním z účastníků konference a teoreticky zarámoval svůj terapeutický přístup a intervence.

Zaslouženou pozornost vzbudil diskusní panel, při němž čtyři velmi zkušení terapeuti - Ken Evans (GB), bývalý prezident Evropské asociace pro psychotherapii a současný prezident Evropské asociace pro Gestalt terapii, Daan van Baalen (Norsko), terapeut a lektor,

kteří také roky učí Gestalt terapii v Praze, Jo Hewitt Taylor (GB) a Nancy Amendt-Lyon (Rakousko) - šli s kůží na trh a uváděli případy svého terapeutického selhání. V krátkém seznámení s případem ukázali, jak se nechali klientem přimět k chybám. Ken Evans mluvil dokonce o „tajném společenství“ - společném neuvědomovaném chování, napojení na sebe a jedinečné atmosféře lidského setkání, ve které i terapeutické chyby mají svůj význam. Výjimečná otevřenost protagonistů povzbudila i publikum k živé diskusi o normách a hranicích terapeutické práce, o užitečnosti je překračovat a potvrzovat.

Todd Burley, Gestalt terapeut a profesor psychologie z USA popisoval adaptaci Gestalt přístupu při terapii lidí se schizofrenií. Schizofrenie je podle něj druhem self regulace organismu v určitých geneticky, neurologicky a sociálně určených podmínkách. Burley věnoval bohužel většinu času výčtu nových poznatků z genetických studií a studií na dvojčatech. Ke konci v krátkosti vysvětlil Gestalt terapeutický postup při první atace schizofrenie. Terapeut svým přístupem reaguje jinak než okolí a snaží se, aby se z paranooidního vnímání klienta nestal zvyk. Slovně i nepřímou svým chování dává klientovi zprávu: „Svět se nezbláznil. Já tě neopustím.“ Terapeut na sebe bere zodpovědnost a dodává podporu. (Zde se více inspiruje podporujícím stylem Laury Perls než konfrontujícím přístupem jejího manžela.) Pracuje na pozadí a pomáhá vytvořit figuru, protože člověk se schizofrenií ztrácí schopnost propojovat figuru a pozadí. A jakmile to je možné, přenáší zodpovědnost zpět na klienta.

Po skončení workshopů probíhaly procesní skupinky, kde účastníci sdíleli své dojmy a nové poznatky z konference. Večery patřily neformálnímu setkávání a navazování kontaktů s Gestalt terapeuty z jiných zemí, zvláště vhodné a reprezentativní byly krásné prostory břevnovského kláštera. Čeští účastníci konference se v sobotu večer spontánně vypravili do blízké hospody. U dlouhého společného stolu i potom při tanci dlouho do noci mohli zažít pocit soundžítosti s českou Gestalt komunitou, která se zde již 12 let tvoří. A narodila se

tam také myšlenka první české konference Gestalt terapie, která je plánována na jaro 2006.

Další evropská Gestalt konference se bude konat za tři roky v Aténách.

Ester Neumanová je ředitelkou a lektorkou Institutu pro Gestalt terapii v Praze.

Jan Roubal je lektorem Institutu pro Gestalt terapii v Praze.

(Pozn. red.: Ponechávám psaní slova „gestalt“ tak, jak ho autoři píšou - s velkým „G“. Sám bych volil psaní s malým „g“. ZV.)

Jiríkovo vidění II

Zpráva o 28. konferenci sociální psychiatrie „KOMUNITNÍ PSYCHIATRIE – HLEDÁNÍ ROVNOVÁHY MEZI NEMOCNÍČNÍ A MIMONEMOCNÍČNÍ PÉČÍ“ konané 11.-13. 11. 2004 v Národním centru ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně

Tak jsem se chystal na svou druhou konferenci. Zase v Brně, pořadajícím bylo Sdružení Práh - centrum pro pomoc lidem s dlouhodobým duševním onemocněním. Jaká bude? Těšil jsem se, že lepší než ta moje první...

Hned při registraci mě čekalo příjemné překvapení v podobě žádných front, rychlého vyřízení, však na to bylo také několik stonovířů a spousty času. Při registraci jsem obdržel dárek v podobě notesu a propisky. Hm, říkal jsem si ostražitě (jsa pilným čtenářem knihy Manipulativní nátlak do D. Rushkoffa) snaha o korupci? Nebo jen milá pozornost na uvítanou? Připomínka toho, že bych si měl dělat poznámky? Copak se asi dáva lékařům a psychiatrům na jejich konferencích?

Chválil jsem si, že začátek se posunul jen o deset minut. Za těch deset minut jsem si ale-

spoň stihl obhlédnout publikum a vyhledat očima své známé, případně je i pozdravit. Tak kdopak se tu sešel? Psychologové-psychotherapeuti, psychiatři, sociální pracovníci, lidé označovaní jako duševně nemocní, rodiče těchto lidí, zdravotní sestry, představitelé asociací, sdružení, komunitních služeb - pěkně pestrá paleta. Všichni, kterých se nějak týká proces duševního onemocnění a pomáhání člověku na různých „frontách“.

Na úvod promluvil PhDr. Pochylá, ředitelka NZO která představila historii budovy a obory NZO. Poté dostal slovo MUDr. Radimský, ředitel PL Černovice, který uvítal konání této konference a dával zelenou pro poskytování komunitních služeb ve zdravotnických zařízeních. MUDr. Vachková taktéž přivítala účastníky konference za Asociaci komunitních služeb. Následně si vzala slovo B. Veškrnová, ředitelka Sdružení Práh a hlavní odpovědná osoba za konání konference. Jediná věc, která mě na jejím projevu zamrzela, bylo poděkování farmaceutickým firmám, jejichž dva stánky a reklamy trnily ve foyer. Díky jejich sponzoringu se nemusíme bát finančního propadání konference, řekla... Prý se tak stalo v historii soc. psychiatrických konferencí poprvé. Myslel jsem na článek o psychosomatické konferenci v Liberci, jak se tam chlubil, že se vše obešlo bez tohoto sponzoringu a říkal jsem si, že bych si třeba i ten raut odpustil, jen abych se cítil o něco hrději. Ale kde sehnat peníze, to je věčný problém nestátních služeb (tak se toto téma důkladně probíralo), takže... (vzpomněl jsem si na text jedné písničky: money, money, money, roots of all evil)...

První podvečer a večer byl věnován vzpomínkám prvních průkopníků komunitních služeb pro lidi s psychiatrickou diagnózou. Diskuse se zúčastnili J. Libra, P. Hejzlar, I. Vlčková. Vzpomínalo se na výcviky SUR jako na podhoubí pro vznik komunitních zařízení, na osobu J. Pfeiffera, na vytváření prvních chráněných dílen, na učení za pochodu, na obtížení při hledání smyslu komunitních služeb, vytváření strategií, zaměřování na potřeby lidí. Když už se chráněné dílny otočily v povídání potřeb,

tak jsem si začal říkat, že je to opravdu zvláštní slovní spojení... Chráněné dílny... Chrání je před námi? Nebo nás před nimi? Jako by slovo „chráněné“ nějak stálo proti „integraci“.

První se do diskuse zapojili lidé z Prahu - ti, pro které se komunitní služby vytváří. První vstup však působil značně rozpačitě, jakoby ani nesouvisel s předchozím rozhovorem. Ten člověk prostě jen sdělil svou zkušenost se zdravotním bratrem. Řekl, jak bylo důležité mít během pobytu v léčebně vztah. Vstup dokresloval povídání na pódiu o tom, jak je někdy těžké dorozumět se, dohodnout se, o co jde. Dále se povídalo o spolurozhodování, managementu nestátních organizací, lobbingu za služby, fundraisingu. Tématem, která se do pomáhajících profesí nehodí jen zdánlivě. Avšak je stále větším problémem pro mnohá zařízení sehnat si pro sebe peníze. A tak to k sociální práci neodmyslitelně patří, už nestačí brát pomáhání jako službu bližnímu. Farmaceutické firmy mají přebytky, komunitní služby horko těžko shánějí peníze na svou obživu.

Po diskusi následovalo pozvání na večeri a na workshopy expresivní terapie pod vedením **B. Albrich** a jejího týmu z pražského zařízení Fokus. Během večere jsem přemýšlel nad názvoslovím, které se tu používá. Slovíčko „klient“ se tu vyskytovalo málo. Zato se to tu hemžilo „uživateli služeb“, případně „konzumenty“. Hm, hm, terminologie lidí na lidi je stále ve vývoji, říkal jsem si. Naštěstí nápis u okénka na odkládání špinavého nádobí, který nabádal k uklidnutí táců, mě uklidnil, že jsme zde „vážení klienti“ všichni. To mě uklidnilo.

Po večeri jsem navštívil workshop „Práce s hlasem“, který vedla mladá zahraniční lektorka **L. Fruetel**. Workshop byl pro mě dobrou zkušeností a seznámením s tzv. voice-therapy, která u nás není příliš zdomácnělá. A pak jsem se nechal pohltit uvolněnou atmosférou konference.

Páteční program byl nabitý. Několik sekcí probíhajících současně, přednášky, workshopy, člověk aby se roztrhal.

Hlavními tématy bylo nastínění obrazu současné situace psychiatrické pomoci a komunitních služeb - kde jsou ještě rezervy, co už probíhá, zprávy o fungování komunitních za-

řízení (Práh, Anime, Soc. psych. klub v Opavě a další) a sdružení (Sympathea, ČAPZ) z ČR i ze zahraničí (Prominentel), příspěvky týkající se nemoci a jak ji zvládat, zkušenosti lidí s nemocí, vliv médií na vytváření obrazu lidí s nemocí. Celý odpolední blok byl věnován tématu komunitní plánování JMK, představení projektu na podporu vzdělávání MATRA III a další. Perný program od 9:00 do 19:00.

Zdravici našeho krajského hejtmana jsem vynechal. První referát, který jsem stihl, bylo přehledné rozpracování **MUDr. Holanové** problematiky vztahů občan, zdravotnická zařízení, pojišťovny a státní správa. Upozorňovala na rozvoj komerčnosti v oblasti pojišťoven, na potíže vznikající s medikalizací společnosti, potíže s vyhodnocováním účelnosti a účinnosti nových léků, i to, jaké jsou výhody a nevýhody ambulantní a lůžkové péče, zmiňovala funkci státní správy. Diskuze se také točila o zákonu o sociálních službách, který nebyl schválen a také o...opět o penězích.

V příspěvku **B. Muhamadi** o pohledu ambulantního psychologa na komunitní péči mě zatahalo za uši slovní spojení - erudovaný psychiatr a vnímavý psycholog - máme to hezky rozdělené, že? A nebylo to v praxi lepší naopak? Vnímavý psychiatr a erudovaný psycholog?

Na problémy v ambulantní péči upozorňoval ve svém příspěvku **J. Rektor** - málo času, důraz na kvantitu, špatná síť služeb, ekonomické tlaky, rutina, nezáměr psychiatrů, nedostatek komunikace mezi zařízeními, vyhlášení stop stavu ve zdravotnické sféře atd. Zdá se, že má zdravotnictví co napravovat.

MUDr. Češková, ředitelka Psychiatrické kliniky v Bohunicích, ve svém příspěvku podnikla výlet do historie „schizofrenie“ a její diagnostiky (možná trochu dlouhá a zbytečná), poukázala na stigma oboru psychiatrie, promítla pár grafů a dotkla se současně probíhající spolupráce se Sdružením Práh. To bylo z jejího výkladu nejzajímavější a také nejkratší. Lze to brát jako ilustraci situace v psychiatrii - stále ohlížení za historií a letmý pohled na to, co je teď. Ale i to je třeba brát jako blýskání na lepší časy a lepší spolupráci.

Po obědě jsem opustil hlavní sál a šel na workshop **J. Lorenze** - Jak porozumět psychóze?

Workshop byl původně na přání rodičů ze sdružení Sympathea, dostavili se však asi jen dva-tři. To však nevadilo. Svou aktivitou silně věřili diskusi, takže byla velmi přínosná i pro nás ne-rodiče. Měli jsme tak šanci poznat, jak mocně se jich problém jejich dětí dotýká a moc se snažit pochopit... Udělali jsme snad něco špatně? Kde se ta nemoc bere? Co máme dělat?

Po workshopu jsem opět navštívil hlavní sál a stihl jsem referát **Mgr. Wenigové** o projektu „Změna“, který se zaměřuje na redukcii stigmatu lidí s psychiatrickou diagnózou. Destigmatizace je velmi důležitá pro změnu postoje veřejnosti k lidem, kteří se léčí. Obraz těchto lidí v médiích je značně zkreslený a způsobuje neustále potíže v chápání člověka s duševním onemocněním. Pro změnu postojů lidí se ukazuje jako klíčové prezentovat příběh člověka s těmito potížemi.

Obsahově na tento příspěvek navázal ve své esejí **M. Balabán**, předseda sdružení Kolumbus, které se zabývá právy „pacientů“, o současné situaci v psychiatrii z pohledu „pacientů“. Lidé jsou připraveni pomoci svým lékařům..., vždyť jim jde o to samé, o vyléčení. Reagoval také na nový zákon o omezujících prostředcích.

Aby bylo jasné, pod eufemistickým názvem „omezující prostředky“ se myslí to, co vypadá jako klec - síťové lůžko, kurty a další věci používané na „nebezpečné sílence“ - narážím na obraz duševně nemocných lidí v médiích. Mimořádně, s některými těmi „nebezpečnými sílenci“ jsem seděl bok po boku na konferenci, diskutoval ve foyer a účastnil se workshopů.

MUDr. Pokora referoval o propojení Sdružení Podané ruce s PL Černovice. Podle jeho slov spolupráce funguje dlouho a dobře. Byť Podané ruce pomáhají v oblasti drogové závislosti, a ne v oblasti dlouhodobého duševního onemocnění, je dobré slyšet, že to někde funguje. Na to navazoval příspěvek **A. Studihradové** o rozdílech mezi terapeutickou ko-

munitou pro drogově závislé a komunitou pro duševně nemocné. Představila také komunitu Střítež v jižních Čechách, která je pilotním projektem České asociace pro psychické zdraví (ČAPZ) a specializuje se především na mladé lidi s diagnózou schizofrenie.

Nakonec jsem, už notně unaven, navštívil workshop „Média a duševní nemoc (jak připravit meidální kampaň)“ v režii A. Studihradové a **MUDr. M. Jarolímka**. Zhlédli jsme krátký reklamní šot vytvořený na zakázku ČAPZ (Česká asociace pro psychické zdraví) o tom, jak a kde může člověku znepříjemňovat život duševní nemoc (zde ztělesněná v podobě otravného Boba), a poté jsme ve skupinách pracovali na reklamní kampani na různá témata - jak představit veřejnosti klub pro seniory, jednu terapii, jednu diagnózu atd. Práce byla kreativní, zábavná a hlavně důležitá. Média jsou velkým zdrojem mýtů a zkreslení o duševně nemocných, která se převalují v povědomí a podvědomí lidí a plodí strachy a předsudky. Trefná tečka za dobrým dnem.

A pak jsem se zúčastnil rautu, který bych si klidně odpustil, jen kdyby zmizely ty reklamy na prášky z foyer. Drazé zaplacená zábava.

Během sobotního dopoledne řady v hlavním sále značně prořídly. Konference se chýlila ke svému závěru. Vstřebával jsem posledních pár příspěvků - „Pasti na cestě s klientem“ **P. Macka** a **J. Skučkové**, který rozebíral možné „pasti“ do kterých může spadnout člověk během doprovázení druhého člověka jeho nemocí. O využití zooterapie při práci s lidmi hovořila **J. Lacinová**.

MUDr. J. Berka povídal o sociálních problémech lidí s dlouhodobými neurotickými potížemi a uvažoval o psychiatrii jako o case manažerovi a o důležitosti týmové spolupráce.

Paní **Švachová** promluvila za rodiče a dělila se o starosti s tím, co dělat dál po hospitalizaci.

Tak, jak postupně zestručňuji, tak i konference štrhlala a společenství lidí zaobírající se tématem duševní nemoci, ať už dobrovolně nebo nedobrovolně, se chystalo rozprsknout zpátky do prostoru České republiky...

Na závěr se konalo hodnocení, probírali se jednotlivé sekce a garanti je doprovázeli svými komentáři. Až mi bylo líto, kolik mi toho proklouzlo mezi prsty. Avšak i tak jsem měl pocit, že jsem toho dost načerpal. Došlo i na děkování za organizaci této konference. P. Hejzlar to zhodnotil: „Když šlape (na konferenci) organizace, tak člověk může vnímat i odbornou stránku“. Přesně tak. Šlapalo to.

P.S.

B. Veškrnová nabízela konání konference plénu. Nikdo se moc nehlásil. Tak jsem zvědavý, kam pojedou příští rok. A příště, prosím, bez těch firem. Inu, české přísloví praví „koho chleba jíš, toho píseň zpívej“. Já budu nejradši za ten undergroundovej rytmus soc-iálně-psych-iatrický. Ať je klidně zahranej na otlučeněj virbl.

Jiří Šupa

Nejen o tom jak zhypnotizovat posluchače

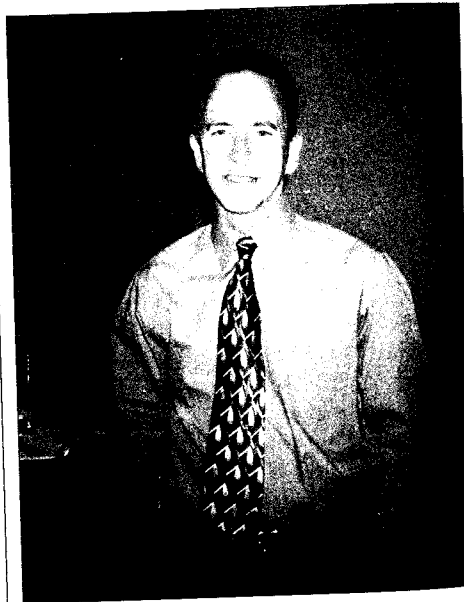
9. mezinárodní kongres ericksonovských přístupů k hypnóze a psychoterapii (Phoenix, Arizona, 1.-5. prosince 2004)

Stanislav Kratochvíl

Referoval jsem podrobně o předchozím 8. kongrese, který se konal v roce 2001 tamtéž (Konfrontace 2002, č. 1) a tak jen dřívější stále platné informace doplním o několik poznatků z dalšího kongresu v řadě, konaného při příležitosti oslav 25. výročí činnosti nadace M.H.Ericksona. Velkorysá akce ve velkých sálech i malých saloncích hotelu Hyatt měla opět převážně charakter výcviku v ericksonovských technikách, které byly přednášejícími demonstrovány jednak na dobrovolnících, jednak si je účastníci podle instrukcí lektora nacvičovali vzájemně na sobě. K „mistrům“, jejichž dílny se konaly v největších sálech a byly

nejvíce navštíveny, patřili opět Jeff Zeig, Michael Yapko, Steve Lankton, Stephan Gilligan a Ericksonova dcera Betty Alice Erickson.

Imponovala mi virtuozita jejich projevu se všemi charakteristikami dokonalého řečnického vystoupení. Zeig tentokrát v jedné ze svých přednášek, nazvané „Jak vést úspěšnou dílnu“, přímo odkryl karty, jak se takové vystoupení připravuje. Je třeba vzít v úvahu úroveň a zájmy posluchačů a snažit se uspokojit jejich podstatné potřeby: poskytnout nové informace, poskytnout zážitek, umožnit identifikovat se s řečníkem, podpořit kontakt s ostatními účastníky (např. nějakou technikou, která je uvede do interakce) a také publikum aspoň trochu pobavit. Je dobré začít něčím zážitkovým a pak se k tomu v průběhu dalšího výkladu občas s dalšími podrobnostmi nebo s novým využitím vracet. Navázat na něco, co posluchači znají a na co jsou zvyklí, a obohatit to něčím novým. Začlenit do vyprávění zajímavé příběhy. Využít vlastní tělo s možnostmi gestikulace a pantomimického znázorňování, podle možností obsah dramatizovat a také

Michael Munion, arizonský psycholog, spoluautor výstižné knihy „Milton H. Erickson“

Richard Fisch, jeden z představitelů krátké komunikační terapie z Palo Alto

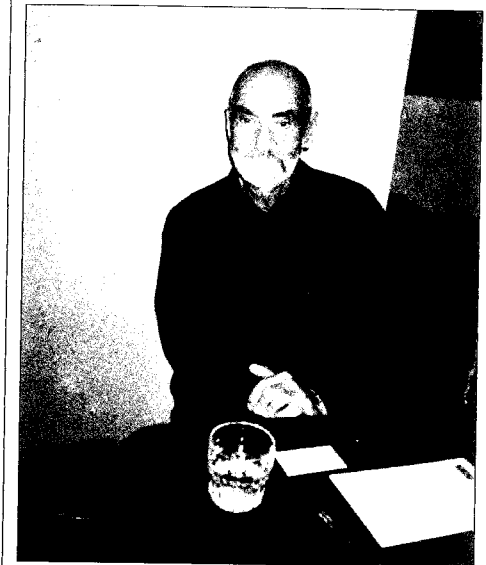
občas udělat záměrnou chybu, kterou je možno následně opravit. Je třeba předem znát cíl (co chceme sdělit, o čem chceme přesvědčit), ušít sdělované na míru tomu, jaké máme publikum a podávat jim to v dárkovém balení. Podporovat růst a sebeaktualizaci posluchačů, navazovat na jejich vnitřní zdroje a chválit je. Zeig přiznal, že absolvoval i kurz dramatického herectví a že získaných dovedností ve svých vystoupeních s úspěchem využívá.

Workshop M. Muniona výstižně shrnul principy ericksonovské hypnoterapie: využívání příběhů, do nichž jsou zabudovány sugesce v metaforické podobě, využívání nabídky reakcí formou otázky (zavřou se napřed vaše oči nebo se napřed zpomalí vaše dýchání?), paradoxní postup (nemůžeme-li něco zastavit, zkusme to zesílit) a zadávání nejasných úkolů. M. Yapko hovořil o využívání toho, co pacient ve svém chování a prožívání sám nabízí, jak se projevuje. Doporučil vytvořit pozitivní zaměřenost pro reagování na sugesce tím, že se uvede nejprve několik tvrzení, proti kterým nelze nic namítnout (tzv. truismů). Subjekt pak

snáze přijme jako pravdivé i tvrzení, které zpočátku skutečnosti neodpovídalo. Hypnózu Yapko chápe mj. jako prostředek pozitivní psychologie a říká terapeutovi: 1. zaměř se na to, co je u pacienta správné a zesiť to, 2. pomoz mu odkrýt skryté zdroje.

Kromě zmíněných osob tvořilo lektorský sbor dalších 60 přednášejících, převážně se rovněž hlásících k ericksonovskému přístupu nebo s ním aspoň sympatizujících či jím ovlivněných. Z osobností známých u nás bych uvedl např. Richarda Fische z paloaltoské skupiny komunikační terapie (vedle Watzlawicka a Wauklanda) a Steva de Shazera z Milwaukee, autora systemické krátké terapie „orientované na řešení“.

Sám jsem byl tentokrát hlavním organizátorem Jeffem Zeigem také pozván k aktivní účasti v lektorském sboru. Zvolil jsem si jako téma demonstraci rozdílů mezi hypnózou tzv. tradiční a hypnózou ericksonovskou. V programu mi byly vyhrazeny dvě nezávislé dvouhodinové dílny. Ukázalo se, že téma tradiční hypnózy (navíc s poměrně neznámým evropským

Steve de Shazer, představitel krátké terapie „zaměřené na řešení“

autore) ericksonovsky zaměřené publikum nepřítahovalo. Do první dílny mi přišli jen dva mexičtí zájemci bez jakýchkoliv zkušeností s hypnózou, které se mi oba současně podařilo tradiční technikou uvést do středně hluboké hypnózy, k mému skrytému údivu a jejich neskryvané spokojenosti.

Do druhé společné dílny, jejíž druhá polovina patřila ericksonovskému hypnoterapeutovi **Donu Shortovi**, přišlo zájemců asi třicet. Ukázalo se, že kromě jednoho z nich nebyl s „tradiční“ experimentální hypnózou nikdo seznámen, a proto se dost divili, když jsem po kolektivním testu hypnability demonstroval na vybraném vysoce hypnabilním účastníkovi na základě jasných stručných direktivních sugescí fenomény hluboké hypnózy od motorických přes halucinace s aktivním jednáním (z našich kurzů známé trhání a požívání jablčka v sadu) až po posthypnotickou amnézii. Zejména je udivilo, že subjekt nemohl na opakovanou výzvu vlastní vůlí překonat sugerovanou kontrakturu paže, když se jím v ericksonovském pojetí opakuje, že hypnóza je záležitostí kooperativní (s permisivně podávanými nepřímými manipulacemi) a že subjekt si v podstatě i v hypnóze může dělat, co chce. Udivující byla i přesvědčivá totální amnézie, na závěr odvolaná určeným signálem. To se podstatně lišilo od „konverzačních“ hypnóz, kdy si během empatického rozhovoru „mohl“ libovolný subjekt na terapeutovo vybídnutí „vstoupit“ do „tranzu“ (ničím neověřovaného, s pouhým zavřením očí a pokračováním v rozhovoru) a pak z něj zase na požádání „vystoupit“.

Po mé demonstraci předvedl ericksonovským způsobem hypnoterapii u nehypnabilního účastníka Don Short, který svému subjektu během jeho „tranzu“ zadával řadu vlnitých terapeutických sugescí, podporujících ve shodě s ericksonovskou teorií „vnitřní zdroje“. Je nutno zdůraznit, že je něco jiného, když nás zajímá hypnóza experimentálně jako svérázný psychologický jev či stav, který v jeho specifické podobě („real thing“) lze vyvolat jen u osob s příslušnou schopností (hypnabilitou), a když nás zajímá jen léčebný účinek poskytnutého postupu a na přítomnosti doložitelného skutečného hypnotického stavu nám nezáleží (s Martinem Ornem bychom to mohli označit jako „placebo-hypnózu“).

Zájemce o další podrobnosti ericksonovského přístupu odkazují na již zmíněnou zprávu z předchozího kongresu. Na tomto výcvikovém kongrese se pro účastníky, jejichž počet bych odhadl na pět tisíc, výklady a nácviky do značné míry opakovaly. K oslavování zemřelého Miltona Ericksona (včetně nového filmu, zachycujícího významné etapy jeho života) přibyla i oslavná přednáška o J. Zeigovi, který se nejvíc zasloužil o rozšíření Ericksonova učení a budování ericksonovských institutů v USA i ve světě, včetně Evropy. Polský

institut, vedený lodžským psychologem Krzysztofem Klajzem, připravuje 3. evropský ericksonovský kongres 22.-26. června 2005 v Krakově, na kterém se budou rovněž předvádět a s účastníky nacvičovat ericksonovské techniky (kontakt e-mailem: info@p-i-e.pl).

Mezi vystavenými monografiemi potěšila vedle nového rozšířeného vydání Yapkovy učebnice „Trancework“ i milá knížka o Ericksonově žijící manželce „A tribute to Elisabeth Moore Erickson, colleague extraordinaire, wife, mother, and companion“ od M. Bakerové.

Atmosféra kongresu byla, jako vždy, skvělá a moje následující cesta na arizonský jih do Tucsonu, kaktusových pouštních parků, experimentální Biosféry, v níž zkoušelo 10 výzkumníků žít dva roky izolovaně od ostatního světa, a do Tombstonu se skanzenem Divokého Západu obohatila mé odborné a společenské zážitky ještě i o rozměr zeměpisný, historický a přírodovědný.

IV. ročník česko-slovenské konference

Kvalitativní přístup ve výzkumu ve vědách o člověku

(„...kvalitativně i kvantitativně“ nebo

„...kvalitativně nebo kvantitativně?“) a také (taký)

II. ročník konference

Kvalitativní přístup v adiktologickém výzkumu

Možná se divíte, proč jsem zvolil pro svou další reportáž tak složitý a dlouhý název. Hned vysvětlím.

Za prvé - z lidské chybičky povstal tento dvojitý název, v tiskové podobě programu se objevil podtitul „kvalitativně i kvantitativně“, avšak v podobě powerpointového obrazu zářícího za moderátory a přednášejícími stálo

„kvalitativně nebo kvantitativně?“ a tak hezky se spojoval s jistou disproporcí a neutažeností konferenčního programu, ale zároveň také pěkně odrážel rozehranou metodologickou diskusi v akademických kruzích, že mi ještě dlouho ležel v hlavě.

Za druhé - konference byla složitá. Složitá svou složeností. Sešli se zde akademici s praktickými příspěvky, s praktiky prezentujícími teoretické příspěvky, pomíchaní s praktickými adiktology toužícími po konkrétnu.

Za třetí - kvalitativní přístup dostal znatelně větší prostor ve dvou dnech a k tomu jako appendix „visel“ den poslední - adiktologický a byli na něm tak jiní lidé, že jsem se divil, proč tedy dohromady.

Omlouvám se za poněkud složitý (však v celku konferenci zrcadlící) úvod a přikročme k ději.

Den první

Utekl mi úvod o jeden ujetý autobus. Přišel jsem jak o slavnostní zahájení, tak i o vzpomínku na doc. PhDr. Jana Papicu, CSc., kterému byla konference věnována. Zachytil jsem jen poslední slova Pavla Řičana o rozdílu mezi kvantitativní a kvalitativní psychologií. Když tak byla opět připomínána krize sociálních věd a psychologie obzvlášť, tak mě napadlo pár poznámek a metafor - Slečna Psychologé, která se přehrabuje v šatníku a přemýšlí, jestli je v módě ještě bílý plášť Vědy nebo už je „in“ mozaikovitý třpyt Velkého vyprávění? Jak zachytit lidskou skutečnost a zkušenost? Čísla jsou tak krásně exaktní, ale příběhy se zase lépe poslouchají... „Kvalitativní“ lze chápat jako jakýsi „praporec“, pod kterým se houfují ti, kteří za a) nedokáží intelektuálně proniknout do SPSS, za b) měli v dětství rádi(y) pohádky nebo za c) snaží se zachytit lidskou zkušenost a brát v úvahu to, že se život odehrává v kon-textech.

P. Řičan se zmínil také o proměně vztahu badatel (oč lépe to slovo zní, než výzkumník) - zkoumaná osoba (nenapadlo mě nic lepšího), kdy už nejde o to co neobjektivněji zachytit, co ten druhý udělá, když (já) bylo uděláno tohle, ale oba se stávají participanty na společném příběhu.

Tři významní představitelé ericksonovské hypnózy: Jeff Zeig, Steve Lankton a Michael Yapko

Pokud se vám to zdá stále složité, tak připomínám: byl jsem na „kvalitativní konferenci“, kde se zakládá jak na subjektivitě (proto pořád „problíkávám“ v kon-textu), tak také občas na tom, že některé jednoduché věci jsou řečeny hodně složitě, aby byly přijímané vědeckou obcí jako vědecké. Anebo je to tak, že odtažitá věda teprve objevuje, co všechno se může dozvědět od člověka, když mu dá najevo svůj zájem, nabídne mu vztah a je ochotnější naslouchat jeho povídání?

P. Ondrejkovič otevřel první odpolední (silně „akademický“) blok příspěvkem o komplementaritě kvalitativního a kvantitativního přístupu. Připomněl fenomenologicko-Hermenutické základy kvalitativního myšlení a sociální konstrukcionismus - člověk reaguje především na to, co jak vnímá, než na to, co je, a svůj svět konstruuje z toho, co vnímá a jak to zpracuje. Srovnával výhody a nevýhody obou typů výzkumů a vyzdvihl možnosti využití vzájemného doplňování obou přístupů. Kvalitativní výzkum tak nejen předchází či doplňuje výzkum kvantitativní, ale je si s ním také rovný. (A není třeba lepší?). **P. Ondrejko**vič nakonec také prozradil co se podle něj pod slovem „kvalitativnost“ výzkumu skrývá - zainteresovanost, erudice, angažovanost a společenská zodpovědnost.

M. Miovský navázal povídáním o historicko-filozofických zdrojích kvalitativního přístupu. Výlet strojem času až k Řekům (měli to štěstí, že byli nejvíc psaví) a pak přes renesanci (pan Vicco) a k hermeneutice (Schleiermacher, Dryosen) a fenomenologii (Bolzano, Husserl) a dále až k tzv. rozumějící psychologii pana Diltheye, transcendentalismu pana Jamese a zájmu pana Lersche o prožívání. Další kořeny se pak táhnou ze sociologie (Durkheim, Dewey) a sociální psychologie - symbolického interakcionismu G. H. Meada, teorie soc. pole K. Lewina. Co oceňuji, je pokus zmapovat českou „kvalitativní“ scénu, alespoň do roku 1970. Mezi naše představitele Miovský zařadil Krejčího, Machotku, po roce 1950 Kolaříkovou a Imanuela Ráta.

Jako z kulometu vychrlil svůj příspěvek **D. Heller** o tzv. protokolové analýze a slov-

ních výpovědích. Občas ji proložil těžkou kanonádou dlouhých německých názvů, které se neodvážím ani napsat, natož vyslovit. Co jsem stačil v bystrém toku řeči vylovit, bylo pár kvalitativně pestrých poznámek - např. že je vlastně zajímavé, že někdy lidi nemyslí vůbec logicky a co zatím vězí? Kde se berou odpovědi na naše otázky, když je vůbec nestíháme promyslet? A že odpovídáme tak kvalitně, podle toho, jak se nás kdo na co ptá.

Kvalitativní poznámka: Tohle celé je samozřejmě subjektivně zabarvený, naprosto živelný (poněkud méně hutný) popis mnou vnímaný mezi fyzickou potřebou jít na záchod, sociální potřebou odpovědět na sms, to vše zarámované v kontextu poznámek mnou dlouho neviděného kamaráda o blondaté Slovence z poslední řady. Tak takhle možná vypadá kvalitně neredukovatelná realita.

Posledním z prvního bloku byl **D. Ryšavý**, sociolog, který nám psychologům nabídl exkurz do hájemství citační analýzy. Citační analýza je způsob zkoumání vědeckých textů, který nám říká, o čem si lidé na stránkách např. odborných časopisů povídají, jaká témata jsou častější než jiná. V tomto příspěvku šlo o to, co, koho a kdo prosazuje ve dvou časopisech věnovaných sociologii - Biografu a Sociologickém časopisu. Příspěvek pana Ryšavého se z prvního bloku vymyká, byl příliš konkrétní. Ovšem tak nějak příliš rozvláčný. Jako příklad toho, čím vším se kvalitativní výzkum může zabývat, však byl výborný.

Pak následovala méně akční diskuse. Ani se moc nedivím, po těch dvou hodinách. Naštěstí si to organizátoři uvědomili a příště zařadili diskusi hned po každém příspěvku.

Další blok odstartovali **V. Břicháček** s **M. Havlíkovou** přednáškou o srovnávací metodologii v longitudinálním výzkumu. Práce na přes 40 let trvajícím výzkumu přináší své ovoce. Ukazuje se zde práce člověka s vlastní pamětí, význam společenských změn (tady např. rok 89) a změn životního stylu pro život člověka a jeho rodiny. Zároveň také poukazuje na to, jak člověk-badatel srůstá se svým výzkumem, jak se noří do osudů lidí a mění se spolu s nimi.

I. Loučková změnila obsah svého příspěvku

a nepovídala o kvalitativním výzkumu seniorů, ale o svém pojetí rozdílů v kvalitativním a kvantitativním přístupu. Hovořila o významu způsobu poznávání, o významu sociální skutečnosti, ve které se odehrává lidská interakce. To se mi zdálo případné, protože na mém vnímání jejího povídání se podepsalo to, že doprovodné ilustrace byly nakresleny na papír a promítnuty přes meotar, takže jsem neviděl skoro nic a navíc přestal fungovat mikrofon. Svou roli však hrál také to, že mi byla sympatická svým projevem, takže se to možná v komplexním dojmu vykrátilo. Co jsem však s určitostí pochopil, že paní Loučková vychází z pozic satiterapie, že podle toho, jak chceme poznávat, tak poznáváme a že je dobré sledovat při výzkumu, co nám táhne hlavou a že se to nějak ve výzkumu projeví. Tedy opět kladen důraz na subjektivitu.

Druhý blok zakončila **I. Vlčková** povídáním o narativním pojetí autobiografické paměti a výzkumných možnostech metody čáry života. Stavěla na paměťových možnostech tzv. narativního já, které svým vyprávěním spojuje životní fakta do smysluplných celků, aby si člověk rozuměl a tzv. objektivní fakta organizuje do subjektivně chápaných scénářů. Vlčková promítla několik čar života, na kterých dokumentovala svůj výzkum. Zajímavé mi přišlo, že kvalitativní data získaná povídáním byla prezentována spíše kvantitativně. Fokus byl zaměřen např. na délku čáry, na její tvar, místo aby bylo vyzdvihnuto osobité lidské vyprávění. Však se také zdvihlo po tomto příspěvku nejvíce rukou a nejvíce dotazů.

Možná, že zde je třeba si klást otázku po otevřenosti „kvalitativců“: jestli už také oni netouží po jakési čistotě výzkumu. Získáme víc analýzou povídání nebo zkoumáním tvaru čáry? Kvalitativně nebo kvantitativně? Všiml jsem si také, že pokud se hovořilo dostatečně filozoficko-akademicky, nikdo se moc neptal, ale pokud měl někdo konkrétněji zaměřený příspěvek, vznikla diskuse. Zdá se, že všichni rozumíme historickým kořenům, pokud však sledujeme rašící větvičky, je třeba ve vědecké obci prodiskutovat, jestli rostou správným směrem a nesahají sousedovi do zahrady.

Poslední blok tohoto dne odstartoval **I. Čermák** přednesem o multihorizontální analýze kritických momentů v pracovním životě herců. Předchozí poprchávání cizích slov vystřídal hustý akademický „slejvák“. Nabral jsem alespoň několik kapek týkajících se designu výzkumu. Ten probíhal ve švédském a českém divadle, herci si psali deník, který spolu ve skupině diskutovali, lidská skutečnost se tak zpřítomňovala v mezilidské konverzaci. A pak už jsem jen klopytal přes navrstvené významy, abych nakonec uvázl v příliš hustém teoretickém popisu. Rád bych se dozvěděl, co vlastně jsou ty kritické momenty, ale bohužel se na to nedostal čas... Takže jsem zůstal odkázán na publikaci „Povolání: herec“.

E. Kováčová přišla se svým výzkumem mezi dětmi nazvaným Interpersonální sůřazivost z pohledu roznych kultur. Napřed si s nimi povídala o tom, jak chápou soutěživost (kvalitativní) a pak administrovala dotazník zaměřený na to, jak prožívají vítězství (kvantitativní).

V. Chrz si mě získal bonmotem, že dobrodružství se stávají těm, kteří mají schopnost vyprávět. Ve svém příspěvku „Konfigurace zkušenosti: figury a zápletky, které žijeme,“ propojoval sociální konstruktivismus s archetypální psychologií. Člověk si konstruuje svůj život vyprávěním o sobě - sobě i druhým lidem, a přitom se může držet jakéhosi žánru (transakční analytici by možná řekli scénáře), který se může projevovat jako jakýsi ustálený typ. Někdo může vnímat svůj život spíše jako komedii, někdo má sklon svůj život spíše k ironii. Svůj výklad doprovodil tarotovými obrazy, které podle Chrze mohou symbolicky znázorňovat způsob lidského vyprávění.

Říká se, to nejlepší nakonec (proč se to vlastně říká?). Posledním tématem byl výzkum **G. Bianchi**, **I. Luskika** a **M. Poppera** zaměřený na analýzu diskurzů pokušania a zvdzania. Pozornost v sále rázem ožila. Příspěvek sympaticky a zábavně odvyprávěl **M. Popper**. Jak si lidé povídají o tom, co je svádění a co pokušení? Milý čtenáři, hledej alespoň pět rozdílů.

Výzkum byl podniknut kvůli hledání nějaké dobré strategie pro ovlivňování rizikového

chování např. v oblasti promiskuitního sexu, gamblingu a dalších. Na základě výzkumu vykrytalizovaly určité diskurzy - např. diskurz o podlehnutí (já to prostě nemůžu vydržet), diskurz o poučení (vlezla jsem chlapíkovi do auta a on mě obtěžoval, už bych to nikdy neudělala), diskurz o transformaci morálky atd. Příspěvek poukázal na potenciál takového výzkumu, kde lidé hovoří o svých reálných zkušenostech. Zjišťujeme, jaké tyto historiky hrají roli v životě člověka a zároveň jsou lidé během výzkumu ovlivňováni tím, že tyto jejich zkušenosti jsou vyprávěny druhé „odborné“ osobě a tak mohou mít jistý psychotherapeutický vliv.

Poslední blok končil v 20:00. Přesycen jsem odcházel spát.

Den druhý

Dělení na dva bloky ze mě učinilo vybíravého a pobíhajícího účastníka. Ráno jsem začal se Sekcí B. Mladí má zelenou! Načal jsem den příspěvkem o využití ohniskových skupin ke zkoumání rozdílů v postojích u studentů psychologie, medicíny a studentek na zdravotní sestru k „duševně nemocným“, ten jsem doplnil zkoumáním názorů lidí hospitalizovaných v psychiatrických zařízeních na psychiatrickou péči. Zdá se, že kritika převážně farmakologického přístupu „táhne“, stejně jako povídání o tom, jak studenti pomáhajících oborů mluví o sobě.

Následovalo dvoj-vystoupení **M. Petrjánošové** a **B. Lášticové**. V první části hovořily o svém výzkumu teritoriální identity mladých lidí v rakúsko-slovenském pohraničí. Dozvěděl jsem se, jak lidé vnímají hranice, jaká je mentální reprezentace objektivních hranic, jak lidé vyprávějí o svém vnímání prostoru a jaké jsou typy subjektivní prostorové struktury identity.

V druhé části Petrjánošová a Lášticová shrnuly „straty a nálezy“, které je potkaly při práci s metodou polostrukturovaného interview na tomto výzkumu. Poutavou a svěží formou osobní výpovědi hovořily o úskalích a výhodách kvalitativního přístupu, jako je počítání s očekáváním u odpovídajícího člověka, reflexe pozice a očekávání člověka tazajícího, dojednávání významu slov během rozhovoru

a další. Myslím, že by se to hodilo i jako přednáška pro začátečníky na „kvalitativním“ poli.

Dopolední blok ukončila **M. Havlíňová** spolu s **V. Břicháčkem**. Vraceli se opět ke svému longitudinálnímu výzkumu, o kterém hovořili už předchozí den. Tentokrát více z pohledu sebereflexe výzkumníků. Výzkum, který původně začal jako kvantitativní (IQ testy, posuzovací škály) se postupem času proměnil na kvalitativní (jak se změnili, co to pro vás tenkrát znamenalo, proč jste teď přišli?).

Na další blok jsem přešel do Sekce A. Příspěvek **J. Plichtové** o „Kvalitě života ve městě“ mi bohužel unikl, tak jsem si alespoň koupil její knihu o výzkumu sociálních reprezentací. Poté, co jsem si ji přečetl a během čtení několikrát jásal nad zodpovězením některých otázek týkajících se kvalitativního výzkumu, jsem litoval, o jaký příspěvek jsem asi přišel.

Kvalitou života se pokračovalo. **J. Mareš** hovořil o proměnách vnímání kvality života člověkem v čase v souvislosti s vlastním zdravotním stavem. Co zapříčiňuje změny v tomto vnímání? Proč někdy lékaři tvrdíme, že jsme se změnili, když objektivně se nezměnilo nic? Tak mě napadá, jestli to není hlavně kvůli tomu, že toužíme z té bílé nemocniční péče „vypadnout“.

M. Petrů se zabývá neuroetikou-nově vznikajícím oborem, který vnáší etické otázky do různých manipulací s mozkem. Na základě případu pana G., který v důsledku úrazu železnou tyčí měl vyřazená centra týkající se morálního jednání, si M. Petrů kladl otázky ohledně budoucnosti ovlivňování a sebeovlivňování člověka. Budeme mít mozkové protězy? Jak moc se budou používat voperované čipy a k čemu budou sloužit? Bude se ovlivňovat např. delikventní jednání prostřednictvím neurologických prostředků? Přidal bych ještě otázky týkající se prostředků farmakologických, které ve stále větší míře ovlivňují prožívání a chování „pacientů“ a také „divoké“ manipulace s vlastním prožíváním drogových uživatelů, o kterých se někdy mluví jako o „sebeléčení“. Na co všechno budeme brát prášky? Budou jednou pilulky i proti nechťnému úniku moči?

A to už bylo načase si odpočinout od všech těch příspěvků, dotazů, poznámek a připomínek a jít. Po dvouhodinovém odpočinku, obědu a procházce, jsem se vrátil do prostředí Konviktu, kde se konference odehrávala.

Vrátil jsem se do Sekce B, která slibovala výzkumy týkající se psychotherapie. Těšil jsem se.

P. Knotek mě však zaskočil svým pojetím „Supervizní a prospektivní funkce nevědomí v psychotherapii.“ Jeho jungiánsko-dogmatická bajka o tom, jak zacházel se svými sny v rámci několika psychotherapeutických setkání, mě nenechala chladným. Již úvodní prohlášení o tom, že problémy mužů a žen plynou z toho, že se nevyrovňají se svou animou či animem mi přišlo jako naprosto převratné zjištění, které pravděpodobně nabourá všechny dosavadní psychotherapeutické koncepty. Omlouvám se za ironii, ale na sebejistotu dogmatických přesvědčení jsem trochu alergický. Později jsem pochopil, že i takový způsob prezentování názorů a sebe prezentování je užitečné poslouchat. **P. Knotek** odehrál před očima žánru věrný (polkus pojetí lidské reality. Někteří lidé jsou zkrátka přesvědčení, někteří lidé pochybují. Pokud má psychotherapeut svůj dostatečně přesvědčivý příběh o smyslu života, kterého se člověk jen tak nemůže dobrat (viz putování spirálou za úplným bytostným Já) může to být pro druhého člověka léčivé.(!)

Poté nadešel čas **Z. Konopásk**a a jeho vystoupení o tom „Co to znamená interpretovat text?“

Přiznám se, že jsem se trochu ztrácel v přemístování pana Konopásk mezi několika rozestavenými diskurz, v jeho skládání a lepení jazykových konstrukcí a lehce křečovitě snaze o nejjednodušší metafory. Z bloudění v načrtnutých sociologických kulísách mě vysvobodila jeho poslední slova, že to byl nácvik, jak prezentovat kvalitativní analýzu textů lidem, kteří o tom nic nevědí. To jsem si oddechl a byl jsem rád, že už něco vím.

Poté jsem přeběhl k sekci A poslechnout si **R. Hytycha**, který prezentoval svůj srovnávací etnopsychologický výzkum sociálních reprezentací smrti na Srí Lance a v České republice.

Hytych se věnoval hlavně postupu při provádění typu výzkumu, kdy se badatel stává členem společenství, které zkoumá, přejímá jejich zvyky a tak se lépe vpravuje do kontextu zkoumaného jevu.

Tak skončil den druhý. Vlastně ještě ne. Ještě následovalo vystoupení herce **J. Duška**, doprovázeného dvěma společníky z konference **P. Knotkem** (el. kytara) a **Z. Konopáskem** (bicí), v představení nazvaném Stěhoptáci. Na pokus o zachycení Duškova improvizátorského umění do nějakého literárního tvaru rezignuji. Vzhledem k tomu, že představení bylo i pro veřejnost, která netušila, že jsou zde lidé převážně z nějaké konference, bylo mimořádně vtipné, když **J. Dušek** v poněkud specifickém úboru a rozjetém účesu s naprostou vážností představil svoje společníky jako psychologa a sociologa. Lidé nezasvěcení se smáli. Je to tak vtipné, když psycholog a sociolog hraje divadlo?

Následoval raut a slévání kontextů...

Den třetí, adiktologický

Na posledním dnu věnovaném převážně problémům závislosti došlo ke „střídačce“ v auditoriu. Odjízďdělí „akademici“ a přijíždělí „lidé z terénu“.

Hned ráno mě zamrzelo, že jsem přišel o příspěvek **L. Timulaka**, který byl přehozený v programu o dva příspěvky dopředu.

V. A. Polišenská hovořila o překážkách, které ji potkaly během jejího výzkumu vězňů ve věznici. Ocenil jsem, že se tato mladá badatelka pustila do zkoumání velmi nesnadno dostupné skupiny i prostředí.

Poté následoval příspěvek **J. Kordáčové** a **J. Hánové** na téma „Obsahová analýza myšlení gamblerů na pozadí iracionality ich presvědčení“ - sonda do duše těch, kteří uvázli na útesech závislosti, kteří stále čekají, že teď, teď jim padne ta šťastná karta.

Jako poslední jsem zaznamenal vystoupení **V. Salbota** o zkoumání osobnosti drogově závislého člověka prostřednictvím rozhovorů a Rorschacha.

Také jsem už ustupoval, ne že bych byl „akademik“, ale už jsem měl všech těch příspěvků

plné uši a příspěvky byly stále specifičtěji adiktologické a já jsem už „vypadl“ z prostředí drogové scény. Takže...dal jsem Olomouci vale.

Myslím, že na otázku, jestli „kvalitativně nebo kvantitativně?“ se odpovědělo jasně: převáž-

ně kvalitativně. Nastane boj za kvalitativní práva? Co způsobí rozšíření kvalitativního přístupu ve výzkumech? Jak se na to dívají „kvantitativci“? Co všechno se musí dělat, aby měly kvalitativní výzkumy kvantitativní vážnost?

Dr. Jitka Vodňanská nabízí

❖ **KLASICKOU VÝCVIKOVOU KOMUNITU SUR**

rozšířenou o neverbální techniky a práci s tělem v psychoterapii.

Akreditovaný výcvik v SUR

4 roky, cca 600 výcvikových hodin

Výběr v roce 2005, začátek v roce 2006

❖ **JARNÍ MEDITAČNÍ KURZ**

v Mnichově Hradišti

Budhistická meditace Vipassaná.

Kurz je určen začátečníkům v této metodě a těm, kteří chtějí provést jarní očistu.

Termín: 28.4.-2.5.2005

❖ **SOCHÁNÍ RODINNÝCH SYSTÉMŮ**

Workshop je určen pro profesionály i laiky, kteří chtějí lépe pochopit emoce, jednání, onemocnění nebo úmrtí ve své rodině.

Termíny: 10. – 11. června 2005

Cena: 1 workshop 1.900,- Kč

❖ **PRÁCE S TĚLEM V PSYCHOTERAPII**

Seznámení s prvky psychoterapeutických přístupů orientovaných na tělo.

8 setkání, začátek 16.–17. září 2005

Cena: 1 setkání 2.000,-/1.800,- Kč

Přihlášky získáte u Mgr. Evy Libánské, Středisko pro mládež a RT, Apolinářská 4a, 128 00 Praha
tel. 604 756 225, e-mail jv.kurz@seznam.cz

NÁZOR

Můj názor na používání omezujících prostředků

Michal Balabán

Nejsem zastáncem extrémních přístupů. Možná, že v některých okamžicích by užití síťového lůžka skutečně řešilo problém neklidnosti toho kterého pacienta.

Myslím, že atributem jakékoliv činnosti je pokrok. A pokrokem je, když si lékaři uvědomí, že se musí něco změnit.

Myslím, že mnohdy za podrážděnými reakcemi některých lékařů je strach, z něčeho nového,

obava, že se současnými znalostmi něco nezvládnou. Myslím si však, že tento strach není na místě. Ošetřující personál to může vést k mobilizaci vlastních zdrojů, protože na to nejsou sami. Stejně problémy řešili před delší či kratší dobou lékaři, sestry a další personál v zemích, jímž se tehdy říkalo země západní Evropy.

Ta mobilizace je strašně důležitá. Protože, když si uvědomím, díky zpětnému pohledu, že se něco dá dělat lépe, nebo dokonce, že se něco dělá špatně, tak nás tato změna vnitřně motivuje k lepšímu. A z toho plyne naše větší vnitřní uspokojení.

Proto cítím, že zde nejde jen o síťová lůžka. Jsme na křižovatce, lékaři, sestry i pacienti a je na nás všech, zda se vydáme po cestě, po níž bychom měli jít.

Už několik let se setkávám s termínem tetralog. Tedy komunikace čtyř subjektů mezi sebou navzájem – lékařů a sester, pacientů, příbuzných a veřejnosti. Tato debata je moc a moc důležitá a je dobře, že probíhá na stránkách novin a časopisů, televize a rozhlasu.

Dovedu si představit, že to, co je dneska představitelné jen málo, může být za rok zcela běžnou součástí probíhající léčby.

Pacienti jsou připraveni k pomoci.

Protože, kdo by mohl víc inspirovat naslouchající lékaře i sestry, než pacient v krizi se svým problémem, i s tím, jak ho vyřešil.

Lékař je pomocník v uzdravení, je to přítel, který by si měl uvědomit, že nemusí všechno znát a využít toho, čemu ve světě říkají alternativy, tradiční léčebné praktiky. Jsme odchováni, ať už lékaři nebo pacienti, modelem léčení západní civilizace. Ale existují ve světě země, jako je Indie, kde tyto alternativy dokážou využít ku prospěchu pacientů. Slunce, čerstvý vzduch, techniky dechu a uvolnění, jako je jóga a další.

Navrhuji každému, než přejde k okamžité polemice, aby tyto techniky vyzkoušel sám na sobě. Protože není lepšího a silnějšího vjemu, než vlastní prožitek.

Dovedu si představit psychiatrickou léčbu 21. století bez zažitých stereotypů a dogmat.

K této psychiatrické léčbě směřujeme a neuznávání síťových lůžek je jen jejím začátkem.

Institut pro koučování a supervizi (I-KOS) Praha nabízí výcvik

SYSTEMICKÁ SUPERVIZE A KOUČOVÁNÍ

10 dvoudenních setkání (zahájení 8. 9. 2005), 200 hodin intenzivního výcviku (teorie, praxe, sebezkušenost, supervize), cena 24.000 Kč.

Lektoři: MUDr. František Matuška a PhDr. Vratislav Strnad.

Podrobné informace získáte na adrese: I-KOS, Máchova 23, 120 00 Praha 2,
tel.: 222 521 008, 603 223 510, e-mail: matuska@spas-praha.com, www.spas-praha.com

RECENZE

To, co já vidím, je realita**Bert Hellinger, Gabrielle ten Hövel (2004): Rodinné konstelace, objevná síla. Praha: TRITON**

Zuzana Hánová

Cti své rodiče, ženy mají respektovat muže, vina adoptivních rodičů vůči jejich adoptivnímu dítěti, láska v incestu... Co to proboha je? Jsem o to zmatenější, protože stejně se v předmluvě podivuje a pohoršuje i Gabrielle ten Hövel, autorka knihy. Jedním dechem ovšem dodává, že skutečnost, že viděla Berta Hellingera pracovat na živo, ponořila se do jeho knih a hodiny s ním hovořila, jí přinesla mír, uvolnění a pokojný optimismus vůči sobě i vůči světu obecně. „On provokuje, okouzluje, je dojemný a umí rozčítit.“ (s. 11)

Pokud by to někdo nutně potřeboval, mohl by Berta Hellingera zařadit do systemické terapie. Podle mě je ale jeho myšlení příliš „svoje“ na to, aby se dal škatulkovat.

Svou terapií se snaží odhalit, zda někdo uvnitř rodiny není zapleten do osudů předchozích rodinných členů. Do rodiny patří otec, matka, děti (taky nemanželské, adoptované, opuštěné nebo potracené), sourozenci rodičů, předchozí důležití partneři rodičů, prarodiče, eventuálně praprarodiče se zvláštním osudem.

Zapletení je možné objevit postavením rodinného systému. Stavění rodinného systému probíhá tak, že klient popíše v krátkosti svůj problém. Hellinger ke své práci nepotřebuje znát mnoho. Stačí pár základních informací týkajících se určitých vnějších událostí, jako jsou rozvod rodičů, smrt sourozence, existence někoho, kdo byl vyřazen nebo vypovězen z rodiny, dřívější hospitalizace, komplikace při porodu, úmrtí matky při porodu atd. Co si člověk

o rodinných členech nebo událostech myslí, není důležité. Pak má klient náhodně vybrat z publika lidi, kteří budou zastupovat členy jeho rodiny, a rozestavit je podle své vnitřní představy do vzájemných vztahů.

Zvláštností těchto systémů je, že vybrané osoby, jakmile jsou postaveny do systému, mají podobné pocity jako členové rodiny, které reprezentují. Toto je samozřejmě těžko uvěřitelná skutečnost pro ty, kteří práci Hellingera nebo jeho nástupců nikdy neviděli. Sama si to dost dobře nedokážu představit (nebo spíš odůvodnit), ale setkala jsem se s lidmi, kteří přenos prožívání daného člena rodiny na reprezentanta potvrzují. Takové pocity na člověka prý přicházejí samy a jsou velmi silné.

Bert Hellinger na sebe nechává systém působit, aby pochopil, jaké jsou vztahy mezi členy rodiny, a kde by mohl být problém. Problémem je často zapletení, což znamená, že někdo z rodiny nevědomě převezme osud svého předka a ten prožívá. Když například v rodině dali pryč dítě, později se bude jeden člen rodiny chovat tak, jako by také on byl odložen. Nebude se moci osvobodit od tohoto pocitu, dokud si neuvědomí, že je takto zapleten. Obecně Hellinger rozeznává tři hlavní dynamiky zapletení:

„Následuji tě ve smrti, v nemoci nebo v osudu“,
„Raději zemřu já místo tebe“ nebo „Raději odejdu já místo tebe“,

„Chci odčinit tvou (nebo svou) vinu“.

Jedná se o nevědomou záležitost.

K řešení problému lze dojít opačným postupem. Vyřazená osoba je znovu přivedena do hry. Může být kupříkladu přidána do rodinného systému, a tím se stát ochranou pro toho, kdo se s ní identifikoval. Když je znovu zařazena a uznána, stane se vládnu vůči svým potomkům. Řešení znamená, že každý člen rodiny se nachází na svém místě, které mu patří a kde je uznáván.

Vztah mezi dítětem a rodiči vidí Hellinger takto: Dítě má své rodiče, kteří jsou to, co jsou. Nemohou být jiní. Proto děti musí od rodičů přijmout život takový, jaký mu ho oni dají. Život rodičů a dětí má být oddělený, kamarádství mezi rodiči a dětmi dětem škodí.

To bylo představení rodinných konstelací. Nyní se zamyslím nad některými Hellingerovými koncepty a vůbec nad jeho způsobem myšlení a práce.

Zajímavý je Hellingerův pohled na svědomí. Podle něj je svědomí kontextuální, tedy relativní, a neříká nic o tom, co je dobré a co špatné v širším kontextu. Pouze pokud člověk překročí svědomí, může k cizím lidem cítit úctu a lásku.

Myslím, že relativnost hodnot a z toho plynoucího svědomí je dobré si vždy uvědomovat, zvláště v situacích střetu dvou odlišných hodnotových systémů. Nesouhlasím ale s Hellingerem v tom, že se lze oprostít od svých hodnot, pravd a stereotypů. Domnívám se, že to není možné a Hellingera zvlášť považuji za člověka, který relativnost svých hodnot nevidí nebo přinejmenším přehlíží. Svědčí o tom třeba způsob, jakým podává své názory. Říká: tohle funguje takto (a ne jinak), tohle má tento následek, existuje tento řád... Jsou to jasná tvrzení vycházející z jeho hodnot, nepřipouštějící sebemenší relativnost a naopak aspirující na univerzálnost.

Nevadí mi Hellingerova pevnost a sebevědomí, jen poukazují, jak si je tento muž skálopevně jist svou pravdou a zároveň má potřebu o sobě prohlašovat, že je bez hodnot, předsudků, odsouzení... Podle mého názoru si je Bert Hellinger dobře vědom nelibosti, kterou může jeho nekompromisní přístup vzbuzovat, a „zjemňuje“ ho prohlášeními typu *vždy přijmu řád, který objeví někdo jiný*, ze kterých můžeme mít dojem všelijaký, těžko však dojem upřímnosti, tak typický v jiných částech textu.

Hellinger hlásá kontextuálnost hodnot, nicméně ochota přiznat svým názorům subjektivnost je malá, přesvědčení o neomylnosti extrémní a uznání jiných myšlenek a přístupů v psychoterapii minimální.

Vztahovost svědomí, kterou Hellinger považuje za podstatné východisko svého přístupu k lidem, logicky doplňuje názor, že mohou vedle sebe existovat dvě protichůdná tvrzení, aniž se vyvracejí. Logika spočívá v tom, že pokud jsou hodnoty dány kontextem, ve kterém člo-

věk žije, jsou i výroky a tvrzení relativní a mohou tudíž existovat vedle sebe, aniž by se popíraly.

Hellinger má spoustu propracovaných a inspirujících myšlenek, ale jen pokud je oddělíme od něj samotného. Nemohu se ubránit dojmům, že Hellingerovo vnímání opaků jako celku má pouze ospravedlnit jeho časté protičečení si a na jeho terapeutickou práci nemá žádný dopad.

Pro ilustraci: Hellinger respektuje a uznává „hodnotu člověka v jeho způsobu bytí“ (s. 47) a zároveň vyjmenovává (svá) kritéria hodnoty člověka. Váhu, tedy hodnotu duše takhle Hellingera zvyšuje rodičovství, utrpení, bolest, ztráta...

Respekt k člověku a jeho způsobu bytí mi také nejde dohromady s tím, jak se Hellinger staví k názorům svých klientů. Prostě ho nezajímají. Jsou plevelem, který dusí skutečná fakta. „Když někdo mluví o problému, dává mi interpretaci sebe sama. ... Chtěl by ze mne udělat vykonavatele toho, co on pokládá za řešení. A to mu nedovolím. Střežím si svobodu dívat se svými očima.“ (s. 70).

Hellinger se považuje za toho, kdo popisuje realitu. Odsoudí úhel pohledu klienta a absolutizuje svůj: „... to, co mě fyzicky bolí, nemůže být důležité“ (s. 71). Kde bere jistotu, že on je ten vidoucí? Proč klient nemá „nárok“ na svou interpretaci? Myslím si, že už pouhý výběr informací je interpretací a že žádný objektivní popis reality není možný.

Vrátím se ještě k Hellingerovu pojetí svědomí. Svědomí je dílem skupiny, do které jedinec patří. Ta vytváří hodnoty a normy. A protože patří do skupiny je základní lidskou potřebou, dá se o svědomí uvažovat jako o svědomí pousta. Hellinger pokračuje, že jakmile takto pochopil původ svědomí, dovolilo mu to vysvobodit se z jeho pout, čímž se stal daleko svobodnějším ve svém přístupu k lidem.

Je zvláštní, že přestože si Hellinger jasně uvědomuje sociální determinaci morálky a svědomí, je přesvědčen, že existuje nějaká objektivní realita, která je nad námi jako společenskými bytostmi. Pochopila jsem to tak, že touto realitou jsou „řády“, které působí vždy a všude,

například pouto mezi příbuznými. Přestože zastávám názor, že objektivní realita neexistuje a je spíše sociálně konstruovaná, nechci Hellingera kritizovat v tomto bodě. Spíše mě zarazí, že se tento terapeut považuje za někoho, kdo je schopen nazít realitu a objeovat ji pro ostatní. Pomoci člověku pro něj znamená odhalit mu realitu, například zapletení s nějakým předkem. Hellinger v podstatě říká: To, co já vidím, je realita, a pokud se váš pohled liší, jste vůči realitě slepí. Jeho častými slovy také jsou: Pokud nevěříte, přijďte se podívat na mou práci; realita je evidentní a kdo ji takto nevidí, jen ji nepřijal; vycházím jen z toho, co vidím, apod.

Souhlasím s Hellingerem ale v tom, že kritériem v přístupu ke klientovi je výsledek, takže arogance v tomto použití může klidně ztratit svůj negativní význam. Vůbec se ovšem nedivím, že je Hellingerovi vytýkána nadřazenost či arogantnost.

Jiným významným Hellingerovým tématem je **rovnováha a potřeba kompenzace**. Kdo něco obdrží, má potřebu to kompenzovat, daruje tedy také něco. A stejný princip platí i negativně. Když mi někdo ublíží, cítím i já potřebu mu nějak uškodit. Podaří-li se mi to, rovnováha se obnoví. Pokud jednoduše odpustím tomu, kdo mi ublížil, zůstanu v nadřazené pozici.

Toto považují za unikátní pohled, protože kontext, ve kterém žijeme, je křesťanský a kompenzace zla je vnímána jako něco negativního. Myslím, že Hellingerova logika může být v rodině více ku prospěchu. Podstatné ale je, že kompenzace zlého musí být vždy o něco menší a dobra zase větší než byl původní čin.

V těchto názorech má Bert Hellinger blízko teoriím, které mluví o ekonomii ve vztahu, s tím rozdílem, že jeho slovy zní potřeba kompenzace daleko lidšěji a přijatelněji.

Hellinger také často užívá pojmy **naplnění a soulad**. Myslí jimi dělat obyčejnosti. „Kdo je v souladu s tím, že je rodičem, dítětem, bratrem, partnerem, a přijímá jednoduše úkoly, které z toho vyplývají, realizuje svou lidskou přirozenost. Prostřednictvím těchto jednoduchých činností dosáhne lidská bytost své realizace.“ (s. 50)

Tahle slova musí spouště lidí znít úplně cizí či nesmyslně. Dnešní západní společnost zdvihuje jako cíle, o které má cenu usilovat, vše jiné, jen ne rodinu a každodennost. V módě je nevěšednost, extrémní zážitky, výkon a úspěch mimo rodinnou sféru, kariéra nade vše... Pohrdáme obyčejností, jednoduchostí, každodenností. Já osobně se k Hellingerovu názoru přikláním a největší požadavky na sebe vznáším právě v těch rolích, o kterých mluví.

Jak už jsem naznačila výše, Hellinger se zabývá tzv. **váhou duše**, což by se dalo přeložit jako hodnota člověka. Specifickou váhu duše mají např. rodiče, bez ohledu na to, jací jsou. Váhu duše zvyšují i bolest, nemoc, těžký osud či tíha vážné viny. Hellinger sice neříká, že člověk s nízkou váhou duše je mñ hodnotný nebo špatný, ale pro mě to z termínu váha duše jasně vyplývá. Mohu se rovněž ptát, jak se koncept váhy duše slučuje s nárokem brát lidi takové, jací jsou, a neposuzovat je podle vlastní morálky?

Dodrzuje Hellinger vůbec své pravidlo pohlížet na všechny lidi s láskou a respektem? Hovoří kupříkladu o jednom slavném náboženském učiteli, který napsal mnoho spirituálních knih. Měl jedno nemanželské dítě, o které se nikdy nestaral. „K čemu jsou všechny jeho knihy, když vidíme tyto okolnosti? ... Měl by jinou váhu duše, kdyby se staral o dítě.“ (s. 55)

Hellinger také kritizuje ostatní terapeutické přístupy, přestože se snaží, aby to tak nevypadalo. Například na straně 70 říká: „Popisuji to, co se ukázalo jako užitečné pro můj způsob práce. Co dělají ostatní (terapeuti), se mne v podstatě netýká.“ Jinde zase můžeme číst: „*Cítím se však být spíše učitelem. Koncept terapeuta se mne tolik netýká.*“ (s. 75) Tohle vyjádření už považuji za určitý projev distancce od ostatních terapeutů. O pár řádků níž ale „přítvrzuje“ dost zřetelně: „*Jsem proti terapeutům, kteří se vměšují a pletou do systému, rozvrací ho svou arogancí a stojí tak v cestě léčivé síle.*“ (s. 75) Jak vzdálené té decentní lhostejnosti k ostatním přístupům pět stran zpět! Za zmínku stojí i reakce Gabrielle ten Hövel, jež je velmi mírným a opatrným protivníkem,

např.: „Občas mám dojem, že máte kritický postoj vůči svým kolegům.“ (s. 77)

Být kritický k přístupu svých kolegů považují za naprosto přirozené a nechápu, proč se to Hellinger snaží maskovat. Tak se můžeme ptát (a lehce si odpovědět), z jakého důvodu je to zrovna arogance, ze které ostatní terapeuti obviňují?

Neústupnost, povýšenost, přesvědčení o své (jediné) pravdě, protiřečení si, opozice, novátorství... Je ještě něco, co nás na Hellingerovi „dráždí“? Bezpochyby i jeho intuitivní způsob práce. Řešení k Hellingerovi přicházejí zvenčí, a to v podobě určitých pocitů. Cítí například nesoulad, když někdo postaví systém chybně. Lidé, kteří projdou vzdělávacím procesem, zvláště pak vysokou školou, jsou vedeni k exaktnosti a empirické ověřitelnosti faktů. Hellinger naopak čerpá ze svých pocitů. Uznává vyšší síly či principy, kterých je člověk součástí, a to beze snahy je nějak definovat nebo odhalovat. Protiví se mu, když někdo jeho myšlenkový systém označí jako teorii („riziko vytvoření teorie“, s. 45). Jako by se vysmíval rozumu a vědeckosti.

Přestože Berta Hellingera na mnoha místech kritizují, jeho myšlenky jsou přes všechnu svou extrémnost a jednoznačnost pro mě velmi přitažlivé, zejména v tom, že provokují myšlení. Hellinger působí pevně, odhodlaně, nekompromisně, z jeho slov vyzařuje charisma. Převážně kritický tón recenze jsem zvolila právě proto, že se mně kniha *Rodinné konstelace, objevná síla* líbí. Je inspirující a stojí rozhodně za přečtení.

Autorka recenze studuje psychologii na FSS MU v Brně.

Trinácté komnaty dětské duše aneb Co všechno děti zbožňují a co paní Violet ráda dělá

Oaklander, V.: Trinácté komnaty dětské duše, Dobříš, Drvoštěp 2003

Mgr. Jiří Šupa

Kniha nese podtitul „průvodce světem vašeho dítěte“ a už obrázek na obalu slibuje, že to bude dobrodružství plné fantazie, lidskosti, blízkosti, přirozenosti, sounáležitosti... alespoň já tuto zprávu obdržel od tří tajůplných postav sedících u ohně a musím říct, že, co mi obrázek slíbil, to dodržel. Zažil jsem vzrušující dobrodružství a získal spousty poučení.

Kniha dělá průvodce světem dítěte nejen rodičům, ale také pedagogickým a pomáhajícím profesím a vůbec všem, kteří se chtějí nechat inspirovat a hledají nápady a způsoby (arteterapie, dramatická výchova, práce s tělem a další) jak pomoci dětem se zdravě a smysluplně rozvíjet. A také je užitečná těm, kteří se chtějí dozvědět něco o gestalterapii a psychoterapii vůbec. Toto vše je nám nabídnuto laskavým a vlídným hlasem se silným humanistickým podtónem.

Nejde mi knihu oddělit od její autorky, nemohl jsem tuto knihu číst bez toho, aniž bych si nevytvářel fantazie o Violet, o jejím životním příběhu, o tom, jaká asi je... nemůžu psát tuto recenzi bez toho, aniž bych se někdy nedopustil jejího přímo oslovení, protože prostě Violet v této knize je přítomná, odhaluje svůj kus života a práce s dětmi, které potřebují pomoci s něčím nelehkým (a které bývají označovány za delikventní, hyperaktivní, emocionálně narušené, psychosomatické, traumatizované) a navíc Violet je (v mých představách) upřímná, přímá, otevřená a lidská. A také má ráda přímá sdělení. A tak se nedivte, když ji občas oslovím. Přímou.

Violet je gestalt terapeutka a na své práci pěkně demonstuje užívání teorie gestalterapie v praxi. Ovšem není jen gestalt terapeut-

ka, Violet má především ráda děti a ví, co všechno „děti zbožňují“. Ve své knize představuje všechny možné (i nemožné) činnosti, které děti milují a ukazuje, jak je lze použít pro pomoc dítěti. Kromě gestaltterapie využívá také prvky analytické terapie, psychosomatiky, narativní psychoterapie, rodinné terapie, zkrátka vše, co se jí jeví v práci s dítětem jako užitečné. V knize jsou popsány návody jak pracovat s fantazií, tvořivostí a malováním, s hlinou, vodou, jak použít koláže, dřevo, nohy, jak si s dětmi vyprávět příběhy, hrát si s loutkami, jak pracovat s tělem, jak využít dramatických prvků, jak pracovat se sny, jak využít pískoviště, jak hrát hry (třeba i dámu). Zkrátka, co dělat, abychom pomáhali rozvíjet u dítěte jeho/její smyslovou zkušenost, rozšiřovali její/jeho uvědomování sebe samého, umožňovali mu/jí vyjadřovat emoce „pod povrchem“ a vedli její/ji ke kontaktu se sebou a k dokončování „neukončených záležitostí“. Violet inspirovane a nabízí jednoduché věci, kterých lze účinně využít.

Violet také v knize srozumitelně představuje aspekty gestalt terapeutického přístupu: rozvíjení kontaktních funkcí, „přivlastňování“ si částí sebe či svých pocitů, koncept „top dog“ a „under dog“ (v češtině „pán“ a „sluha“), přímá sdělení, práce na tom, co se zrovna předkládá, práce s prázdnou židlí atd. Doporučuji těm, kteří chtějí vědět o gestaltterapii více (nejen jim). Většina technik a nápadů je doprovázena ukázkou rozhovoru, nebo drobným kazuistickým rozбором, takže si lze představit, jak „to“ probíhá. Někde jsou ukázky doplněny přímou dětskou tvorbou, kresby např. str. 34, 43 nebo básně str. 88-92. Netušil jsem, že básně dětí jsou tak silné.

Velmi sympatický mi je Violetin „ne-nálepkující přístup“. Srozumitelně převádí to, čemu se říká „poruchy chování“ (jako např. agresivitu, hyperaktivnost atd.) na jazyk ne-diagnostický a chápavě je popisuje jako určité způsoby chování, které v životě dítěte dávají smysl.

U čeho se chci speciálně zastavit, je využití projektivních testů jako terapeutického nástroje: to může být výzva pro psychologku a psychologa v pedagogicko-psychologických po-

radnách (jejichž gró je často v psychodiagnostické práci) pro školní psychologku a psychologa a také pro ty, kteří se od psychodiagnostiky distancují, stavějí se do opozice vůči testování a tak si zabraňují využívat jejího potenciálu. Violet (str. 148) nabízí nápady jak využít CAT, TAT, Hand-test, kresbu domu, stromu, rodiny, Rorschacha, Lüschera, MAPS velmi zajímavým způsobem. Řídí se tím, že „pouze autor může výklad potvrdit a dokud tak neučiní (i kdyby to měl udělat jen sám pro sebe, během procesu tvorby), nemá smysl dělat nějaké závěry či diagnózu. K vedení terapeutického procesu mohou využít jen svůj diagnostický odhad, a pokud jdou po nesprávné stopě, dítě samo mi to dá nějak vědět. Musím však být ve střehu a takového signálu si všimnout.“ (str. 150). Např. nechává dítě či dospívajícího potvrdit výklad v manuálu: „Mohu například říct: V manuálu se píše, že podle tvé odpovědi u toho obrázku tě sexuálně přitahují starší muži, nebo si přeješ matčinu smrt. Mladý člověk, pro něhož jsou taková slova nesmyslem, se mnou většinou začne živě diskutovat...“ (str. 148).

Violet také odhaluje svůj způsob práce (např. str. 53-59, 219 a v kapitole Terapeutický proces): „Nikdy dítě nenutím dělat nebo říkat něco, co se mu nechce. Snažím se neinterpretovat a své domněnky vždy ověřuji přímo u dítěte. Když mi na to nechce odpovědět, nedá se nic dělat. Netrvám na tom, aby si všechno vzalo za své, pokud se potřebuje chránit.“ Mnoho jejich zkušeností, o které se dělí, se vztahuje na všechny přístupy v terapii: „Začít tam, kde je dítě. Zůstat s ním. Nechat se jím vést. Všimát si toho, co se v něm odehrává a jeho potřeb (spíše než svých)...“ (str. 219). Obezřetně varuje před mechanickým použitím jejich nápadů a technik. Klade velký důraz na osobnost člověka v pomáhající profesi (str. 57-58, 162 a další). Skromně přiznává, kolik nápadů vlastně vůbec není jejich a nabízí tituly, kde se můžeme dočíst více. Bohužel většina titulů je v angličtině, někde nabízí překladatel české ekvivalenty.

Užitečné se mi také jeví popsání prvního sezení (str. 156), práce s rodiči, kladení si otázek jako např. Čí je to problém? Rodičů? Dítě-

te? Pro srovnání s rodinnou terapií, Violet pracuje s tím, co se jí předkládá, tedy s příběhem dítěte. Věřt, že i tak mu může pomoci ke změně. A také upřímně píše o svých pochybnostech: „Přiznám se, že někdy pochybuji o významu terapeutické intervence u dětí. Co když se vlastně snažím, aby se chovaly způsobem, který je nezřídkou v plném rozporu s jejich vlastním kulturním zázemím a jeho normami? Nebo co když zasahuji do jejich přirozeného radostného vývoje a možnosti sebeurčení, když jim pomáhám se přizpůsobit se nějaké nelidské situaci a „zametám špínu pod koberec?“ (str. 58). Toto vyběží k zamýšlení. Co dělat, když jsme s dítětem, které to v rodině nemá lehké, ale zároveň tam „musí“ zůstat? Violet věří dětem, že to zvládnou, když jim dáme prostor pro zdravý růst a také když je naučíme vybrat si. Považuje děti za svoje učitele: „Ony vědí, jak růst, jak se vyvíjet, jak se učit, jak objevovat okolní svět, jak prožívat, smát se a plakat, jak se zlobit, co je a co není dobré, co potřebují (...) Jediné, co děti - i od nás - potřebují, aby to všechno mohly dělat, je prostor“ (str. 254).

Lehce anarchistická Violet: „Nesnáším, když děti musejí chodit či stát jako vojáci a často ani nehlesnout. Když jsme vyrazili na procházku, vyzvala jsem je, aby šly v jakémkoliv útvaru chtějí... Když čekaly před dveřmi do třídy, udělaly skupinky a bavily se mezi sebou... Nemám ráda požadavek stát v řadě a nemluvit, navíc jsem nikdy neviděla řadu dospělých, aby to také měli zakázáno.“ (str. 187) No, možná vojna, Violet? Ale neboj se, tohle už asi zmizelo (kniha v angličtině vyšla v roce 1988), teď máme spíš problémy s příliš volnou výchovou. Ale něco, o čem Ty píšeš, stále ve školství zůstává: „Negativní vztah dětí ke škole by pro nás měl být varováním (...) Jelikož se při práci setkávám s dětmi, které kvůli svým potížím musely vyhledat terapeutickou pomoc, velice mě zajímá, co se ve školách děje. Místo, kde děti tráví tolik času, by mělo být dle všeho radostným prostorem, v němž se dítě učí a zažívá svět v tom nejširším slova smyslu. Jako bychom měli potřebu pilovat čtení, psaní a počítání a nebrali v potaz, že dokud nezačneme uspo-

kojovat psychologické a emocionální potřeby dítěte, budeme žít ve společnosti, která si dostatečně neváží člověka jako bytosti.“ (str. 187). Vzpomínal jsem na svoji školu a napadalo mě, jaké je to ve školách asi teď? Jaké to „mají“ děti a jaké učitelky, učitelé?

Pro Violet je také důležité pracovat se všemi emocemi, nejen s radostí, ale také s agresivitou, hněvem, smutkem, samotou, sexuální touhou. Tedy s tím, čeho se rodiče mohou často obávat. Nebo se jejich dítě bojí, že je ztratí, když nebude hodné. Na str. 224 Violet dává několik rad „pro rodiče, kteří chtějí posílit sebeuvědomění dítěte“. Jednu (první) za všechny: „Naslouchejte, oceňujte a přijímejte pocity dítěte.“ Jednoduše znějící, ale někdy tak těžké.

Aby byl můj „gestalt“ o knize úplný, teď něco, co se mi na knize nelíbilo. Lítoval jsem, že vzadu není česká literatura, která by obsahovala více těch báječných nápadů, o kterých Violet píše. Také prostupování odkazů na knihy a autory s textem se mi moc nezdá, ale už si pomalu zvykám. K poznámkám mám poznámku, že by se možná víc hodily dolů, pod stránku, než do textu, rušily mě. A také mám pár připomínek k některým technikám Tvoji práce, Violet, ale některé mi už „vybral“ hned v předmluvě M. Jára a ten ví o gestaltterapii víc než já. Takže...

Takže, Violet, proč se mi Tvá kniha tak líbí? Inspiroješ spoustou nápadů (na sto třicetpadesátí stranách z dvě stě padesáti čtyř), ale knih o technikách už vyšlo spousty. O gestalt terapii tu už také pár knih máme. Takže...

Nejspíš je to v tom, jak to děláš. Je to organické proplétání (se) teorií s praxí, etických, terapeutických, pedagogických, estetických myšlenek do velmi působivých obrazů světa dítěte, které jsou velmi reálné - jsou radostné, smutné, hněvivé i ustrašené a které zároveň připomínají, jak je bohatý, jak je v něm naděje a jak je dobré žít a být (asi o tom něco višusují z Tvého příběhu popsaného na konci knihy). Stránky Tvé knihy jsou pestré, nabitě, vzbuzují napětí, inspirovají, apelují, vlídně vyprávějí... Takže...

Tvoje kniha, Violet, je mi velmi užitečná. Využívám Tvých technik, Tvých nápadů a myšle-

nek při vedení sebezpoznačících skupin se studenty a také se skupinami dospívajících označovaných jako „delikventní“ či „výchovně narušené“. V obou případech jsem načerpal z Tvého přístupu něco, co mi pomáhá. Jak to děláš? Já vím, Ty odpovíš, že nevíš.

Je třeba také ocenit překlad. Za první: myslím, že je dobrý. Za druhé: čím více podobných knih, tím (podle mého) lépe. Za zmínku stojí, že kniha vyšla v nakladatelství Drvoštěp, které bylo založeno právě pro vydání této knihy.

P.S. pro čtenáře: Omlouvám se, že jsem se nechal na některých místech svého textu strhnout k poetičnosti, ale věřte mi, může za to Violet.

Mgr. Jiří Šupa, psycholog, psychoterapeut. V současné době: postgraduální studium na fakultě FSS Masarykovy univerzity, obor Sociální psychologie, pracovník Oddělení sociální rehabilitace - práce s „rizikovou“ mládeží. Vedení sebezpoznačících skupin v rámci předmětu „Osobnostní příprava“ na PdF MU, a také při Poradenském centru MU. Kontakt: supajiri@seznam.cz, mobil: 775118311

Povídka jako povídání po vidání (Do kterého světa patří Darja Kocábová?)

Darja Kocábová: Tříkrát a dost. Praha: Kalich, 2004. 126 stran. (Knižka je opatřena stručným životopisem autorky, nar. 1931.)

Zbyněk Vybíral

Budu zde hovořit o Darjině knize. Po užívání autorčino křestní jméno je jistě neobvyklé a může na čtenáře zavanout neadekvátní familiárností recenzenta. Nemám rád falešně zdůrazňovanou blízkost, které lze říkat také servilnost, neupřímnost nebo třeba ukrájování si ze slávy slavného a strkání si kusu

toho ukradeného lesku zcela neomaleně za klobouk.

Budu říkat autorce Darja. Tykáme si. Byť k tomu oprávnění téměř nemám. Často jsme se neviděli, častěji jsme si psali. Kdysi jsem přijal Darjin nápad vydat knihu korespondence s jejím pacientem; vznikla tak v nakladatelství Konfrontace *Zpráva odjinud*. S dopisy a básněmi jejího přítele = pacienta Jaroslava Kocvery. Vzal si tehdy v závěru přípravy knihy život, *ztratil se*.

Ale ani vydání knihy by neopravňovalo k tykání. Nevím, čím to je, a nemusím umět vysvětlit všechno, ale pocítil jsem k Darje - skrze její texty - někdy před deseti lety úctu, obdiv, blízkost. Myslím, že trochu rozumím (zní to namyšleně, ale nechám tak) Darjině lidskosti k lidem. Navazovala vztahy s lidmi v léčebně, s klubem bývalých pacientů na cestách k moři... Ona to pro ni nebyla ani tak léčebna, kde pracovala, jako setkávání. Setkávala se s lidmi a setkávala je dohromady. Měla na to cit, nedělala to jako zaměstnání, práci; dělala to s jakýmsi lidským talentem.

Knižku *Tříkrát a dost* můžeme číst různě. Jako knižku o projevené lidskosti psychoterapeutky, která se opakovaně setkala se smrtí, na posled sama na nemocničním lůžku. Napsala krásná slova o měsíci za oknem, který sledovala připoutaná na lůžko v probdělé noci: „Svět tam, svět tady. Do kterého světa patří měsíc v úplňku? Přeplyne za hodinu od levého okenního rámu k pravému, nahlíží do mého pokoje, navazujeme spolu kontakt, dělá mi společnost a pak zmizí.“ Ano: člověk v zoufalých chvílích, v osamělosti, zastaven nemocí - upíná se i na společnost předmětů, zpředměťuje tuto společnost, jež se mu stává předmětem muk a touhy. Kam jsi mi zmizel, měsíci? Už i tys mě opustil? Kam patříš, komu? A kam patřím já? Člověk se někdy cítí tak sám! A také ožívuje předměty, povídá si s nimi. Někdy mi připadá, že se Darja dostala až na práh pochopení psychózy - a vždycky mi přišlo, že se tam zastavila, zůstala stát, že pomáhala na ten práh (do dveří vedoucích ke zdraví, do jiného světa) lidem týraným šílenými stavy, záchvaty, impulzy a atakami nezvladatelného.

Místy (a dost často) jsem Darjinu knižku četl jako zprávy o *ztrácení*. Nepochybně tak ani jednu z deseti kapitol, ale vlastně o *ztrácení* píše téměř všude. Jak se jí ztratil Dag (povídka *Vlčáci*). Pes, který chtěl být jako rovný s rovným s člověkem, pak se ztratil a vrátil se zubožený umřít... *Ztráta kun*. *Ztráta odvahy a života u pacienta (u člověka) Pavla (povídka Pozdě)*, u Pavla, který se oběsil, když našel lásku - právě tehdy. *Povídka o ztrátě věcí*, kdy se *ztráta stala ztrátou* mnohem vážnější - člověk ztratí důvěru v celou zemi, kde se mu to stane (povídka *Španělská nemoc*). Ve *Španělské nemoci* je mimochodem zachycena i jakási *lidská tragikomičnost*. Autorka byla v té cizí zemi s klubem bývalých pacientů a místní zloději kradli v noci v domě, kde všichni spali. Bývalý pacient je pozoroval, nikoho nevzbudil, protože „ten chuděra se ve své úzkosti domníval, že má zase *halucinace*“. Lidská tragikomičnost sepsaná obyčejně: úsměv, který není soucit.

Chvilky *ztrácení* souvisejí u Darji s časem. Však impuls ke knize byl časový - paměti ukaž, co si pamatuješ a jestli ještě... A impuls vydala jistě i úzkost - úzkost z toho, jak se nám *ztrácí krásné, vzácné, jedinečné*. Něco, marná sláva, jsme prožili *jenom my*. O tom nemůže vydat zprávu nikdo jiný. V něčem (alespoň v něčem málo) jsme nezastupitelní, nenahraditelní. S každým z nás něco odumře. - Staré téma lidstva(i) a spisovatelství... Na vedlejším lůžku v nemocnici chroptěla stará žena a Darja cítila, jak *kapka za kapkou odměřuje můj čas*. A tak sepsala tyto povídky - listy ze zápisníku.

Kdyby chtěl být člověk čtenářem příliš literárně náročným, viděl by možná trochu patosu, sentimentu, doslovnosti, snad i trochu (ale málo!) kázání. To spíš *ukázání* nebo *odkázání* a také *poukázání*...

Říkám si, čím to je, že Darjin styl psaní považují za sytý a nezaměnitelný, za obyčejný i literárně zajímavý, za styl bez manýry, a přesto za styl, který nenudí, není plochý. - Znovu přicházím jen na jediné (možná to řeknu už *potřetí* - pak tedy už *dost*):

Darja Kocábová je *lidská*. Je víc lidská, než terapeutická (poměřováno jakousi tradiční představou o psychoterapeutce, psycholožce).

A také víc lidská než literární. - Už proto je literárně zajímavá. Mám a budu mít její knihy v knihovně vedle Václava Ryčla a Margity Barbošové.

P.S. Knižku recenzoval v březnové Psychologii dnes Jiří Růžička. Vyzdvihl obyčejnost, neomezenost akademickým jazykem, naslouchání. Darja bere zdraví a nemoc jinak než jiní. Zdravé stejně jako nemocné, v nemocných vidí zdravé. Připoujím se nad nenápadnou knižkou *Tříkrát a dost* k J. Růžičkovi, který napsal, že tato vyprávění „jsou u nás možná jediným pravým svědečtím toho, co se v psychoterapii otevírá, co je v ní potřeba...“ Myslím si něco hodně obdobného. Takže už proto: doporučuji neminout, najít a neztratit.

Autor mne vyzývá, abych se uklidnila Recenze psaná - v bílém froté županu

Daniela Doubková

Mojmír Voráč mi poslal knihu. Teda ne jenom mně, určitě ji poslal celé naší skupině. Té knihy je autorem a dílo se jmenuje *Kreativní time management*. V podtitulu knihy se píše, že je určena (nejen) pro ženskou duši.

Na přebalu knihy leží na písečné duně mladá krásná bosá žena v tílku a usmívá se na obrazovku svého osobního počítače. Usmívá se pravděpodobně proto, že umí plánovat svůj čas, obklopila se sítí pozitivních vztahů a přestala se obávat změny. Podobně je asi na tom i žena na straně šest, která se oblékla do bělostného froté županu, který jí svůdně odhalil levou nohu po koleno a pravé rameno po prsa. Drží v ruce sklenku džusu a na hlavě má slušivý turban z rovněž bělostného froté ručníku. Také ona se usmívá. Nejspíš proto, že poznala tajemství své osobnosti, začala žít zdravě a dala svému životu nový rozměr.

Na straně patnáct se žádná žena neusmívá. Jsou tam jen housle a výzva, že si mám naladit struny, neboť koncert začíná. S obavami listuji knihou dál, abych se dozvěděla, že mám vystoupit z průměrnosti. Žena na straně osmnáct to zřejmě již udělala, protože s úsměvem rozpažuje ruce v poli slunečnic. Protože si na straně dvacet neumím jednoznačně odpovédět na otázku, co vlastně chci od života, pokračuji v listování, aby mi v tom kniha jednou pro vždy pomohla udělat jasno. Dozvídám se však jen to, že si mám najít své místo na slunci, že mám žít v souladu s tím, kdo jsem a objevit poklad ve svém srdci. Také mám poznat tajemství své osobnosti, odhalit své omezující vzorce, přerušit škodlivá schémata a rozvíjet svou emoční inteligenci. Abych toho dosáhla, mám si pořídit kvalitní diář, definovat si své osobní poslání, usilovat o rovnováhu a pravidelně si vyhodnocovat plnění svých plánů. Ženě na straně 48 mohu jenom závidět, protože si už kvalitní diář pořídila a v bílém froté županu u něj pije černou kávu.

Na následujících stranách mne autor vyzývá, abych se uklidnila, což vítám, neboť skutečně začínám pocítovat napětí. V další části knihy mám totiž zvládnout hned několik náročných úkolů: zneškodnit zloděje svého štěstí, přijmout za svůj princip extrémní zodpovědnosti a oddat se kouzlu přítomného okamžiku.

Devatero rad na stranách 56-57 mi má zase pomoci obnovit moji energii. Mám se udržovat ve formě, zbavit se cigaret, čaje a kávy a mám jíst před každým jídlem zeleninu. Rovněž se mám naučit meditovat, pozitivně vizualizovat a poslouchat barokní - cožééé? barokní nebo meditační hudbu. Také se s překvapením dozvídám, že nejvýraznější účinky má na mne hudba s pravidelným rytmem přibližně asi šedesát úderů za minutu. Doposud jsem si myslela, že na mne mají nejvýraznější účinky cynické songy Jiřího Dědečka, ale to mám asi z toho, že dost intenzivně nepracuji na svém osobnostním růstu. Cítím, že mi pod vlivem tohoto procitnutí tlučce srdce přibližně sto úderů za minutu.

Další nápad pro obnovu mé energie spočívá v tom, že se mám naučit mít se ráda. Vzhledem k tomu, že se o to pokouším už pětačtyřicet let, lačně otáčím na další stranu, kde ovšem najdu jen dva mladé lidi, kteří sedíce na skalsku, hledí do kraje obklopeni stíh pozitivních vztahů. Závidím jim, že se dokázali bez výhrad přijmout a rozladěně přeskakují svou citovou inventuru. Na dalších stranách se raději snažím rychle uzavřít své neuzavřené záležitosti.

O pár stran dál se ke svému prospěchu dozvídám, že chci-li získat, co potřebuji, musím vědět, co chci, musím vědět, kdo mi to může dát, musím o to žádat konkrétně, s očekáváním a s nadšením. Taktéž musím žádat s humorem a tak, abych zaujala. Nesmím se bát odmítnutí a žádat znovu. A taky musím sama dávat, to dá rozum.

Plechový kýbl osázený afrikány na stranách 68 - 69 mne nabádá k tomu, abych se přestala obávat změny a přijala ji jako nedílnou součást svého života. Mám proto odstranit překážky, které mi ve změně brání a proces změny pochopit. Kdybych náhodou tápala, je vhodné si vytvořit změnový kalendář.

Do sedmé kapitoly vstupují alejí stromů, zalitých sluncem. To proto, abych mohla rozvíjet svou spirituální inteligenci. Netrpělivě přeskakují o pár stránek dál, protože se tam mohu oddat něčemu, co mne přesahuje. Začínám se však cítit unavená a jen těžko probouzím na následujících stranách svoji spící sílu.

Mladá žena na straně 94 se již dozajista vzdala kávy i čaje, takže v porcelánové konvičce má pravděpodobně kozí mléko. Také několik celozrnných sušenek na talířku svědčí o její vnitřní proměně. Z té ženy přímo vyzáří, že jde za svým snem.

Test směřování k uvolněnému životu na stranách 100 - 103 jsem pro samé napětí přeskočila až na úplný konec knihy. Tam jsem s pocitem lásky i lítosti očima přátelsky objala autora, který osamocen stojí na malé fotografii. Oblečený do nemačkového saka z velbloudí srsti v ruce drží kvalitní diář...

Však on se k té spontaneitě prošpekuloval

PŘÍLOHA

Ples psychoterapeutů, zvaný třetí

MUDr. Zora Bártová

Sobota večer, v Praze je kluzko, vlhko a nevlídno. Mží. V Masarykových kolejích v Dejvicích hlavní sál i přilehlé prostory v 19 hodin 20 minut zejí prázdnotou, deset až patnáct lidí a pořadatelé. Čas pomalu plyne, před 21. hodinou je počet uspokojivý. Nikdo nikoho nevíta, nikdo nikoho nikam neuvádí, větší na stolů nese hrdě cedulku Reservé, ale pro koho? Pro toho, kdo přijde. Z pódia se celkem nenápadně dozvídáme, že ples je zahájen a je možno již přeci tančit, neboť přítomná kapela hraje průběžně různé songy, které dle libosti možno využít k pohybu těla. A máme se na co těšit - bude tombola! Na parket se odváží několik párů zkušených tanečnicků, kteří během chvíle získávají na sebedůvěře, že více takových už nebude a krouží sálem naplno a s radostí. Další páry zkouší co se dá, ale s plným nasazením, takže výsledný efekt - spokojenost na líci, takto dupou králíci. Ti co přišli sami, postávají či sedí a pozorují. Několik žen, které se znají, vytváří kreace ve dvou či ve třech, někteří muži zpozorní a vyzvou je k tanci.

Konečně zvonec a bude tombola - několik šťastlivců si jde doprostřed sálu pro výhru. Vše se děje tak, jako by většina přítomných právě ukončila Rogersovský výcvik: „HMM, souhlasím s vámi jak to děláte, HMM, vy jste vy a já jsem já a tak si tu jsme“. Oživující a až symbolické bylo tančení jedné ženy neurčitého věku, pracovnice Fokusu, která se svobodou sobě vlastní kroužila sálem tu ponořena do svých piruet a skoků anebo jako mim opakovala pohyby tanečnicků. Posteskla si mi: „Je to stále stejné, nikdo mě nikdy nevyzve k tanci!“

Před půlnocí nastoupila všemi očekávaná etnická skupina: Teď přijde to pravé, konečně padne nárok zbytků starých, byť nedodržovaných pravidel!

Všichni přítomní stojí a napjatě čekají... hudebníci (3kytary, bicí, klávesy, vše pod vysokým napětím) ladí. Do sálu se začnou řinout směsice tónů etna, které se první dvě skladby nedá zařadit nikam, neboť směs hluku a nevytvořené elektroniky prohání tělem vibrace, aniž by se člověk musel sám pohnout. Vybavuje se mi film „Cikáni jdou do nebe“, ale tyto Romy by do cikánského nebe asi nepustili. Instinktivně si při třetí skladbě zacpávám uši, židle, na které sedím, evidentně probíjí. V sále někdo mezitím přizhasl, ve snaze, aby atmosféra byla příznivější, čekajícím dochází, že přeci jen se snad bude i tančit a nebude to koncert. Některé ženy se pohupují v bocích a postupně i muži zkouší se rozpomenout na dávné tance předků a zvedají ruce nad hlavu. Prostor sálu se mění v takzvaný „kotel“, chybí jen kouř pouštěný fukarem do místnosti.

U dveří postřehnu pozdě příchozího kolegu, ptá se, jaké to je a zda jsou tu nějakí známí. Nestáhám - další vlna decibelů mě oněmí, chabě se pokoušíme domluvit jakousi znakovou řeč, leč marně. Zkusíme uniknout do vzdálenějších prostor a tam si pokřikujeme na sebe sdělíme, že on se pokusí někoho najít a já, že odcházím, neboť můj pohár nasycenosti hluku se naplnil. Pocity své tělesné nelibosti se pokouším změnit prvním nádechem na ulici, vzduch je vlhce měkký, poslední metro ujelo, přivolaný taxík tiše vrní, cestou prohodíme s řidičem pár slov, slyšíme se. Vystupuji do změkklého sněhu před domem, chvíli vnímám ten klid, většina oken je temných, první hodiny nedělního rána.

Dlouhé plesové šaty věším na ramínko a hlavou mi táhnou myšlenky jako ptáci: nevhodné šaty? Asi to nebyl ples? Jiná generace? Já jsem „E.T.“?..

Jdu se vyspat. A přišel sen o TANCI jako prázakladní rituálu člověka, pohyb kolem středu, pomyslného bodu, kterým vše začíná. Ať už se člověk ve svatém vytržení točí kolem své osy a se vzpaženými rukama se snaží

o síťových lůžkách. Budu velmi tvrdá, jsem taková, odpusťte. Mám na to důchod.

Paní doktorka bez uzardění volá po řádových sestřích, „které se předtím tak obětavě o postižené osoby staraly“ - rozuměj, prakticky zadarmo. Jakou že to mzdu požadují doktoři, za samozřejmě zdaleka ne tak obětavou péči o postižené? Paní doktorka sama svou matku dala do ústavu, a přitom pracuje jako lékařka s rodiči postižených dětí. Jaký je paní doktorka asi expert na péči o postižené, když svou vlastní matku dá do ústavu? Proboha, co těm chudákům rodičům péči o postižené? Podváděm? Šoupnout kriply do ústavu, a aby doktorům a jiným lepším lidem pečovatelé neubírali peníze, svěřit péči o ně (o ty postižené) řádovým sestřím?

Co se týče těch chybějících pár set miliónů pro ústavu, podle mě žádný problém. U nás jsou stovky, možná tisíce lidí s deseti, sto miliónovými ročními příjmy. Jsou zoufalí, nešťastní (kupř. Zlatá slavice), ti všiváci je milují jen pro jejich prachy, nemohou najít pravou lásku. Kdyby své milióny věnovali kupř. na péči o postižené, když jejich blízcí na to nemají, hned by věděli, jestli je jejich milenci a milenky milují opravdu pro ně samé, a pokud ano, to by bylo hned štěstí! (No jo, ale o čem by potom zpívali, když ne o nešťastné lásce, o čem by psali, k čemu by byly sněmovny, když by se v nich nervalo o větší žvanec = víc lásky = štěstí - pro vyvolené?)

Jsem blázen. Uznávám. Ale stejně pořád nevím PROČ.

P.S. Protože jsem grafoman, nedá mi to, abych nepochválila Váš časopis a upřímnou snahu vyřešit v současných společenských podmínkách neřešitelné. Znáte to, jak vznikla teorie o virovém původu schizofrenie? V 18. století, po invazi bělochů do také africké země? Zničehonic se mezi černochoy začala šířit schíza, a protože nic takového předtím neznali, holt je to virové... (bláši se bezpochyby chovali k černochoům a jejich zemi a zvířím pokorně, slušně a skromně, že by snad někoho masakrovali, znásilňovali, zotročovali, okrádali a drancovali, a přitom hrozili domorodcům peklem za jejich hříšnost - to jistě ti zbožní vyvolení ani náhodou...).

Jestě musím pochválit toho poděsa V. K., snaží se, a že se mnou není zrovna lehká práce. Nečekám zázraky, mně stačí ta upřímná snaha. Babrat se s padesátiletou schizofreničkou, která má schízu nejspíš už od devíti... Klobouk dolů!

A co se týče toho „pitomce“ psychiatra, tak to je neuvěřitelně člověk, fakt výjimečněj. Takovej až neskutečněj vzor lidskosti, vřelosti, opravdovosti. Zkousím ho už 10 let, občas mě namíchne, a pořádně, dědek jeden, furt se mu něco nelíbí, ale mu-

sím přiznat, co ví každéj, kdo ho zná - je to ryzí člověk, s neochvějně dobrou vůlí. Kdybyste věděl, co jsem se mu navyváděla! Jak jsem do něj řvala, zvlášť po té nešťastné diagnóze! Vydržel všechno. Je to milující člověk. Bohužel vzácný typ člověka. Kdyby takového rodiče měl každý z nás, nebyla by psychiatrie potřeba. Víte, on se citově rozdává každému, i těm příšerným bláznům, jenže těch pár kapíček vzácného dešťičku lásky nemůže vyprahlou poušť duší bláznů oživit. Pouště potřebují vytrvalý a vydatný déšť, pravidelný.

Je mi líto 91leté maminky paní doktorky. Myslete, že v ústavu má někdo čas a motivaci a šanci ji citově uspokojit? (Je na každém, jestli myslím 91letou maminku nebo paní doktorku.)

P.P.S. Já se nebojím, že by ten můj „proradnej“ psychiatr díky mojí chvále zpychnul. Já bych ho srovnala! Však on se nadělá takovejch kopanců, kdybych Vám je měla vypočítávat, zaplnila bych celou Konfrontaci! Ale dobrou vůli má, a to mu nikdo neodpáře. A za to ho lidi milují a pacienti za ním jezdí z široka daleka. Jestli on sám je šťastnej, já nevím, moc se mu nedaří, blázní blázní a blázní, čím dál tím víc, a bude hůř, tam v té zemi za velkou vodou má prý 90 % obyvatel svého psychiatra nebo psychologa (zbývajících 10 % na něj nemá). Prý je to tím, že se tam cení jen úspěch, a toho dosáhne jen pár jedinců, všichni ostatní jsou v depresích ze své neúspěšnosti (a ti úspěšní se hrouť, sebevraždí, drogují a místo svého psychiatra nebo psychologa si platí celé týmy odborníků na duši a image a úspěch - a LÁSKU).

Tak už dost. Vono je lepší bláznovi vůbec prst nepodávat!

M. H., Písek 17. 11. 2004

Redakce má k dispozici jméno autorky, ale rozhodla se tisknout jen iniciály. V textu zmíněné iniciály V. K. patří psychoterapeutovi, k němuž paní M. H. dochází. I zmiňovaný „pitomec“ psychiatr je reálnou osobou.

I když pro někoho nemusí být příjemné být vystaven konfrontaci s pohledem pacientky - myslím teď především na autorku „Otevřeného dopisu Rowlingové“, kolegyni Helenu Machovou (její názor jsme v čísle 3/2004 otiskli rádi a považují ho za odvážný a lidský) - po delším váhání tiskneme i protinázor... Konfrontacím s tím, jak nás vidí pacienti, se nemůžeme vyhýbat.

(Zbyněk Vybíral)

Český Institut pro Supervizi

Výcvikový program v integrované supervizi

vzhledem k tomu, že zatím řada přihlášených uchazečů o přijetí do výcviku nenaplnuje požadovaná kritéria, prodlužuje

ČESKÝ INSTITUT PRO SUPERVIZI (ČIS)

nabídku výcvikového programu v integrativní supervizi,
garantovaného
Evropskou asociací pro supervizi (EAS)

Lektorský tým:

PhDr. Karel Koblic, MUDr. Helena Fišerová

Podrobné informace

o vstupních kritériích, délce, struktuře a obsahu výcviku najdete na
www.supervize.org

Příhlášky a životopisy posílejte písemně na adresu:

ČIS, Kamenická 25, 170 00 Praha 7

nebo e-mailem na adresu bubela@cmhcd.cz

Zájemci, **splňující kritéria vstupu do výcviku**,
budou pozváni k pohovorům.

Uzávěrka přihlášek je prodloužena, ale posílejte je raději obratem.

Kontaktní adresa: ČIS, Kamenická 25, 170 00 Praha 7

Tel: 606 601 575, 233 376 301

E-mail: bubela@cmhcd.cz, www.supervize.org

Ú.č. : 176 505 475 / 0300, IČO: 265 52 183